صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي (البخاری)

زِينَةُ الصَّلَاة

د لمانځه ښکلا

ليكوال: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او [illegible] احمد هلال

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم :: زِينَةُ الصَّلَاة (د لمانځه ښکلا)

ليکوال :: فضيلة الشيخ ابو محمد امين الله البشاوري

ترتيب او ټولوونه:: استاد فريد احمد هلال

خپرندوی :: کتاب خپرندويه ټولنه (جلال کوټ)

کمپوز :: خپله ټولوونکی

ډيزاين او طرح :: ابو عثمان عبدالمجيد – ګندهارا خدمتونه

چاپ کال :: ۱۳۹۰

د ترلاسه کېدو ځايونه::

ګندهارا کتاب پلورنځی (اسحاقزی مارکېټ ځمکتل، جلال کوټ)

مکتبه محمديه (منګل مارکېټ، ګنج بازار، پېښور، کوزه پښتونخوا)

دارالکتب (صدف پلازه، محله جنګي پېښور، کوزه پښتونخوا)

د چاپ حقوق له ټولوونکي سره خوندي دي

لړليک

د لمانځه جوړښت ۲
د لمانځه روح ۶
د خشوع د پيدا کېدو اسباب ۲۶
لومړۍ مسئله: ستره ودرول ۳۰
دويمه مسئله: د سترې د لوړوالي اندازه ۳۲
درېيمه مسئله: د لمونځ کوونکي مخې ته د څارويو تېرېدو حکم ۳۷
څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟ ۳۸
پنځمه مسئله: که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟ ۴۱
د لمانځه طريقه ۴۷
شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟ ۴۸
اوومه مسئله: ښځو ته د ښځې د امامت کولو حکم ۵۸
اتمه مسئله: د لمانځه نيت ۶۲
نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل ۶۷
لسمه مسئله: په صف کې جوخت ودرېدل ۶۸
يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول ۷۴
دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟ ۷۶
پر سينه د لاسونو کېښودو په اړه حديثونه ۸۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرسینه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ویناوې ۸۲
د احنافو دلائل او د هغې تجزیه ۸۸
دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي ۹۵
څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې ۹۲
پنځلسمه مسئله: د تعوذ یانې ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) بېلابېلې کلمې ۱۰۵
شپاړلسمه مسئله: په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟ ۱۰۵
اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل ۱۰۸
اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم ۱۱۳
د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار ۱۲۳
د قرائت خلف الامام په اړه د تابعینو اثار ۱۲۷
د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ویناوې ۱۲۸
محققین احناف او فاتحه خلف الامام ۱۳۱
د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزیه ۱۳۲
نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طریقه ۱۴۳
شلمه مسئله: په خفیه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم ۱۴۵
یوویشتمه مسئله: تر ((وَلَا الضَّآلِّينَ)) وروسته امین ویل او د هغې اړوند مسئلې ۱۴۸
د آمین بالجهر په اړه د علماوو قولونه ۱۵۹
په پټه د امین ویلو دلیلونه او د هغې تجزیه ۱۷۵
دوویشتمه مسئله: په لمانځه کې سورتونه وړاندې وروسته ویل روا دي ۲۰۲
درویشتمه مسئله: رفع الیدین ۲۰۴
څلورویشتمه مسئله: په سجده کې سنت طریقه ۲۵۱
پینځه ویشتمه مسئلة: په سجده کې دواړه پښې جنګول ۲۵۴
شپږ ویشتمه مسئله: په سجده کې دلاسونو کېښودل ۲۵۲
اوه ویشتمه مسئله: په اوو اندامونو سجده کول ۲۶۰
اته ویشتمه مسئله: د استراحت جلسه ۲۶۳
نهه ویشتمه مسئله: تش رکعاتونه ۲۶۴
دېرشتمه مسئله: تورک ۲۶۵
یو دېرشتمه مسئله: په التحیات کې خپلې غېږې ته کتل ۲۶۵
دوه دېرشمه مسئله: اشاره به له کوم ځای نه شروع کوې ۲۶۲
درې دېرشمه مسئله: د اشارې کیفتونه ۲۶۹
څلور دېرشمه مسئله: په قاعده کې د ګوتې خوځول او نه خوځول ۲۷۰
پینځه دېرشمه مسئله: تر الحیات وروسته درود شریف لوستل او د هغې بېلابېلې صیغې ۲۷۴
شپږ دېرشمه مسئله: تر درود شریف وروسته دعاګانې ۲۷۸
اوه دېرشمه مسئله د سلام ستنولو څلور پینځه طریقې راغلې دي ۲۸۷
اته دېرشمه مسئله: سلام ستنول ۲۸۸
نهه دېرشمه مسئله: تر سلام ستنولو وروسته قوم ته مخ راړول ۲۹۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فضيلة الشيخ ابومحمد امين الله البشاوري تقريظ

ان الحمد لله نحمده و نستعينه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سيئات اعمالنا، من يهده الله فلا مضل له و من يضلل فلا هادى له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

اما بعد!

دا کتاب (زينة الصلاة) ياني د لمانځه ډول او ښايست چې زموږ د کتابونو او کېښتونو نه ورور فريد احمد هلال راټول کړی. ما ولوست چې خواصو او عوامو، سړو او ښځو ټولو لپاره ډېر ګټور دی، هرڅوک چې د خپل عبادت قبلول غواړي د دغه نبوي سنت مطابق لمونځ دې وکړي او خپله خشوع دې هم برابره کړي.

په دې کتاب کې هغه خصوصيات چې زموږ ورور استاد فريد احمد هلال راټول کړي دي

۱ د پښتو ژبه يې فصيحه ده.
۲ د احاديثو ژباړه
۳ د احاديثو تخريج په ډېر تفصيل سره.
۴ مهم مهم تحقيقونه
۵ انصاف او عدل په مسائلو کې
۶ ادبي جملې استعمالول چې فحش او بې ادبه کلمات پکې نشته
۷ نور خصوصيات هم شته چې لوستو سره تعلق لري

الله تعالىٰ دا کتاب زما لپاره او د جمع کوونکي او ترتيبوونکي او ټولو مساعدينو علماوو لپاره د نجات ذريعه وګرځوي او ترتيبوونکي (استاد فريد احمد هلال) ته دې الله تعالىٰ اخلاص ورنصيب کړي او د هغه په ميزان

د حسناتو کې دې واچوي، آمين

د کتاب مسوده د جمعه په شپه جمادي الثانية ۸ عام ۱۴۳۲ هـ باندې په مسجد حمزه، پشاور پاکستان کې ما مطالعه کړه او نوموړي استاد ته مې دعا وکړه، ځکه يوه فايده منده رساله يې عالم النشر والتوزيع ته راوپستله. الله تعالىٰ دې ټولو مسلمانانو ته ددې رسالې نه فايده ورکړي

صلى الله على نبينا محمد و اله و اصحابه اجمعين

ابو محمد امين الله البشاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الحمد لله نحمده و نستعینه و نستغفره و نعوذ بالله من شرور انفسنا و من سیئات اعمالنا، من یهده الله فلا مضل له و من یضلل فلا هادی له، و اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له، و اشهد ان محمداً عبده و رسوله،

یَاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقٰتِهٖ وَ لَا تَمُوْتُنَّ اِلَّا وَ اَنْتُمْ مُّسْلِمُوْنَ۝ یٰاَیُّهَا النَّاسُ اتَّقُوْا رَبَّکُمُ الَّذِیْ خَلَقَکُمْ مِّنْ نَّفْسٍ وَّاحِدَةٍ وَّ خَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَ بَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا کَثِیْرًا وَّ نِسَآءً ۚ وَ اتَّقُوا اللهَ الَّذِیْ تَسَآءَلُوْنَ بِهٖ وَ الْاَرْحَامَ ؕ اِنَّ اللهَ کَانَ عَلَیْکُمْ رَقِیْبًا۝ یٰاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِیْدًا۝ یُّصْلِحْ لَکُمْ اَعْمَالَکُمْ وَ یَغْفِرْ لَکُمْ ذُنُوْبَکُمْ ؕ وَ مَنْ یُّطِعِ اللهَ وَ رَسُوْلَهٗ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِیْمًا۝

اما بعد!

قدرمنو لوستونکیو!

لمونځ په اسلام کې داسې ضروري رکن دی، چې د دې سموالی د ټول دین سموالی او د دې خرابوالی د ټول دین خرابوالی دی. لکه چې رسول الله ﷺ فرمایي

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړ، ده د دین حفاظت وکړ او چا چې لمونځ خراب کړ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالی یې هم یقیني دی.

او داسې کس ته بیا ښه سړی نه دي ویل پکار، چې لمونځ یې خراب وي، له دې امله په اسلام کې پر لمانځه ډېرسخت ټینګار شوی. لکه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

قران کريم کې نهه اتيا ځل الله ﷻ د لمانځه يادونه کړې ده او لمونځ د قران والاوو ځانګړې صفت دی. لکه چې الله ﷻ فرمايي:

وَالَّذِيْنَ يُؤْمِنُوْنَ بِالْاٰخِرَةِ يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ

ژباړه:

پر اخرت ايمان لرونکی پر قران ايمان لري او د خپلولمونځونو حفاظت کوي.

د الله ﷻ ولايت، دوستي او نږدېکت له لمانځه پرته نه تر لاسه کېږي او له لمانځه پرته هيڅ يو کس مسلمان نشي ګڼل کېدای. همداشان د جنت يوه دروازه هم د لمانځه په نامه نومول شوې. چې هغې ته((باب الصلاة)) ويل کېږي. يانې هغه دروازه چې په لمانځه سره تر لاسه کېدای شي او دا عمل ډېرزيات مشهور او د الله ﷻ ډېرخوښ دی؛ خو شيطان ورته سړی نه پرېږدي، د لمانځه ډېرې زياتې ګټې اوفضائل دي، سړی چې د کال په سر کې د حديثو کتاب پيل کړي؛ نو ټول کال د لمانځه پر مسائلو تېرېږي، ځکه د حديثو ډېر کتابونه د لمانځه پر احکامو لګېدلي دي له دې امله موږ ته د لمانځه ډېره پابندي پکار ده او الله ﷻ چې پر يوشي ټينګار کړی دی؛ نو موږ به ولې پرې ټينګار نه کوو؟ الله ﷻ دې پر يو شي ټينګار کوي او يوسړی دې پر هغه مسئله زور نه ورکوي دا؛ خو ډېره د نقصان خبره ده

همداشان کله، چې د الله رسول ﷺ وفات کېده دا سې فرمايلي ول چې «الصَّلَاةَ، وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ».

سنن ابن ماجه (۱ / ۵۱۹)

ژباړه:

ای خلکو د لمانځه پابندي کوئ، له مريانو(غلامانو)او بې زوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلکوسره ښېګړه کوئ.

يانې د ژوند په وروستيو شيبو کې يې هم پر لمانځه ټينګار کړی، چې ګورئ لمونځ درڅخه خراب نشي ؛ نو له دې امله د لمانځه اهتمام د متقيانو او مؤمنانو صفت دی، څوک چې د لمانځه پابندي نه کوي دا مسلمان نه دی، دې دومره سخت وعيد ته ګوره الله ﷻ فرمايي

فَخَلَفَ مِنۢ بَعۡدِهِمۡ خَلۡفٌ أَضَاعُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُواْ ٱلشَّهَوَٰتِۖ فَسَوۡفَ يَلۡقَوۡنَ غَيًّا ۝

[مريم: ٥٩]

ژباړه:

په دوی پسې وروسته داسې خلک راغلل، چې لمونځونه يې ضائع کړل او په خپلو هيلو پسې روان شول. ژرده، چې د (غی) کندې سره به مخامخ شي. يانې د داسې کسانو ځای دوزخ دی.

او نبي ﷺ فرمايي

«مَنْ تَرَكَ صَلَاةَ الْعَصْرِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ»

صحيح البخاري (١ / ١١٥)

ژباړه

د مازديګر لمونځ که چا پرېښوده ؛ نو عمل يې برباد شه

پردې خبره اوس مؤمنان پوهېږي چې د عمل برباديدل څومره لوی تاوان دی. که پر تا زرځله بم راخلاص شي دا دومره تاوان نه دی؛ خو چې عمل دې برباد شه دا لوی تاوان دی. دا چې د لمانځه د نه کولو له امله عمل بربادېږي؛ نو د لمانځه اصلاح ډېره ضروري ده او اوس خپل اصلي مقصد ته راګرځم، چې هغه د لمانځه جوړښت دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه جوړښت

لمونځ له دوو برخو څخه جوړ دی، چې یو یې بدن او بل یې روح دی، لکه چې انسان له دوو شیانو یانې له بدن اوروح څخه رغېدلی دی، چې بدن نه وي یواځې روح کار نه کوي، بلکې الوځي، له دې د نیا څخه ځي اوکه چېرته بدن وي؛ خو روح پکې نه وي ؛ نو نه به دې سترګې کارکوي، نه به دې لاسونه او پښې، بیا به دې خلک راکاږي چې مړی دی هډېرې ته یې ورسوي، او په داسې حال کې بیا ستا قدر په دې کې وي، چې خاوروکې دې ښخ کړي؛ نودارنګه لمونځ هم له جسم او روح څخه جوړدی ؛ نو د دې دواړو ډېر اهتمام پکار دی، جسم د لمانځه ظاهري چوکاټ او ډانچه ده، چې د سنت برابر وي او روح یې په هغې کې خشوع او ادب دی، چې دا یو ځانته جلا علم دی

د لمانځه روح

قدرمنو لوستونکیو دا ډېرضروري علم دی ؛ خو د خلکو له پامه وتی دی، چې دې ته د علماوو په اصطلاح کې علم الخشوع وایي، خشوع د الله سبحانه وتعالی مخامخ د هغه په دربارکې عاجزۍ، زارۍ، تذلل او ځان سپکولو ته وایي، د مومنانو له صفاتو څخه الله ﷻ ته خشوع کول یو ضروري او لوي صفت دی، که څه هم د ډېرو خلکو ګومان دادی، چې خشوع یواځې په لمانځه کې پکار ده او له لمانځه پرته نه، سره له دې، چې دا په ټول ژوند کې د مؤمنانوصفت دی، او په مومنانو کې به د تل لپاره خشوع وي، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي

وَالْخٰشِعِيْنَ وَالْخٰشِعٰتِ

[الاحزاب: ۳۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

مومنان سړي او مومناني ښځې هغه دي، چې په دوی کې به د همیشه لپاره خشوع وي

خکه دا جمله اسمیه ده: نو په سړیو او ښځو ټولو کې به خشوع وي، چې د دې خشوع ګټه به نورو ډېرو بندګانو ته هم رسېږي. خشوع هغه ښکلی صفت دی چې په سړي کې نور ښکلي صفتونه پیداکوي او دا د انبیاعلیهم السلام صفت هم دی، لکه چې الله تعالی فرمایي:

إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا لَنَا خَاشِعِينَ

[الأنبياء: ۹۰]

ژباړه

یقیناً دغو پېغمبرانو به په نېکیو کې مخکې والی کوه او موږ به یې په وېرې او په مینې سره رابللو او موږ ته یې همېشه عاجزي هم کوله

د دې انبیاوو یوځو ښه صفات ول، چې دوی به دوه درې ښه کارونه کول یو دا وه، چې دوی به هرې نېکۍ ته مخکې والی کاوه؛ نو دا موږ ته هم پکاردي دویم دا چې «وَيَدْعُونَنَا»له ماڅخه به یې دعاګانې غوښتلې او زه به یې په ډېر شوق او په وېرې سره رابللم، داخبرې هسې بیانوو؛ خو چې د زړه کیفیت نه وي برابر پر دې آیتونو څوک نه پوهېږي. چې دزړه کیفیت ددې آیتونومطابق نه وي جوړشوی؛ نو هسې پر الفاظو باندې به پوهه نشي. په هغوی کې دریم صفت خشوع وه هر وخت به یې الله ﷻ ته خشوع کوله، په لمونځونو کې هم او کله به چې دالله ﷻ آیتونه پرې ولوستل شول؛ نو هم به یې عاجزي کوله او د الله ﷻ له بندګانو سره د مخ کېدو پر مهال او په یواځیتوب کې به یې هم خشوع کوله. لکه چې الله ﷻ د مومنانو په صفت

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې فرمايي

إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَٰنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا

[مريم: ۵۸]

ژباړه

د هغوی صفت داوه، چې کله به ورته د الله آيتونه بيانېدل: نو پر سجده به پرېوتل

دا د خشوع يوه نښه ده او د عاجزۍ يوصفت دی، چې په سړي کې راشي؛ نو بيا الله ﷻ ته اوږدې اوږدې سجدې لګوي، عاجزي او ژړا کوي، ځکه په سړي کې چې کله خشوع پيداشي؛ نو بيا ژړا ورځي او د انسان له سترګو اوښکې بهېږي، چې دا د انبيا عليهم السلام صفت و او دا په ځان کې پيداکول پکار دي

قرآن موږ ته د دې لپاره بيانېږي، چې د انبياوو او صالحينو تابعداري وکړو په هغوي کې د خشوع ماده موجوده وه. رب العلمين ته خاشعين ول، په پخوانيو اهل کتابو يهود او نصری وو کې، چې کوم نېکان او صالحين ول، چې پر الله ﷻ باندې يې ايمان راوړی و، په هغوی کې دا صفت و، چې خاشعين لله ول الله ﷻ فرمايي:

دغه ايمان والاخشعين لله و، الله ﷻ ته يې هر وخت عاجزي کوله.

يواځې په لمانځه کې خشوع کوونکي نه ول، بلکې په هر وخت کې خشوع کوونکي ول، په لمانځه کې؛ خو به هرومرو دا صفت وي او د لمانځه متعلق يې ځکه بيانوو، چې لمونځ محک دی، يو د تجربې ځاي دی او يو تدريب دی په دې کې، چې څوک په ځان کې خشوع پيداکړي؛ نو د الله ﷻ په فضل وروسته هم په ده کې الله رب العزت د خشوع ماده رابنکاره کوي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو ته پکار ده، چې په لمانځه کې يې څه حال وي؛ نو په بازارونو کې هم بايد هسې وي:

حالة المسلم في صلاته ينبغي ان تكون حالته في السوق كذالک

ژباړه:

د مسلمان حال، چې څنګه په لمانځه کې دی؛ نو پکارده چې په بازارکې هم داسې وي

څکه پر لمانځه سړی په عاجزۍ سره ولاړ وي، چغې نه وهي، زوږ نه کوي، اخوا دېخوا نه ګوري او د لاډېرې عاجزۍ کوښښ کوي ؛ نو پکار دا ده، چې بازارکې هم سړی داسې اووسي ورو ورو به دا جوړوي، رسول اللهﷺ دې ته اشاره کړې ده، کله چې به يې صف جوړاوه؛ نو ويل به يې:

«اسْتَوُوا، وَلَا تَخْتَلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِنِي مِنْكُمْ أُولُو الْأَحْلَامِ وَالنُّهَى ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ»

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

برابر شئ او اختلاف مه کوئ (ګډوډ مه ودرېږئ)کنه: نو زړونه به مو ګډوډ شي، ماته دې پوهه اوعقل مندخلک نږدې ودرېږي، لومړی صف پوره کړئ او بيا وروسته په دويم صف کې نږدې نږدې ودرېږئ او دا يې وفرمايل

وَإِيَّاكُمْ وَهَيْشَاتِ الْأَسْوَاقِ

صحيح مسلم (١ / ٣٢٣)

ژباړه:

په بازارونو کې چغې مه وهئ

په دې حديث کې دوه ماناوې دي، يو مقصد دا دی. لکه څرنګه چې په صف کې په عاجزۍ سره ودرېږي: نو په بازارونو کې هم داسې اوسئ هلته هم داسې حالت جوړ کړئ، لکه چې سړی په لمانځه کې وي، که څه هم تړول داسې نشي کېداي: خو چې څه ناڅه خشوع بايد له تا سره هلته هم وي

د رسول اللهﷺ په صفاتوکې هم راځي، چې هغه انتهايي خاشع وه په لمونځونوکې خصوصا او له لمانځه نه بهرهم ډېره خشوع اوعاجزي پکې وه تردې، چې يوه وينزه به راغله، چې د وينزې قدر هم نه وي او رسول اللهﷺ ته به يې وويل، چې زما درسره کار دی او له لاسه به يې ونيوه، چې تاته زما يو حاجت دی، پوره يې کړه' نو رسول الله ﷺ به ورته وفرمايل

ياأم فُلَانٍ انْظُرِي أَيَّ الطَّرِيقِ شِئْتِ , فَخَلَّى مَعَهَا حَتَّى قَضَتْ حَاجَتَهَا.

مسند البزار = البحر الزخار (١٣ / ٣٤٧)

ژباړه

ای د فلانۍ مورې وګوره. کومه کوڅه ستاخوښه ده چې زه درسره پرې لاړشم او ستاحاجت پوره کړم

د الله نبي، چې د عالم سردار دی له يوې وينزې سره به دې د هغې د کار لپاره پاڅېد او خپله به ورسره روان به شو او دا به يې هم نه ويل، چې ته ښځه يې جومات ته ولې راځې؟ ته خو وينزه يې، ګورو به بله ورځ به شي رسول اللهﷺ به داسې نه کول بلکې له ښځو سره به هم تله، چې وينزې به له لستوڼي څخه ونيوه، چې دا زما حاجت پوره کړه: نو له واره به ورسره پاڅېده، اللهﷻ ته به يې هم عاجزي کوله او د اللهﷻ د مخلوق په وړاندې به يې هم تواضع اوعاجزي اختياروله، دا صفت پکې و، په بازارونوکې به يې شور نه کاوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا وَلَا مُتَفَحِّشًا وَلَا صَخَّابًا فِي الأَسْوَاقِ

(سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ٣٦٩)

ژباړه:

بدکار او بدلمنی هم نه و او نه يې په بازارونو کې چيغې وهلې.

صخاب دې ته وايې، چې چغې وهي اى فلانکيه! دلته راشه اواخوا لاړشه دا د بې وقاره خلکو طريقه ده دا د نبي ﷺ طريقه نه وه، زوږې نه و، رسول الله ﷺ په بازارونوکې عاجزي کوله. په حديث کې راځي، چې رسول الله ﷺ به کله پر لمانځه ودرېده عبدالله بن شخيروايي:

«أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يُصَلِّي وَلِصَدْرِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ الْمِرْجَلِ مِنَ الْبُكَاءِ»

حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (٢ / ٢١١)

ژباړه:

چې زه نبي ﷺ ته راغلم او هغه پر لمانځه ولاړ و او د ژړا له امله يې له سينې نه يې داسې غږ راخته. لکه چې کټوی خوټېږي اواواز کوي

دا د الله ﷻ د معرفت له امله د هغه د شان او قدر د پېژندو له امله به پر نبي ﷺ باندې داحالت راتله. څومره چې سړی خپل مالک ښه پېژني ؛ نو هغومره يکې دا صفت ډېرېږي، څومره چې له الله ﷻ نه ناخبره وي؛ نو پر دې به نه پوهېږي.

په رسول الله ﷺ کې ډېره زياته عاجزي وه، ډېر ځل به رسول الله ﷺ ژړلې په حديث کې راځي. چې رسول الله ﷺ ماسختن کورته راغی او عائشې رضي الله عنها ته يې وفرمايل:

"يَا عَائِشَةُ ذَرِينِي أَتَعَبَّدُ اللَّيْلَةَ لِرَبِّي"

صحيح ابن حبان - محققا (٢ / ٣٨٧)

ژباړه:

ما پرېږده، چې نن ټوله شپه د الله ﷻ بندګي وکړم

کله به هغه ټوله شپه هم بندګي کوله اکثره به د شپې په وروستۍ برخه کې راپاڅېده، کله چې د زړه کيفيت جوړ وي ؛ نو بيا عبادت ډېر خوندکوي، د نبي ﷺ د زړه به څه تپوس کوې، چې په هغې کې څومره ژوروالی اوکمالات ول، چې د هغې تعبير موږ نشوکولای

نبي ﷺ ټوله شپه لمونځونه کول او ژړل يي ان تردې، چې لاندې ځمکه به يې پر اوښکو لونده شوه، سهار، چې بلال رضي الله عنه راغی او نبي ﷺ يې په دې حالت کې وليده وه يې ويل اى د الله رسوله! تا ته؛ خو الله ﷻ ښښنه کړې ده ((مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَ مَا تَأَخَّرَ)) ته ولې دومره غم کو ې، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

پر ما باندې بېګاه شپه داسې آيتونه نازل شوي دي، چې هغه انسان دې هلاک شي چې دا لولي او سوچ اوفکر پکې نه کوي

وَيْلٌ لِمَنْ قَرَأَهَا وَلَمْ يَتَفَكَّرْ فِيهَا ﴿اِنَّ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ وَ اخْتِلَافِ الَّيْلِ وَ النَّهَارِ لَاٰيٰتٍ لِّاُولِي الْاَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾ الَّذِيْنَ يَذْكُرُوْنَ اللّٰهَ قِيٰمًا وَّ قُعُوْدًا وَّ عَلٰى جُنُوْبِهِمْ وَ يَتَفَكَّرُوْنَ فِيْ خَلْقِ السَّمٰوٰتِ وَ الْاَرْضِ ۚ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هٰذَا بَاطِلًا ۚ سُبْحٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَاۤ اِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ فَقَدْ اَخْزَيْتَهٗ ۚ وَ مَا لِلظّٰلِمِيْنَ مِنْ اَنْصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَبَّنَاۤ اِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُّنَادِيْ لِلْاِيْمَانِ اَنْ اٰمِنُوْا بِرَبِّكُمْ فَاٰمَنَّا ۖ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَ كَفِّرْ عَنَّا سَيِّاٰتِنَا وَ تَوَفَّنَا مَعَ الْاَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَ اٰتِنَا مَا وَعَدْتَّنَا عَلٰى رُسُلِكَ وَ لَا تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ۚ اِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ ﴿١٩٤﴾ فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ اَنِّيْ لَاۤ اُضِيْعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِّنْ ذَكَرٍ اَوْ اُنْثٰى ۚ بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِيْنَ هَاجَرُوْا وَ اُخْرِجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ وَ اُوْذُوْا فِيْ سَبِيْلِيْ وَ قٰتَلُوْا وَ قُتِلُوْا لَاُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّاٰتِهِمْ وَ لَاُدْخِلَنَّهُمْ جَنّٰتٍ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ ۚ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ اللّٰهُ عِنْدَهٗ حُسْنُ الثَّوَابِ ۝ (۱۹۵) لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا فِي الْبِلَادِ ۝ مَتَاعٌ قَلِيْلٌ ثُمَّ مَاْوٰىهُمْ جَهَنَّمُ ؕ وَ بِئْسَ الْمِهَادُ ۝ لٰكِنِ الَّذِيْنَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنّٰتٌ تَجْرِيْ مِنْ تَحْتِهَا الْاَنْهٰرُ خٰلِدِيْنَ فِيْهَا نُزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللّٰهِ ؕ وَ مَا عِنْدَ اللّٰهِ خَيْرٌ لِّلْاَبْرَارِ ۝ وَ اِنَّ مِنْ اَهْلِ الْكِتٰبِ لَمَنْ يُّؤْمِنُ بِاللّٰهِ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْكُمْ وَ مَاۤ اُنْزِلَ اِلَيْهِمْ خٰشِعِيْنَ لِلّٰهِ ۙ لَا يَشْتَرُوْنَ بِاٰيٰتِ اللّٰهِ ثَمَنًا قَلِيْلًا ؕ اُولٰٓئِكَ لَهُمْ اَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ؕ اِنَّ اللّٰهَ سَرِيْعُ الْحِسَابِ ۝ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اصْبِرُوْا وَ صَابِرُوْا وَ رَابِطُوْا وَ اتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ۝ } [آل عمران : ۱۹۵]

صحيح ابن حبان - محققا (۲ / ۳۸۷)

په دې آيتونوكې ډېره ژوره مانا پرته ده؛ خو كه مؤمن پرې پوه شي، خپل زړه او ماغزه ورته ځير كړي؛ نو ډېر ناآشنا كيفيت او حال به د هغه جوړشي ؛ خو ارمان! كه زموږ داسې واى، د ايمان والا، چې كوم صفات دي، هغه موږ په ځان كې نه وينو موږ داسې يو، لكه منافقان هسې كاږه لرګي يو ((كَاَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ ؕ)) هغه كاږه لرګي، چې بې ګټې يوځاى ته ولاړوي، زموږ د عامو مسلمانانو داسې عادت جوړشوى دى او د خشوع والاعلم ختم شوى دى.

يو ځل رسول الله ﷺ ټوله شپه ژړل عبادة بن الصامت. ځكه فرمايلي دي، چې داعلم ختمېږي او قتادة وايي تاسې ته پته ده، چې كوم علم به اول ختمېږي.

«أَوَّلُ مَا يُرْفَعُ مِنْ هَذِهِ الْأُمَّةِ الْخُشُوعُ حَتَّى لَا يُرَى فِيهِ خَاشِعًا»

مسند الشاميين للطبراني (۲ / ٤۰۰)

ژباړه:

لومړې به له دې امت نه د خشوع علم پورته كېږي

دا حديث موقوف بمنزلة المرفوع دى، بل حديث د شداد بن اوس كې هم راغلي، چې له دې امت نه تر ټولو لومړى د خشوع علم او چتېږي، خشوع ته يې علم ويلى دى دا علم دى ډېرې مسئلې يادول دا ښه كار دى؛ خو دا يوازې علم نه دى، چې خشوع درېكې پيداشوه ته عالم يې اوالله ته چې په سرې كې عاجزي نه وي، د زړه ميلان او شوق نه وي هغه طرف ته سرښكته كول نه وي او د خشوع به سرى څه تعبيركوي پوره. لكه ځينې مادې زه ذكركوم، چې دا درېكې نه وي؛ نو علم درېكې نشته له اصلي علم نه بې برخې يې. كه څه هم تاته ډېركتابونه زده وي او ډېرې مسئلې درته يادې وي او ډېر روايتونه درته يادوي؛ خو له اصلي علم نه محروم يې. خپل مالک او رب ته، چې درېكې عاجزي نه وي؛ نو له تا سره علم نشته، له دې امت نه به اول خشوع اوچتېږي او دا له دې امت نه غالباً اوچته شوې ده، په عامو ځايونو كې خشوع كوونكي نشته، د دې كفارو د ليدو له امله خشوع ختمه شوې ده، ځكه دا ډېر بې وقاره خلک دي؛ نو د دې په ليدوسره له مسلمانانو نه هم خشوع ختمه شوې ده، هغه عاجزي، سكون او وقار ترې ختم شوى دى، مؤمن به سكون وقار او خشوع والا وي عبادة بن الصامت فرمايي:

يُوشِكُ أَنْ تَدْخُلَ مَسْجِدَ الْجَمَاعَةِ فَلَا تَرَى فِيهِ رَجُلًا خَاشِعًا

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۳۲)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

نږدې ده، چې يوجامع جومات ته به داخل شې؛ خو يوکس به هم پکې خشوع کوونکی ونه وينې

ياني په يوه جامع جومات کې به داسې سړی نه وينې، چې هغه الله ﷻ ته ولاړوي او له الله ﷻ څخه وېرېږي، بلکې د هرچامخ ته چې ګورې؛ نو ته به وايې چې دا الله ﷻ ته نه دی ولاړ هسې ولاړدی، خشوع به هغه کې نه وي او کله، چې په سړي کې خشوع و ي؛ نو بل چا ته هم د هغه لمونځ خوند ورکوي؛ نو ده ته به خپله څومره خوندورکو ي ؛ خو له بده مرغه په ډک جومات کې به يو خشوع کوونکی مونده نه کړ ې؛ نو دا علم اوچت شوی دی؛ نو دا بېرته راواپس کول پکاردي او که سړی کوښښ وکړ ي؛ نو الله ﷻ هغه ته دا لاره راخلاصوي؛ نو له دې امله څوک چې کوښښ کوي الله ﷻ يې ور په برخه کوي

وَالَّذِيْنَ جَاهَدُوْا فِيْنَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا

[العنکبوت: ٦٩)

ژباړه:

هغه څوک چې زموږ په لار کې کوښښ کو ي؛ نو موږ به ورته لارې اسانې کړو

له دې خبرې نه زما غرض دا دی، چې که پوره خاشعين نه شو؛ نو چې څه ناڅه؛ خوجوړشو او چې په دې لړ کې سړی ډېرکوښښ وکړ ي؛ نو څه ناڅه خشوع؛ خو به ترلاسه کړي دا په ځان کې پيداکول غواړي. دا خشوع په صحابه کرامو کې هم ډېره زياته وه

ابوبکرصديق ؓ چې به کله پر لمانځه ودرېده؛ نو دا طاقت به يې نه درلوده، چې خلکو ته خپل قرائت ورواوروي، نبي ﷺ په مرض وفات کې

وفرمايل:

«مُرُوا أَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ»

صحيح البخاري (۱ / ١٣٤)

ژباړه:

ابوبکرته ووايئ چې خلکوته لمونځ وکړي

قَالَتْ عَائِشَةُ: قُلْتُ: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ إِذَا قَامَ فِي مَقَامِكَ لَمْ يُسْمِعِ النَّاسَ مِنَ الْبُكَاءِ

صحيح البخاري (۱ / ١٣٦)

ژباړه:

عائشې ؓ وويل: ابوبکر، چې کله ستا پر مسله ودرېږي؛ نو د ژړا له امله به خلکو ته قرائت وانه ورولای شي (ياني لمونځ به ونه کړای شي).

ځکه د هغه عادت داوه، چې رقيق القلب وه انتهايي نرم زړی وه دا به خلکو ته قرآن وروانه وروي، بيا رسول الله ﷺ وفرمايل، چې امر ورته وکړئ نبي ﷺ غصه وکړه ((إِنَّكُنَّ لَصَوَاحِبُ يُوسُفَ)) تاسې د يوسف ؑ ملګرې ياستئ د هغه د دوکه کولوښښ مو کاوه او اوس مادوکه کوئ. زه چې څه امرکوم د هغې تابعداري ولې نه کوئ؟

د حديث لنډيز مې بيان کړه د رسول الله ﷺ په ملګروکې دا کمال وه، په ابوبکرصديق ؓ کې دومره خشوع وه، کله چې به پر لمانځه ودرېده؛ نو د يوه بې ساه لرګي په څېر به ښکارېده، ياني په لمانځه کې به هيڅ نه خوځېده.

عبدالله بن زبير ؓ چې به کله پر لمانځه ودرېده داسې به وه، لکه چې ونه ولاړه وي ډېرځلې به داسې وشول، چې دی به پر سجده پروت و، چنچنې به راتلې او د ده پر شا به کېناستې. ډېره اوږده سجده به يې کوله ؛ نو ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرغيو به پرې د لرګي ګومان کاوه، چې ګوندې دا پر ځاى پروت لرګى دى. چې له سره حرکت نه کوي او انسان نه دى، په دې خلکو کې به دومره خشوع وه.

عبدالله بن عمر ﷺ به چې کله پر لمانځه ودرېده يرجع ويتاوه آيتونه به يې باربارلوستل اواسويلي به يې کول، له دې نه په لمانځه کې هسې غيراختياري اسويلي مراد دي، چې د ډېرې خشوع له امله به پرې راتلل. په صحابه کرامو کې ډېره خشوع وه، له سفيان ثوري نه نقل دي منصوربن المعتمر يو حديثپوه (محدث) دى هغه چې به کله لمانځه پر باندې ودرېده؛ نو تابه ويل، چې اوس به مري.

ابراهيم نخعي، چې يو تابعي دى، هغه به چې کله لمونځ وکړه او له لمانځه نه به اوزګار شو ؛ نو تر ډېره پورې به داسې وه ګواکې ناروغ دى له ډېروسلفونه نقل دي، چې کله به هغوى له لمانځه نه اوزګار شول؛ نو د لمانځه اثر به پرې ښکارېده، پکار دا ده سړى له لمانځه نه مخکې يوشان وي او په لمانځه کې بدل شي او تر لمانځه روسته هم پکې دغه آثار ولېدل شي، ځکه شريعت مطهره دا امرکړى دى، چې د لمانځه څه نښې دې پر تاسې ښکاره شي: خو زمونږ داسې مزاج جوړشوى دى. څنګه چې له لمانځه نه مخکې وي: نو تر لمانځه وروسته هم هماغسې وي. په دې لړ کې عمر بن الخطاب ﷺ فرمايلي دي

إِنَّ الرَّجُلَ لَيَشِيبُ عارضاه في الاسلام ولم يكمل الله له صلاة .

ژباړه

د يوه سړي ځنې به په اسلام کې سپينې شي: خو الله ﷺ به ورلره تراوسه لمونځ نه وي پوره کړى

ځکه د هغه به خشوع نه وي برابره، د لمانځه څه غم به ورسره نه وي دا

لمونځ به ورته څه شى نه ښکاري، چې دې ناروغۍ مونږ ټول اوس نيولي يو او خپل لمونځونه مونږ ته وړوکې ښکاري او سلفو ويلي دي

من هانت عليه صلاته كانت على الله اهون

ژباړه:

چا ته، چې خپل لمونځ سپک ښکاري؛ نو د هغه لمونځ الله ﷺ ته هم ډېر سپک وي

نوهغه به يې څه قبول کړي حسن به ويل اى مسلمانه!

اذا هانت عليك صلاتك فا ي شيئ يعزعليك؟

کله چې درته لمونځ سپک او بې قدره ښکاري؛ نو تا ته به کوم شى قدرمن وي، ځکه چې لمونځ درته وړه خبره ښکاري، چې دا تر ايمان وروسته لوى عمل دى او چې دا درته وړوکى ښکاري، نه يې رکوع او نه يې قرائت او نه يې د خشوع پروا کوې؛ نو په دې دين کې کومه خبره ده، چې تاته غټه ښکاره شي. چې لمونځ سړي ته سپک ښکاري د هغه به ټول اعمال خراب وي او په حديث کې راغلي دي:

«إِنَّ أَهَمَّ أُمُورِكُمْ عِنْدِي الصَّلَاةَ، مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چاچې د لمانځه حفاظت وکړه، ده د دين حفاظت وکړه او چا چې لمونځ خراب کړه ؛ نو د نورو اعمالو خرابوالى يې هم يقيني دى

عمربن الخطاب واليانوته ليکلي ول، چې ستاسې په ټولو عملونو کې لمونځ ما ته ډېرمهم دى، هسې نه، چې وواييځ مونږ قاضيان او واليان يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيصلې به کوو لمونځ څه مهم عمل نه دی، بلکې خلافت هم د دې لپاره راځي، چې خلک لمونځ کوونکي شي

مَنْ حَفِظَهَا وَحَافَظَ عَلَيْهَا حَفِظَ دِينَهُ، وَمَنْ ضَيَّعَهَا فَهُوَ لِسِوَاهَا أَضْيَعُ

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (١ / ٥٣٦)

ژباړه:

چا چې د لمانځه حفاظت وکړه؛ نو دا د نورو عملونو هم ډېر حفاظت کوونکی دی او که لمونځ چا خراب کړه؛ نو نور عملونه به يې هم ناسم وي

داسې کس ته بيا ښه سړی مه وايه، چې لمونځ يې خراب وي، هغه امام چې لمونځ يې غلط وي، ته پوه شه، چې داخيانتګر هم د ی، هغه به درته صحيح دين نه درښيي، په هغه کې به نور ناوړه عملونه او فسادونه هم وي، چې کله يې لمونځ خراب وي او دې آيتونوته تاسې اوګورئ چې موږ بيان کړل الله رب العزة يو اتياځله د مؤمنانو په صفت کې دا ذکر کړي دي چې دوی د لمانځه حفاظت کوي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۙ. وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۘ. وَهُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝. د ټولو لمونځونو حفاظت کوي، الَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ دَآئِمُوْنَ ۙ اَقَامُوا الصَّلٰوةَ. يُقِيْمُوْنَ الصَّلٰوةَ. دلمانځه پابندي کوي، اَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ. د لمانځه پابندي کوئ ځوک چې د لمانځه پابندي نه کوي وَ وَيْلٌ لِّلْمُشْرِكِيْنَ ۙ الَّذِيْنَ لَا يُؤْتُوْنَ الزَّكٰوةَ د هغه مشرکانولپاره دې هلاکت وي چې زکوة نه ورکوي الله رب العزة دا د مشرکانو صفت بيان کړی دی، چې د لمانځه پابندي نه کوي لمونځ او په لمانځه کې خشوع پيداکول او په صحيح توګه يې اداکول يو ضروري عمل دی که چاته ضروري نه ښکاري؛ نو په غټ نقصان کې واقع دی او ډېر غټ تاوان يې وکړه او دا حديث يو

مسلمان پوره ويروي، چې رسول الله ارشادوفرمايه:

أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ بِهِ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الصَّلَاةُ

مسند أبي داود الطيالسي (٤ / ٢١٣)

ژباړه:

د قيامت په ورځ به له بنده سره لومړی د لمانځه حساب کېږي

ياني د قيامت پر ورځ تر هر څه لومړی د لمانځه په اړه حساب کېږي ګوا کې که له ايمان نه هم مخکې د لمانځه حساب کېږي، لکه، چې له ((أَوَّلَ مَا يُحَاسَبُ)) نه معلومېږي، چې کافر هسې هم هلاک دي؛ خو له هغه چا سره د لمانځه لومړی حساب کېږي، چې مسلمانان ځان ته وايي ياني الله ﷻ به له دې امت سره لومړی حساب د لمانځه په اړه کوي او، چې د بنده ګانو تر منځ لومړنی پرېکړه(فيصله) به د توی شويو وينو، په اړه کېږي، لکه چې فرمايي:

«إِنَّ أَوَّلَ مَا يُقْضَى بَيْنَ العِبَادِ فِي الدِّمَاءِ»

سنن الترمذي ت شاكر (٤ / ١٧)

ياني لومړی حساب به دلمانځه په اړه کېږي او لومړنی پرېکړه به د توی شوې وينې په اړه کېږي او په ميزان کې به لومړی د ښځې او مېړه حقونه تلل کېږي، چې تا د ښځې حق اداکړی دی اوکه نه اوښځې د مېړه حق اداکړی دی که نه؟ دا برخه به لومړی تلل کېږي او په ميزان کې به اچول کېږي ؛ خو دې دې خبرو ته له سره د چا فکر نشته او دا ورته وړې خبرې ښکاري، سره له دې، چې دا لويه خبره ده کومې مسئلې، چې موږ ته وړې ښکاري دا د الله ﷻ په اند لويې دي؛ نو اول به له بنده سره د لمانځه په اړه حساب کېږي، که د چا لمونځ روغ راوخوت ؛ نو دا کامياب شو، لکه چې فرمايي

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَإِنْ صَلَحَتْ فَقَدْ أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ

سنن الترمذي ت شاكر (٢ / ٢٧٠)

ژباړه:

که لمونځ يې روغ وه؛ نو دا کامياب دی.

ياني د لمانځه فرضونه يې سم اداکړي وي، سنن او اداب يې هم برابروي او د لمانځه د ظاهر اوباطن جوړولو کوښښ يې هم کړی وي؛ نو دا کامياب دی، يقيناً او نجاح دويمه د جنت کاميابي ده او د الله ﷻ په ملاقات بريالی شو.

((أَفْلَحَ وَأَنْجَحَ)) دوه ببلابېل لفظونه يې وويل، ياني نجاح جلا او فلاح جلا ده دا به ورته الله ﷻ ورکړي نورو ګناهونو ته ورلره الله ﷻ نه ګوري، تاسې په دې حديث کې سوچ وکړئ او که د چا لمونځ فاسد راوخوت، چې د هغې د فرضونو، الفاظو او د هغې د خشوع لحاظ يې نه وي کړی؛ نو دا تاواني دی، لکه چې فرمايي:

وَإِنْ فَسَدَتْ فَقَدْ خَابَ وَخَسِرَ

سنن الترمذي ت شاكر (٢ / ٢٧٠)

ژباړه

يقينا دا خپل مراد ته ونه رسېد او تاوان يې وکړه.

الله ﷻ به ورته اجرهم نه ورکوي او تاوان يې هم وکړه، چې اور ته به يې الله ﷻ ننباسي (خسر) همدغې ته وايي او د الله ﷻ فضل ته وګوره که په فرض لمانځه کې يې څه کمی وموندل شي ؛ نو الله ﷻ به ملائکو ته امر وکړي، تاسې وګورئ ! زما د دې بنده څه تطوعات، نوافل، سنت، شته اوکه نه؟ نو هغه به وکتل شي که سنت يا نفلونه يې کړي وي؛ نو هغه به الله ﷻ راوخلي او

له دې فرائضو سره به يې ورلره يوځاي کړي، دې ته به پرې پتې واچول شي دا هم د الله ﷻ رحم دی، چې د فرض عمل نيمګړتيا يې په نفلونو بشپړوي، بيا به هم دا انسان کامياب شي اوکه نوافل يې نه و؛ نو بيا هم تاواني دی، الله ﷻ به ورته سزا ورکوي، څومره چې د الله ﷻ خوښه وي : نو له دې امله لمونځ د ځينو خلکو لپاره د کاميابۍ لامل شي او ځينې هغه لمونځونه دي چې انسان پرهغې ماجور شي او دريم هغه لمونځونه دي، چې د اجراو عدم الاجر په منځ کې دائر وي، چې کله پکې توجه شته او کله نه؛ نو دا د الله ﷻ خوښه ده، چې تاته پرې اجر ورکوي او که د داسې د دواړو حالتونو تر منځ دې پرېږدي ؛ نو د الله ﷻ رحم دا دی، چې په کوم لمانځه کې دې توجه شته هغه دې قبلوي او په کوم کې، چې دې توجه نشته؛ نو هغه درلره نه قبلوي، ياني لمونځ دې پر برخو ويشي، لکه په صحيح حديث کې راغلي دي، نبي ﷺ فرمايي:

إِنَّ الْعَبْدَ لَيَنْصَرِفُ مِنْ صَلَاتِهِ , وَمَا كُتِبَ لَهُ مِنْهَا إِلَّا عُشْرُهَا أَوْ تُسْعُهَا أَوْ ثُمْنُهَا أَوْ سُبْعُهَا أَوْ سُدْسُهَا أَوْ خُمْسُهَا أَوْ رُبْعُهَا أَوْ ثُلُثُهَا أَوْ نِصْفُهَا "

شرح مشكل الآثار (٣ / ١٣٦)

ژباړه:

يوکس به له لمانځه څخه راستون شي او ده لره به لسمه، نهمه، اتمه، اومه، شپږمه، پنځمه، څلورمه، دريمه او يا نيمايي برخه ليکل شوې وي

له دې روايت څخه معلومېږي د ځينو خلکو په لمانځه کې به لسمه برخه ايله قبوله شوي وي؛ نو کوښښ پکار دی، چې صحيح لمونځ وشي، کله چې پر دې پوه شوې؛ نو خپله به بيا کوښښ کوې، دا فکر وکړه، چې که دې لمانځه کې خشوع، او عاجزي او الله ﷻ ته توجه ونکړم؛ نو الله ﷻ يې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قبلوي او دا لمونځ به مالره وبال وي او که په ښې ښکلې طريقې سره يې وکړم؛ نو په دې کې زما د دنيا او اخرت کاميابي ده. بيا به درېکې دالله ﷻ په فضل سره خپله خشوع پيداشي او بيا بيا د خشوع په اړه بيانونه اورېدل پکاردي، خپله مطالعه کول پکاردي او يا د قرآن او حديث دا نصوص ځانته رايادول پکار دي، په دې آيتونو او حديثونو کې دا برکت دی، د الله ﷻ په فضل سره په سړي کې خشوع پيداکوي، دا خبري چې تاسې اوس واورېدې؛ نو تر ډېرې مودې پورې به د دې اثر وي؛ نو د دې بيا بيا تازه کول پکاردي.

د دې ذريعه دابنکاري، چې د الله ﷻ هيبت په زړه کې راغی او د هغه وېره پيداشوه او د دې لمانځه سره دې شوق پيداشه. په خپله به د الله په فضل دا خبرې درېکې پيداکېږي او د دې لپاره يوه ښه ذريعه دا هم ده، چې له الله ﷻ څخه دعا وغواړئ او د دې لپاره دعا غوښتل پکاردي، چې يا الله دا لمونځونه موبرابرکړې. جهاد مو ونه کړ او مال موهم ونه لګاوه؛ نو چې دا لمونځ هم راڅخه برباد شي؛ نو له موږ سره نور څه شی پاتې شو؛ نو دا دعا وغواړه او يوه ښه ذريعه يې داهم ده، چې لمانځه ته وختي راځه، کله چې سړی وختي راشي، په صف کې کېني، ذکر اذکار وکړي، تلاوت وکړي، دعاګاني وکړي؛ نو په لمانځه کې يې د الله ﷻ په فضل څه ناڅه خشوع پيداکېږي.

په لمانځه کې د خشوع پيدا کېدو دا هم ذريعه ده، چې سړی وختي لمانځه ته راځي، له دې امله نبي ﷺ د هرلمانځه نه مخکې څه نوافل او سنت ښودلي، لکه د اذان او اقامت تر مينځ دوه رکعته کوئ، يا زيات کوئ، د دې لپاره چې دې فرض لمانځه ته تيار شئ.

دلته مو له لنډيز څخه کار واخيست؛ خو مؤمن ته اشاره هم بس ده، الله

تعالی فرمايلي دي

قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُوْنَ ۝

[المومنون:۱]

ژباړه

يقينا مؤمنان کامياب دي

الَّذِيْنَ هُمْ فِيْ صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ ۝

[المومون: ۲]

هغه کسان چې په لمونځونو کې خشوع کوي

وَالَّذِيْنَ هُمْ عَلٰى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُوْنَ ۝

[المومون: ۹]

هغه کسان، چې د لمانځه حفا ظت کو ي، لحاظ يې ساتي او هغه ښايسته کوي.

که يو امام غلط لمونځ کوي: نو په هغه پسې لمونځ نه کېږي، ياني که رکوع يې غلطه وي او فاتحه ورپسې نه ويل کېږي، ځکه د جَمعې لمونځ؛ خو د دې لپاره وي، چې د سړي لمونځ دې صحيح شي او چې په جَمع کې د يوه سړي لمونځ خرابېږي؛ نو بيا په داسې جَمع څوک څه کوي، د جَمعې دا مقصد دی، چې په کورکې ته لمونځ کوې؛ نو ژر ژر به يې کوې؛ نو په جَمع کې به يې ته ښه کوې، چې کله په جومات کې لمونځ غلط کېږي؛ نو دې ته بياڅه ضرورت دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

داسي امامان به راشي چې لمونځونه به غلط کوي، بې وخته به يې کوي؛ نو صحابه وو ﷺ پوښتنه وکړه، چې ای د الله رسوله! ﷺ په داسې حال کې موږ څه وکړو؟ نو هغه ﷺ وفرمايل لمونځ کوئ او بيا که مو له وسه پوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وه ؛ نو له هغوی سره یې هم کوئ اوکه نه وه؛ نو همدغه لمونځ دې پوره دی؛ نو هرکله، چې د وخت په اړه دومره ټینګار راغلی دی، چې ځانله لمونځ کوه: نو چې د یوه کس رکوع او سجده خرابه وي؛ نو دا خو په لمانځه کې ډېر ضروري رکن دی، چې دا یې سم نه وي: نو په ده پسې لمونځ نه کېږي، له دې امله د خپل لمانځه د حفاظت ډېر کوښښ پکار دی، دا عمل ضروري وګڼئ اوکوښښ ورپسې پیل کړئ: نو الله ﷻ به درته نور نېک عملونه اسان کړي

رب العلمین ته سړی په عاجزۍ او په ادب ودرېږي د خالق ادب، هغه ته عاجزي او هغه ته په عاجزۍ او وېرې سره ودرېدل د لمانځه روح دی او لمونځ، چې دې جوړشه بیا به هرڅه پرېږدې؛ خو لمونځ به نه پرېږدې، خپله به دې داسې مزاج جوړشي، چې هرڅه پرېښودل به درته ښه ښکاري؛ خو د لمانځه پرېښودل به درته بد ښکاري، په لمانځه کې ډېرزیات کمال او خوند دی، علماوو ویلي دي، که لمانځه، ذکر او قرآن درله خوند درکاوه او په قرآن کې دې توجه الله ﷻ ته پیداکېده؛ نو پوه شه، چې ستا زړه جوړدی او الله والایې ؛ خو که په لمانځه کې دې الله ﷻ ته توجه نه تله، دا الله ﷻ ذکر درله مزه نه درکوله، قران درلره نه درکوله؛ نو له الله ﷻ څخه بل زړه وغواړه، بیا ته بل څه شی یې، په ظاهره باندې انسان یې، نوم درباندې د مسلمان یادېږي او زړه دې د منافقانودی، دا ترماتېر او میزانونه دي، پر دې ځان تلل پکاردي، لنډه دا چې د لمانځه روح او جسددواړه برابرول پکاردي

زه له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ دا عملونه سم کړي، ځکه چې زموږ په دې ملګرو او دې جماعت کې هم الله ﷻ ته عاجزي نه وي؛ نو بیا څه پاتې شو، له دې امله د دې لپاره دعا وغواړئ، کلکه اراده او کوښښ وکړئ

په پای کې له الله ﷻ نه غواړم، چې زموږ لمونځونه صحیح برابرکړي اوخشوع پکې پیداکړي

د خشوع د پیدا کېدو اسباب

د خشوع د پیدا کېدو ډېراسباب دي، چې ځینې له هغې نه دادي:

لومړی سبب: قوي باعث

دا د الله عز وجل خوف دی، ځکه کله چې زړه په خوف سره ودان وي ؛ نو له دې سره خشوع پیدا کېږي او یواځې دا سبب هم بس دی، په سلفو کې به، چې څوک لمانځه ته ودرېدل ؛ نو ویرېدل به

دویم سبب: دَ مانع کمزورتیا

دا هغه شی دی، چې خشوع خرابوي، لکه لوږه، بول، براز او داسې نور نبې کریم ﷺ دې ته په خپلې دې وینا سره اشاره فرمایلې:

«کله، چې د ماښامي خوراک حاضر شي او دَ لمانځه اقامت و شي ؛ نو تاسې لومړی خواړه وخورئ»

په بل ځای کې فرمایي:

«لَا صَلَاةَ بِحَضْرَةِ الطَّعَامِ، وَلَا هُوَ يُدَافِعُهُ الْأَخْبَثَانِ»

صحیح مسلم (۱ / ۳۹۳)

ژباړه:

په هغه وخت کې لمونځ نشته، چې خواړه تیار وي (په دسترخوان پراته وي) او په هغه وخت کې هم لمونځ نشته، چې دوه خبیث شیان - بول او براز - درله دیکې درکوي

له دې امله مسلمان ته پکار دي، چې د زړه په اوزګارولو سره لمانځه ته اودرېږي.

درېیم سبب:

دا چې قرآن په لوړ غږ لولې،، چې لږ تر لږه خپله :خو یې واوري، ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې دا پر زړه ډېر اثر کوي او د هغه چا لمونځ هم نه کېږي، چې هغه خپلې شونډې پر قرات نه خوځوي (. لکه فتاوي الدين الخالص ۴/۴۸) وګوره

ځلورم سبب

څه چې وايي، په هغې کې سوچ کوه او دې ته هم ځير شه، چې ته دا مهال په لمانځه کې کوم ځای ته ورسېدې، يانې لا په ثنا کې روان يې او که نه تر فاتحې رسېدلی يې

پنځم سبب:

د قراءت، ذکرونو او تسبيحاتو پر مانا پوهېدل

ابن عباس (رضي الله عنهما) فرمايي: ستا له لمانځه نه به يواځې هغه شی تا ته ملاوېږي، چې ته پرې پوهېږې (بخاري)

او پوهه پر عربي ژبه باندې د پوهېدلو ځانګړې د لمانځه د الفاظو په پېژندنه باندې ده

شپږم سبب:

هغه آيتونه او حديثونه لوستل، چې په هغې کې د خشوع او خضوع کولو ترغيب او هڅونه وي، ځکه دا ډېر سودمن دي

اووم سبب

دا احساس کول، چې کوم لمونځ ما پيل کړی او د کوم لمانځه په اقامت کې، چې ما کوښښ کړی، ددې ثواب به ما ته يواځې د خشوع کولو په صورت کې راکړ کېږي

اتم سبب: مجاهده کول

او دا تر ټولو قوي سبب دی، ځکه چې خشوع په پيل کې له مجاهدې پرته نه تر لاسه کېږي، بيا وروسته د الله ﷻ په توفيق سره د لمونځ کونکي هيئت وګرځي، مومن دې پرې تجربه وکړي، ځکه که لمونځ کوونکی دا

وغواړي، چې دده په لمانځه کې دې دنيوي فکرونه رانشي؛ نو دا ورته ډېر ګران کار دی او له دې دنيوي فکرونو څخه خلاصون بلا ډېرې مجاهدې ته اړتيا ده.

نهم سبب: هر لمونځ خپل وروستی لمونځ ګڼل

لکه په حديث کې دي (د رخصتېدونکي په څېر لمونځ کوه)

او الله تعالی فرمايي:

الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُوا رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ۝

(البقره: ٤٦)

ژباړه:

چې پر دې يې باور دی، چې په پای کې له خپل رب سره يو ځای کېدونکي او د هماغه لوري ته ورګرځېدونکي دي.

او دَ خشوع په پيدا کولو کې د لمونځ کوونکي لپاره دا فکر ډېر زيات اثر لري

لسم سبب: د لمانځه په ارکانو کې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې لوستل

يانې کله پکې يو ذکر او دعاء او کله بله دعاء لوستل، ځکه دا په خشوع پيدا کولو کې ډېر لاس لري ګنې په يوه ذکر همېشوالی زړه سختوي او زړه ورسره آموخته کېږي؛ نو بيا پرې اثر نه کوي

يولسم سبب: د عبوديت آداب

او هغه آداب اختيارول، چې رسول الله ﷺ په خپل سپېڅلي سنت کې مشروع کړي، لکه د ارکانو تعديل، لمونځ اوږدول، سجده اوږدول او له حيواناتو سره ورته والی نه اختيارول

دولسم سبب: په لمانځه که اوږد قيام او قراءت کول خشوع پيدا کوي

خکه په لنډ لمانځه کې ډېره لږه خشوع کېدلای شي او پر دې باندې تجربه ګواه ده.

دیارلسم سبب: د وېرې او تمې آيتونه، ذکرونه او دعاګانې بیا بیا لوستل.

لکه، چې رسول الله ﷺ به کله يو آيت په ټوله شپه کې لوستو او هغه دا آيت و:

إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝
(المائده ۱۱۸)

ژباړه

که چېرې دوی ته عذاب ورکوې: نو دوی ستا بندګان دي، او که بښنه ورته کوې: نو يقينا ته غالبه، حکمت والا يې)

قدرمنو لوستونکيو داچې لمونځ يو ارزښتمن عبادت دی: نو څومره چې يو شي ارزښتمن وي، هومره يې له خلکو سره فکر وي، هسې نه چې خراب نشي :نو همداشان شيطان: خو لومړی په دې هڅه کې وي، چې له سره څوک ترې جومات ته رانشي او دا داسې دښمن دی، چې تر پايه خپل کوښښ نه پرېږدي، که يو څوک تر جوماته راشي؛نو بيا هم په دې هڅه کې وي، چې لمونځ يې خراب کړي، چې ستړی پرې شي: خو له ثواب نه يې بې برخې پاتې شي او خپل لمونځ پرې لعنت ووايي)

دا چې له دې ځايه د لمانځه احکام شروع کېږي:نو په دې کې تر ټولو لومړی حکم د سترې دی، که يو څوک په امام پسې په جمعه ولاړ وي، بیا: خو څه ستونزه نشته، ځکه هماغه امام دده لپاره ستره ده؛ خو که يوازې لمونځ وي :نو په دې اړه احکام په لاندې ډول بيانېږي

لومړی مسئله: ستره ودرول

سترې ته لمونځ کول لازم اوضروري دي. له سترې نه پرته لمونځ کول ګناه ده په دې اړه ډېرحديثونه او اثار راغلي دي، چې ټول د سترې پر وجوب او فرضيت دلالت کوي

۱: عن ابْنَ عُمَرَ رَضِىَ اللَّهُ عَنْهُ يَقُولُ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- : « لاَ تُصَلُّوا إِلاَّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلاَ تَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْكَ، فَإِنْ أَبَى فَقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٦٨)

(ابن حبان: ٤\٤٥، ابن خزيمة: ٢\٩، الحاكم: ١\٢١٥، البيهقى: ٢\٢٦٨، مسلم مختصرا و فى صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان: ٦\١٢٦، و اسناده صحيح)

ژباړه:

له ابن عمر ؓ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي. له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک دې ته پرېږده، چې مخې ته دې تېرشي. که يوکس تېرېده: نو جنګ ورسره وکړه. ځکه له ده سره شيطان ملګری دی.

۲: عَنْ سَبْرَةَ بْنِ مَعْبَدٍ الْجُهَنِيِّ، قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم : لِيَسْتَتِرْ أَحَدُكُمْ فِي صَلاَتِهِ وَلَوْ بِسَهْمٍ.

المعجم الكبير للطبراني - (٦ / ٢٣٠)

اخرجه احمد: ٣\٤٠٤، الحاكم: ١\٢٥٢، ابن خزيمة: ٢\١٣، البيهقى: ٢\٢٧٠، و صححه الالبانى فى الصحيحة.

ژباړه:

په لمانځه کې دې يوکس په تاسې کې ستره جوړوي، تر دې که غشی هم وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

٣ بل حديث كې دي:

عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى الله عَلَيْهِ وسَلَّمَ : إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ، فَلْيُصَلِّ إِلَى سُتْرَةٍ، وَلْيَدْنُ مِنْهَا، وَلاَ يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ جَاءَ أَحَدٌ يَمُرُّ , فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّهُ شَيْطَانٌ وفى رواية فَإِنَّ الشَّيْطَانَ يَمُرُّ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا.

سنن ابن ماجة ـ محقق ومشكول - (٢ / ١٠٤)

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢٧٢)

اخرجه ابن ابى شيبة: ١\٢٧٩، وابوداود: ١\١١١، وابن ماجة وابن حبان: ٤\٤٨.

ژباړه:

چې کله يوکس سترې ته لمونځ کوي: نونږدې دې ورته ودرېږي او ځوک دې خپلې مخې ته تېرېدو ته نه پرېږدي، که څوک تېرېده؛ نوجنګ دې ورسره وکړي، په بل روايت کې دي، ځکه شيطان دده مخې ته تېرېږي

٤: عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ قُرَّةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَآنِي عُمَرُ وَأَنَا أُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ فَأَخَذَ بِقَفَائِي فَأَدْنَانِي إِلَى سُتْرَةٍ، فَقَالَ: «صَلِّ إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (٢ / ١٤٦)

(رواه البخارى: ١\٧٢، و وصله ابن ابى شيبة : ٢\٣٧٠، وغيرهما)

ژباړه

له قرة ابن ابى اياس څخه روايت دى، چې زه عمر ﷺ د دوو ستنو په منځ کې په لمانځه وليدم : نو له څټه يې ونيولم او سترې ته يې نږدې کړم او راته يې و ويل دې ته لمونځ کوه.

٥: وَقَالَ عُمَرُ: «الْمُصَلُّونَ أَحَقُّ بِالسَّوَارِي مِنَ الْمُتَحَدِّثِينَ إِلَيْهَا» وَرَأَى عُمَرُ: " رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا "

صحيح البخاري (١ / ١٠٦)

ژباره:

عمر ﷺ ويلي دي، چې لمونځ کوونکي ډېر حقدار دي، چې ستنو ته ودرېږي، له هغه چانه چې دې (ستنو) ته خبرې کوي(ياني چې ستنو ته يې تکيا وهلې وي او خبرې کوي) عمر ﷺ يو سړى وليد، چې د دوو ستنو تر منځ يې لمونځ کاوه؛نو يوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې وفرمايل، چې دې ته لمونځ کوه؛

له پورتنيوصحيح حديثونو او اثرونو څخه څرګنده شوه، چې سترې ته لمونځ کول ضروري او لازم دي، ځکه رسول الله ﷺ پرستره نيولو امرکړى او له سترې پرته لمونځ کولو نه يې منع فرمايلې ده، دارنګه د عمرفاروق ﷺ له اثر نه هم څرګنده شوه، چې ستره نيول په لمانځه کې ضروري ده

د لا ډېر تفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص ٣\٥٥١، نيل الاوطار ٤\٣١٤، السيل الجرار ١\١٧٦، احكام السترة ص ٩، للشيخ محمد بن زرق طرهوني)

دويمه مسئله د سترې د لوړ والي اندازه

د سترې لوړوالى بايد لږ تر لږه د اوښ د پالان د وروستۍ برخې هومره وي او که له دې نه لوړه وي باک نه کوي، حافظ ابن حجر ﷺ په فتح البارى(١\٥٨١)کې په دې اړه ليکي

اعتبرالفقهاء مثل مؤخرة الرحل فى مقدارسترة.

ژباړه:

دينپوهانو لږ تر لږه د اوښ د پالا ن د وروستۍ برخې په اندازه ستره

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړینه ګڼلې ده

هدایه (۱۱ /۳۵۴) کې دي

ومقدارهاذراع فصاعداً.

دسترې اندازه د یوه شرعي ګز په اندازه یا له دې نه زیاته ده

دلیل: ۱: په صحیح مسلم (۱۱ /۱۹۷) وغیره کې له طلحه ﷺ نه روایت دی

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا وَضَعَ أَحَدُكُمْ بَيْنَ يَدَيْهِ مِثْلَ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ فَلْيُصَلِّ، وَلَا يُبَالِ مَنْ مَرَّ وَرَاءَ ذَلِكَ»

صحیح مسلم (۱ / ۳۵۸)

ژباړه:

کله، چې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی کېږدي: نو بیا یې چې څوک مخې ته تېرېږي پروا نکوي

۲ په بل روایت کې دي

عَنْ مُوسَى بْنِ طَلْحَةَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي وَالدَّوَابُّ تَمُرُّ بَيْنَ أَيْدِينَا فَذَكَرْنَا ذَلِكَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ تَكُونُ بَيْنَ يَدَيْ أَحَدِكُمْ، ثُمَّ لَا يَضُرُّهُ مَا مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ» وَقَالَ ابْنُ نُمَيْرٍ: فَلَا يَضُرُّهُ مَنْ مَرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ.

صحیح مسلم (۱ / ۳۵۸)

اخرجه مسلم: ۱|۱۹۷.

ژباړه:

موږ به لمونځ کاوه او څاروي به زموږ مخې ته اوړېدل راوړېدل: نو موږ

دا نبي ﷺ ته یاده کړه هغه ﷺ و فرمایل چې کله ستاسې مخې ته د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه څه شی وي؛ نو ضرر نه کوي که یوشی مو مخې ته تېرشي.

۳: عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سُئِلَ فِي غَزْوَةِ تَبُوكَ عَنْ سُتْرَةِ الْمُصَلِّي؟ فَقَالَ: «كَمُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحیح مسلم (۱ / ۳۵۹)

(رواه مسلم: ۱|۱۹۷)

ژباړه

له عائشې ﵂ څخه روایت دی، چې نبی ﷺ د تبوک په غزاکې د سترې په اړه وپوښتل شو، هغه وفرمایل، چې ستره د اوښ د پالان د وروستۍ برخې په اندازه ده.

٤: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَقْطَعُ الصَّلَاةَ الْمَرْأَةُ وَالْحِمَارُ وَالْكَلْبُ، وَيَقِي ذَلِكَ مِثْلُ مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ»

صحیح مسلم (۱ / ۳٦٥)

(رواه مسلم: ۱|۱۹۷)

ژباړه

له ابوهریره ﷺ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ فرمایلي دي ښځه، خر او سپی، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي لمونځ یې ماتېږي او له دې نقصان څخه یې ستره ژغوري

اوس به راشو دې خبرې ته، چې د « مُؤْخِرَةِ الرَّحْلِ» یاني د پالان دوروستۍ برخې څومره اندازه ده؛ نو په (مصنف د عبدالرزاق ۹۱۲، ابوداود ۱۱ /۱۰۲، ابن خزیمة ۱۱۱۲) کې له عطاء څخه په صحیح سند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نقل دي چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قَالَ عَطَاءٌ: «كَانَ مَنْ مَضَى يَجْعَلُونَ مُؤَخَّرَةَ الرَّحْلِ إِذَا صَلَّوا»، قُلْتُ: وَكَمْ بَلَغَكَ؟ قَالَ: «قَدْرُ مُؤَخَّرَةِ الرَّحْلِ» قَالَ: «ذِرَاعٌ» قَالَ: وَسَمِعْتُ الثَّوْرِيَّ يُفْتِي بِقَوْلِ عَطَاءٍ.

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۲ / ۹)

ژباړه:

ابن جريج فرمايي عطاء ويلي دي صحابه وو به، چې کله لمونځ کاوه ؛نو خپلې مخې ته بې د اوښ د پالان د وروستنۍ برخې په اندازه ستره کېښودله ابن جريج وايي ما ورته و ويل :تاته څنګه رارسېدلې، چې؛ څومره اوچته وه؟هغه و ويل دپالان د وروستني لرګي په اندازه يوذراع(ګز)ابن جريج وايي: ماله سفيان ثوری ﷺ نه واورېدل، چې هغه هم دعطاء په قول فتوی ورکوله

له ابن جريج ﷺ نه په يوه بل روايت کې نقل دي، چې

عَنِ ابْنِ جُرَيْجٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَطَاءٍ: أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ مَعِيَ عَصًا ذِرَاعٌ قَطُّ، مِنْهَا فِي الْأَرْضِ قَدْرُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ، خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ أَدْنَى مِنْ ذِرَاعٍ قَالَ: «لَا، حَتَّى يَكُونَ خَالِصُهَا عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ ذِرَاعٌ»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (۲ / ۱۴)

مصنف عبدالرزاق(۲|۱۵)

ژباړه:

ماته عطاء و ويل: که له ماسره د يو ذراع په اندازه امسا وي او له هغې نه د څلورو ګوتو په اندازه په ځمکه کې ښخه کړی شي او پاتې د ذراع نه کمه اندزه په ځمکه ولاړه وي؛ نو ايادا بس کېږي؟

ويې ويل، چې نه دا کفايت نه کوي ترڅو د ځمکې پرمخ يوګز نه وي ولاړه.

له قتادة ﷺ نه هم د دې په شان قول نقل دی؛ نو د عطاء له وينا څخه څرګنده شوه، چې د پالان د وروستۍ برخې لوړوالې د يو ذراع (ګز) هومره دی اود صحابه کرامو ﷺ ستري به ديوګزپه اندازه لوړې وې او صحابه کرام ﷺ پر دين ښه پوهېدل، قرآن او حديث به هغوی لوستل

فتاوی الدين الخالص (۵۲۱\۳)

د يو ذراع اندازه؛ خومعلومه شوه، چې دوه ولېشتې جوړېږي،

او په دې اړه، چې له ځيني سلفو نه کوم اثار په ابن ابي شيبه، مصنف د عبدالرزاق اوابوداود کې نقل دي، چې هغوی به خولۍ ستره جوړوله؛ نو په هغې کې خوځيني کمزوري دي او کوم، چې صحيح دي؛ نو هغه محمول دي په ضرورت باندې، ځکه داحکم دی، چې

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ

[التغابن ۱۶]

ژباړه:

له الله نه دومره و وېرېږئ، چې څومرمو له وسه وي

د تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ۵۵۹\۳، المحلی لابن حزم ۱۲\۴، الفقه على المذاهب الاربعة ۱۹۰\۱، سبل السلام ۲۹۴\۱، فتح الباری ۵۸۱\۱، شرح مسلم للنووی ۱۹۷\۱، احکام السترة للشيخ محمدبن طرهوني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريمه مسئله: د لمونځ كوونكي مخې ته د خارويو تېرېدو حكم

که دلمونځ کوونکي مخې ته کوم خاروی یا داسې نور څه تېرېږي؛ نوهغه به له تېرېدوڅخه منع کوي، لکه په حدیث کې دي،

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: هَبَطْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ ثَنِيَّةِ أَذَاخِرَ «فَحَضَرَتِ الصَّلَاةُ - يَعْنِي فَصَلَّى إِلَى جِدَارٍ - فَاتَّخَذَهُ قِبْلَةً وَنَحْنُ خَلْفَهُ، فَجَاءَتْ بَهْمَةٌ تَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَمَا زَالَ يُدَارِئُهَا حَتَّى لَصَقَ بَطْنَهُ بِالْجِدَارِ، وَمَرَّتْ مِنْ وَرَائِهِ»

سنن أبي داود (١ / ١٨٨)

ژباړه

له عبدالله بن عمر ﵁ څخه روایت دی، چې موږ له رسول الله ﷺ سره له ثنية اذاخر څخه راښکته شو؛ نو د لمانځه وخت راغی، نبي ﷺ یوه دېوال ته لمونځ وکړ، قبله يې ترې جوړه کړه او موږ يې شا ته وو؛ نويو ورغمی راغی، چې د نبي ﷺ مخې ته تېرېده؛ نونبي ﷺ به دېکه کاوه، تردې، چې له دېواله سره پيوست شه او هغه يې شاته تېر شو

٢: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُصَلِّي فَمَرَّتْ شَاةٌ بَيْنَ يَدَيْهِ فَسَاعَاهَا إِلَى الْقِبْلَةِ حَتَّى أَلْزَقَ بَطْنَهُ بِالْقِبْلَةِ"

قال الأعظمي: إسناده صحيح

صحيح ابن خزيمة (٢ / ٢٠)

ژباړه

له ابن عباس ﵁ څخه روایت دی، چې نبي ﷺ لمونځ کاوه: یوه ګډه يې مخې ته تېرېده؛ نو هغه يې تېل وهله تردې، چې خېټه يې له دېواله سره ولګېده.

رواه ابن حبان: ٤\٤٨، والحاكم: ١\٢٥٤، وغيرهم.

له پورتنيو حديثونو څخه څرګنده شوه، چې دلمونځ کوونکي مخې ته که کوم څاروی تېرېږي؛ نو هغه به منع کوي او که له تېرېدو څخه نه منع کېده؛ نو زور هم ورسره کولای شي

(فتاوى الدين الخالص ٣\٥٨٠)

څلورمه مسئله: ايا لمونځ کوونکی خپلې مخې ته تېرېدونکی په زور منع کولای شي؟

د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل ګناه ده، هيڅوک دا حق نلري، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرشي، که يو ناپوه انسان د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېږي؛ نو لمونځ کوونکی ته پکار ده، چې هغه منع کړي او په دې اړه ډېرحديثونه راغلي، چې يو څو ترې موږ په لاندې ډول بيانوو

١: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِذَا كَانَ أَحَدُكُمْ يُصَلِّي فَلَا يَدَعْ أَحَدًا يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّ مَعَهُ الْقَرِينَ»

صحيح مسلم (١ / ٣٦٣)

(رواه مسلم: ١\١٩٧)

ژباړه

له ابن عمر ﵁ څخه روایت دی، چې په تاسې کې څوک لمونځ کوي؛ نو هيڅوک دې نه پرېږدي، چې د ده مخې ته تېرشي، که چيرته (تېرېدونکی) نه بندېږي؛ نولمونځ کوونکی دې ورسره جنګ وکړي. ځکه له دې تېرېدونکي سره شيطان دی

٢: حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ، قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ، فَأَرَادَ شَابٌّ مِنْ بَنِي أَبِي مُعَيْطٍ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

فَدَفَعَ أَبُو سَعِيدٍ فِي صَدْرِهِ، فَنَظَرَ الشَّابُّ فَلَمْ يَجِدْ مَسَاغًا إِلَّا بَيْنَ يَدَيْهِ، فَعَادَ لِيَجْتَازَ، فَدَفَعَهُ أَبُو سَعِيدٍ أَشَدَّ مِنَ الأُولَى، فَنَالَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَى مَرْوَانَ، فَشَكَا إِلَيْهِ مَا لَقِيَ مِنْ أَبِي سَعِيدٍ، وَدَخَلَ أَبُو سَعِيدٍ خَلْفَهُ عَلَى مَرْوَانَ، فَقَالَ: مَا لَكَ وَلِابْنِ أَخِيكَ يَا أَبَا سَعِيدٍ؟ قَالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ فَأَرَادَ أَحَدٌ أَنْ يَجْتَازَ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَلْيَدْفَعْهُ فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٨)

اخرجه البخاري: ١\٧٢، وفي رواية ابن خزيمة: فَلْيَمْنَعْهُ مَرَّتَيْنِ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٦)

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ فَذَهَبَ أَحَدٌ يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَلْيَمْنَعْهُ، فَإِنْ أَبَى فَلْيُقَاتِلْهُ، فَإِنَّمَا هُوَ شَيْطَانٌ، فَإِنَّمَا ضَرَبْتَ الشَّيْطَانَ»

صحيح ابن خزيمة (٢ / ١٥)

قال الأعظمي: إسناده صحيح

ژباړه:

ابو صالح وايي، چې ما ابوسعيدخدري د جمعې په ورځ وليده، چې ستري ته يې لمونځ کاوه؛ نو د ابو معيط د قبيلې يوه ځوان غوښتل چې د ده مخې ته تېرشي؛ نو ابوسعيد ورله په سينه کې ديکه ورکړه؛ نو هغه کس بله لارد تېرېدو مونده نه کړه؛ نو بيايې اراده وکړه، چې تېر شي نو ابو سعيد له مخکې نه سخته ديکه ورکړه؛ نو دا ځوان له ابوسعيدڅخه خفه شه نو مروان ته لاړ او د ابوسعيد شکايت يې ورته وکړ؛ نو ابو سعيد تر ده

وروسته مروان ته ورغی مروان ابو سعيد ته و ويل دا ځوان دې ولې وهلی دی؟ ابوسعيد و ويل: ماله رسول الله ﷺ څخه اورېدلي دي، چې کله يوکس ستري ته لمونځ کوي او څوک د ده او د ستري تر مينځ تېرېږي؛ نو منع يې دې کړي، که انکار يې وکړ؛ نو جنګ دې ورسره وکړي، ځکه دا شيطان دی

دا روايت بخاري راوړی دی او د ابن خزيمه په روايت کې دي، چې دوه ځل دې يې بند کړي که بند نه شه؛ نو جنګ دې ورسره وکړي او په بل روايت کې دي، چې تاله شيطان سره جنګ کړی دی.

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ دِينَارٍ، قَالَ: مَرَرْتُ بِعُمَرَ بعد أَنْ جَلَسَ فِي آخِرِ صَلَاتِهِ حتى انظر ما يصنع فارتفع فدفع في صدري (بخاري : ١\٧٢، ابن ابي شيبة: ١\٢٨٤)

ژباړه:

زه په عمر ورتېرېدم، چې کله د لمانځه په پای کې کېناسته، چې وګورم څه کوي؛ نو هغه راپورته شه او ما له يې په سينه کې ديکه راکړه.

د ابن ابي شيبة په روايت کې ورسره دا هم دي چې:

أردت أن أمر بين يدي ابن عمر وانا غلام وهو يصلي، فانتهرني بتسبيحه.

فتح الباري لابن رجب (٤ / ٧٥)

ما وغوښتل، چې د ابن عمر ﷺ مخې ته تېرشم او زه ماشوم وم؛ نو پر تسبيح يې ورتټلم (چې مه تېرېږه)

په بل روايت کې دي

«مَرَرْتُ إِلَى جَنْبِ ابْنِ عُمَرَ فَظَنَّ أَنِّي أَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ فَثَارَ ثَوْرَةً أَفْزَعَنِي، وَنَحَّانِي»

مصنف عبد الرزاق الصنعاني (٢ / ٢٣)

ژباړه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ابن عمر ﷺ تر څنگ تېرېدم، هغه داسې گومان وکړ، چې گونډې د هغه مخې ته تېرېږم؛ نو په ماپسې داسې راوپارېده، چې زه يې و وېرولم او لرې شوم

پنځمه مسئله که ستره نه وي؛ نو د لمونځ کوونکي مخې ته په څومره فاصله کې تېرېدل صحيح دي؟

له سترې پرته لمونځ کول گناه ده او سترې ته لمونځ کول ضروري دي، ځکه رسول الله ﷺ فرمايي

لا يصل إلا إلى سترة ولا تدع أحد يمر بين يديك فإن أبى فلتقاتله فإن معه القرين

صحيح ابن خزيمة (۲ / ۹)

ژباړه:

له سترې پرته لمونځ مه کوه او مه څوک مخې ته پرېږده، چې تېرشي که تېرېده جنگ ورسره وکړه

(ابن خزيمة: ۲|۱۰، ابن حبان: ٤|٤٥، الحاکم: ۱|۲۵۱، البيهقي: ۲|۲۶۸،)

په دې اړه ډېر حديثونه راغلي دي، چې د سترې پر فرضيت دلالت کوي

وگوره فتاوی الدين الخالص ۳\۵۵۱

بله دا خبره په پام کې نيول پکاردي، چې کوم کس د بې علمۍ يا سستياله امله په دې گناه کې اخته شي؛ نو بيا تېرېدونکي ته پکاردي، چې د لمونځ کوونکي مخې ته تېر نشي، ځکه په دې کې سخته گناه ده او رسول الله ﷺ فرمايي:

لَوْ يَعْلَمُ الْمَارُّ بَيْنَ يَدَيِ الْمُصَلِّي مَاذَا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْرًا لَهُ مِنْ

أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۳۶).

ژباړه

که دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکی پردې پوهه وی، چې په دې کې څومره گناه ده؛ نو چې څلوېښت کلونه ولاړ وی دا ورلره له تېرېدو نه غوره وه.

د ابن ماجه په روايت کې دسل کلونو روايت راغلی دی له کعب الاحبار ﷺ څخه نقل دي که چېرته دلمونځ کوونکي مخې ته تېرېدونکي ددې له گناه نه خبر شي ؛ نو پرځمکه ننوتل به ورته له دې نه غوره ښکاره شي.

مشکوة: ۱|۷۰، مؤطا امام مالک: ۱|۱۲۱، مصنف عبدالرزاق: ۲|۲۰.

؛نو په دې اړه حتی الوسع احتياط پکاردی هسې نه، چې انسان په دې گناه کې پرېوځي

اوس که يوکس بې سترې لمونځ کوي اوکس د ده مخې ته دتېرېدوضرورت لري: نوپه څومره فاصله کې به له ده څخه اخوا تېرېږي؛نو په دې اړه خو يو ضعيف حديث په (ابوداود ۱۰۹۱۱، طحاوی ۴۸۵۱۱ او بيهقي ۲۷۵۱۲) کې راغلي دي، چې

«إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ إِلَى غَيْرِ سُتْرَةٍ فَإِنَّهُ يَقْطَعُ صَلَاتَهُ الْكَلْبُ وَالْحِمَارُ وَالْخِنْزِيرُ وَالْيَهُودِيُّ وَالْمَجُوسِيُّ وَالْمَرْأَةُ، وَيُجْزِئُ عَنْهُ إِذَا مَرُّوا بَيْنَ يَدَيْهِ عَلَى قَذْفَةٍ بِحَجَرٍ»

سنن أبي داود (۱ / ۱۸۷)

ژباړه:

((که په تاسې کې يو څوک پرته له سترې لمونځ کوي؛نو د ده لمونځ سپی، خر، خنځير، يهودي، مجوسي او ښځه ماتوي (يانې دغه شيان، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخې ته تېر شي؛ نو دده لمونځ پرې ماتېږي، دومره لرې به ترې تېرېږي څومره فاصلې کې، چې کاڼی ويشتل کېږي (رمية بحجرقذفة بحجر)

ليکن داروايت کمزوری ؛ نو ځکه دليل کېدای نشي.

دويم قول دادی چې: دلمونځ کوونکي له مخې نه درې ګزه وړاندې تېرېدل جائزدي دادامام شافعی رحمه الله امام احمد رحمه الله اوابن حزم رحمه الله مذهب دی.

موږ ته هم دا قول راجح ښکاري دامام مالک رحمه الله نه نقل دي، چې ددې کس درکوع اوسجدې په ځای تېرېدل جائز نه دي، اوله دې نه اخوا تېرېدل جائزدي.

اواحناف دغټې او وړوکي جومات ترمينځ توپيرکوي په واړه جومات کې د لمونځ کوونکي مخې ته تېرېدل مطلقاجائز نه ګڼي او په غټې جومات يا صحراء کې د لمونځ کوونکي د سجدې په ځای کې تېرېدل جائز نه ګڼي او خوا تېرېدل جائز ګڼي

(الفقه على المذاهب الاربعة: ۱|۱۹۲، المحلى لابن حزم)

په دې کې راجحه داده، چې د درې ګزو فاصله معتبره شي، ځکه په عرف کې د دې نه اخوا تېرېدل له ده څخه لرې شمېرلی شي۔بله دا، چې لمونځ کوونکي ته حکم شوی، چې خپلې مخې ته تېرېدونکي منع کوي؛نو د دې نه دخپل توان مناسب مراد دی؛نوچې له ده نه درې ګزه اخواتېرېږي نودهغه پر لاس باندې منع کول دانسان له توان بهردي خصوصا کله، چې تشهدحالت کې وي يا درکوع او سجدې په حالت کې وي

بله دا، چې حديثونو کې راغي (بين يديه)؛ نو د انسان، چې د لاس نه اخوا تېرېږي ان شاء الله ګناه به نه وي اګرکه احتياط دادی، چې له دې نه هم اخوا انسان تيرشي

ځيني خلک وايي: چې ستره په مسجدکې ضروري نه ده، بلکې په

صحراء کې ضروري ده، ليکن د طه ده، بلکې په صحراء مسجد او کور وغيره په هر ځای کې سترې ته لمونځ کول ضروري دي د رسول الله ﷺ دا فرمان چې:

لا يصل إلا إلى سترة

(ابن خزيمة: ۲|۱۷،۱۰)

إِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيَسْتَتِرْ، وَلْيَقْتَرِبْ مِنَ السُّتْرَةِ

شرح السنة للبغوي (۲ / ٤٤٧):

دا حديثونه عام دي دجومات اوصحراء توپير پکې نشته، بلکې له عمرفاروق رضي الله عنه څخه نقل دي:

وَرَأَى عُمَرُ: "رَجُلًا يُصَلِّي بَيْنَ أُسْطُوَانَتَيْنِ، فَأَدْنَاهُ إِلَى سَارِيَةٍ، فَقَالَ: صَلِّ إِلَيْهَا"

صحيح البخاري (۱ / ۱۰۶)

ژباړه:

عمربن الخطاب رضي الله عنه يوسړی وليده چې دستنويه مينځ کې يې لمونځ کاوه؛ نويوې ستنې ته يې نږدې کړ او ورته يې و ويل دې ته لمونځ کوه

امام ابن حجر ﷫ فرمايي:

وَأَرَادَ عُمَرُ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ صَلَاتُهُ إِلَى سُتْرَةٍ.

فتح الباري لابن حجر (۱ / ۵۷۷):

ژباړه:

عمر رضي الله عنه په دې کار سره دا غوښتل، چې د دې کس لمونځ سترې ته وشي

له انس رضي الله عنه څخه روايت دی:

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ، قَالَ: «لَقَدْ رَأَيْتُ كِبَارَ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وَسَلَّمَ يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عِنْدَ المَغْرِبِ»

صحيح البخاري (١ / ١٠٧)

ژباړه

ما د نبی ﷺ لوی لوی ملګري وليدل، چې د ماښام دوه رکعتونو پرمهال به يې ستنو ته توندي کوله

د دې روايت په نقلولوسره د امام بخاری ؒ موخه داده، چې صحابه کرامو ؓ به په جومات کې هم د سترې اهتمام کاوه

رشيداحمد ګنګوهی ؒ په لامع الدراری: ۲۱۲، ۵، کې ليکي:

فالاوجه عندي ان الامام البخاری اشاربالترجمة الى عدم تخصيص السترة بالصحراء

ژباړه

زما په اند غوره دا ده، چې امام بخاری په ترجمة الباب کې دې ته اشار کړې ده، چې ستره په صحراپورې خاص نه ده

يحيى بن ابی کثير ؒ وايي:

«رَأَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ، فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ، قَدْ نَصَبَ عَصًا يُصَلِّي إِلَيْهَا»

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٨)

ژباړه

ما انس بن مالک ؓ وليده، چې په مسجدحرام کې يې امسا ودرولې وه او لمونځ يې ورته کاوه

(ابن ابی شيبة: ۱\۳۱۰.طبقات ابن سعد: ۷\۱۱، الاوسط لابن المنذر: ۵\۷۹)

نافع ؒ وايي:

كَانَ ابْنُ عُمَرَ، إِذَا لَمْ يَجِدْ سَبِيلًا إِلَى سَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ، قَالَ لِي:

«وَلِّنِي ظَهْرَكَ».

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٥٠)

ژباړه

ابن عمر ؓ به چې کله جومات کې ستن مونده نه کړه نوماته به يې وويل، چې ماته شاه راواړوه او کېنه، چې زه درڅخه ستره جوړه کړم

حَدَّثَنَا أَبُو صَالِحٍ السَّمَّانُ قَالَ رَأَيْتُ أَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ فِي يَوْمِ جُمُعَةٍ يُصَلِّي إِلَى شَيْءٍ يَسْتُرُهُ مِنَ النَّاسِ.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٣٥)

ژباړه:

ماابوسعيدوليده، چې د جمعې په ورځ يې سترې ته لمونځ کاوه

د لا ډېرتفصيل لپاره (فتاوى الدين الخالص : ۳\۵۶۳، آپکے مسائل اوران کاحل قرآن اورسنت کے روشنی میں. لمبشراحمدربانی: ۲\۱۶۱)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لمانځه طريقه

په خالص نيت ياني د اللهﷻ د راضي کولو په نيت د لمانځه اراده کول پکاردي او له اذانه نه مخکې له تاسره بايد دلمانځه فکر وي، چې اذان وشي او ته ورته مخکې له مخکې تيار يې، چې دا يې اعلى درجه، که داسې نه وي؛ نو تر اذانه وروسته: خو پکار ده، چې له واره ځان تيارکړې، ځکه اذان د دې مقصدلپاره دی، چې ځان تيارکړئ او د لمانځه لپاره له مخکې نه چمتووالی د مؤمنانوصفت دی.دا چې د لمانځه لپاره ځان تيار کړې او نيت دې هم صحيح وي ؛ نو بيا يو بل څه ته هم ضرورت دی، چې هغمه زموږ د پيغبر طريقه ده، ځکه که په يو نيک کار ته څومره هم چمتووالی ونيسې او نيت هم پکې ښه وي ؛ خو چې د رسول اللهﷺ په طريقه نه وي ؛ نو هغه عبادت د اللهﷻ په اند د منلو وړ نه دی، بلکې اللهﷻ پرې انسان رانيسي ؛ نو دا چې له دې ځايه د سنت طريقې مطابق د لمانځه ډانچه وړاندې کېږي ياني هغه لمونځ وړاندې کېږي، چې له رسول اللهﷺ نه ډېرو او صحيحو حديثونو کې ثابته ده ؛ نو پکار ده، چې موږ او تاسې ورته ښه ځير شو هسې نه، چې هغه د پښتو متل «هندو سترې او الله ناراضه» نو پکار ده، چې نر، ښځې لويان او کوچينان په ټولو چارو کې ګډه د رسول اللهﷺ د تابعداری کوښښ وکړو او په ځانګړې ډول په لمانځه کې، ځکه دا ډېر ارزښتمن عبادت دی.

اوس دا چې لمونځ پر ښځو او نرو فرض دی ؛ نو ايا د ښځو او د سړيو په لمانځه کې به څه توپير وي او که نه ؟ راځئ، چې د دلايلو په رڼا کې دغه مسئله وڅېړو، چې ښه مو پرې سرونه خلاص شي.

شپږمه مسئله: د ښځو او سړيو په لمانځه کې توپير؟

ځينې خلک د ښځو او سړيو په لمانځه کې دا توپيرونه راوباسي، چې سړي به لاسونه ترغوږونو اوچتوي او ښځې به يې تراوږو او پتون به سره جلاساتي او ښځې به د سړي په څېر سجده نه کوي، بلکې ښځې به په ځمکه جوختېږي او سړی به قعده کې کينه پښه ځملوي او ښۍ پښه به ودروي او ښځه به تورک کوي! ياني پر کوناټو به کېني !او سړی به لاس تر نامه لاندې ږدي او ښځه به لاسونه پرسينه ږدي او داسې نور: نو دا به له حديثو نه ثابت وي او که نه ؟ نو لوستونکي بايد لومړی پر دې پوهېږي، چې د لمانځه احکام دوه ډوله دي، چې يو يې بهرني احکام او بل يې دا خلي احکام بهرني احکام، لکه جَمعه، اذان، عورت پټول، په صف کې يواځې ودرېدل، د لمانځه لپاره پرده کول او داسې نور.

نو په دې احکامو کې د سړيو او ښځو تر مينځ توپيرشته، ځکه په دې اړه صحيح حديث راغلی دي

دويم ډول د لمانځه دننې احکام دي: نو په دې اړه صحيح او غوره خبره دا ده، چې د سړيو او ښځو د لمانځه په کيفيت او هيئت کې هيڅ توپيرنشته، ځکه رسول اللهﷺ خپل ټول امت ته دا ويلي دي، چې:

صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي.

صحيح البخاري (۱ / ۱۲۹)

داسې لمونځ کوئ څنګه، چې زه لمونځ کوم دا خطاب سړيو او ښځو ټولو ته متوجه دی او د رسول اللهﷺ د لمانځه طريقه الحمدلله د حديثونو په کتابونو کې تفصيلاً ذکر ده، چې د هر رکن په اړه به حديثونه وروسته د هر رکن په بيان کې به ان شاء الله راشي، چې هغه به د لومړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبیر(تکبیرتحریمه) په وخت تر کوم ځای پورې لاسونه اوچتول؟ لاسونه به یې پرکوم ځای تړل؟ سجده به یې څنګه کوله؟ او قعده به یې څنګه کوله؟

رسول الله ﷺ. چې څنګه لمونځ کړی دی پر سړو او ښځو دواړو باندې دا لازمه ده، چې د رسول الله ﷺ د لمانځه په شان لمونځ وکړي

اوس که څوک وایي، چې سمه ده رسول الله ﷺ سجده اوږده کړې ده، خپلې څنګلې یې له تخرګونو او ځمکې نه اوچتې او جلاساتلې دي، خپله ګېډه مبارکه یې له پتون نه لرې ساتله؛ خو ښځه به داسې سجده نه کوي؛ نو دا کس د خپلې خبرې د پخلې لپاره اړ دی، چې صحیح حدیث په دلیل کې وړاندې کړي؟

یا که څوک دا وایي، چې ښځه به د سړي په شان د تکبیرتحریمه پروخت لاسونه ترغوږونو نه اوچتوي یا ښځه به د سړي په څېر لاسونه نه تړي یا ښځه به د سړي په څېر په قعده کې نه کېني؛ نو دا کس به صحیح حدیثونه په دلیل کې وړاندې کوي اوکه وړاندې یې نه کړي؛ نو امت اړ نه دی، چې د صحیحوحدیثونو په مقابله کې پر ضعیفو او موضوعي روایتونو باندې عمل وکړي او یا یواځې د علماوو پر بې دلیله نظرونو او قیاسونو عمل وکړي، ځکه د عمل لپاره له صحیح حدیث نه دلیل پکار دی. دا چې د ښځو او سړیو د لمانځه د توپیر په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته او دې بل لور ته خبره پر صحیحو حدیثو ثابته ده، چې د ښځو او سړو په لمانځه کې توپیر نشته؛ نو ولې له دې روښانه دلیلونو څخه مخ واړول شي؟

زه دلته په لنډو هغه دلیلونه وړاندې کوم، چې هغه د ښځې او سړي په لمانځه کې د توپیرپرنشت والي دلیل وي

د سړیو او ښځو په لمانځه کې توپیرنشته:

لومړی دلیل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ قَالَ : حَدَّثَنَا مَالِكٌ أَتَيْنَا إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ مُتَقَارِبُونَ فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عِشْرِينَ يَوْمًا وَلَيْلَةً، وَكَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم رَحِيمًا رَفِيقًا فَلَمَّا ظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَهَيْنَا أَهْلَنَا، أَوْ قَدِ اشْتَقْنَا سَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا بَعْدَنَا فَأَخْبَرْنَاهُ قَالَ ارْجِعُوا إِلَى أَهْلِيكُمْ فَأَقِيمُوا فِيهِمْ وَعَلِّمُوهُمْ وَمُرُوهُمْ - وَذَكَرَ أَشْيَاءَ أَحْفَظُهَا، أَوْ لاَ أَحْفَظُهَا - وَصَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاَةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ وَلْيَؤُمَّكُمْ أَكْبَرُكُمْ صحيح البخاري - حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٦٢)

صحيح مسلم - مشكول وموافق للمطبوع (٢ / ١٣٤)وفي الادب المفرد (ص ٩٧، والدارمی(١|٢٢٩،)

ژباړه:

له ابوقلابه څخه روایت دی، چې موږ ته مالک بن حویرث حدیث بیان کړی، چې موږ نبی کریم ﷺته راغلو او موږ ځوانان او همزولي و؛ نو شل ورځې مو ور سره تېرې کړې او نبی کریم ﷺ شفقت کوونکی و، کله چې یې ګومان راغلی، چې زموږکور والاوو ته مینه پیداشوې ده؛ نو له موږ نه یې د هغه چا په اړه وپوښتل، چې موږ په کورونو کې پرېښې وو، موږ ورته خبر ورکړ؛ نو ویې ویل خپلوکورونو ته ستانه شئ هلته و وسېږئ او ښوونه ورته وکړئ او امر ورته وکړئ او داسې ډېر شیان یې ذکر کړه، چې ځینې راته یاد دي اوځینې راته یاد نه دي او داسې لمونځ کوئ، لکه چې زه یې کوم.....ترپایه.

دا حدیث مبارک پر دې مسئله دلیل دی، چې د سړي او ښځې په لمانځه کې توپیر نشته. ځکه که چېرته د دوی په لمانځه کې توپیر وای؛ نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسول اللهﷺ به خامخا مالک بن حویرث او د هغه ملګرو ته بیان کړی وای او خصوصاً په داسې وخت کې، چې هغوی خپلو کورونو ته ستنېدل او خپل کور والاوو ته یې دین ورښوده.

البته د لمانځه، چې کوم بهرني احکام دي؛ نو په هغې کې د سړیو او ښځو ترمینځ توپیر شته، څکه هغه توپیرونه په صحیح حدیثونو کې راغلي دي؛ خو په لمانځه کې دننه د سړیو او ښځو د لمانځه ترمینځ د توپیر په اړه داسې صحیح حدیث نه دي راغلي، چې په هغې کې د دې خبرې بیان وي، چې ښځه دې داسې لاسونه اوچتوي. داسې دې لاسونه تړي. داسې دې سجده کوي او دغه شان دې قعده کوي او سړی به یې د ښځې په څېر نکوي داسې څه حدیث نشته دی

دویم دلیل:

رسول اللهﷺ خپل امت له دې نه منع کړی، چې په لمانځه کې له حیواناتو سره مشابهت وکړي. لکه موږ له دې څخه منع شوي یو، چې د سپي او د لېوه په څېر په سجده کې کېنو. لېچي پر ځمکه وغوړوو. اوګوره بخاری مسلم ترمذی

دغه شان دنقرة الغراب (د کارغه په شان ټونګه وهلو) نه منع راغلي ده. لکه دا حدیث او دا بحث وروسته تفصیلي راروان دی

اوګوره فتاوی الدین الخالص ۸۲\۴.

نو له دې حیواناتوسره له مشابهت کولو نه منع راغلې ده او دا سړیو او ښځو دواړو ته شامل دی. یانې څنګه، چې له دې حیواناتو سره ځان مشابه کول د سړی لپاره منع دي؛ نو د ښځې لپاره هم منع دي او ښکاره خبره ده، چې کله ښځه داسې سجده وکړي، چې جوخته وي ؛ نو له دې حیواناتو ـ سپي او لېوانو ـ سره یې مشابهت راځي

درېیم دلیل:

عدم نقل دی، یانې که چېرته د سړي او ښځې د لمانځه ترمینځ توپیر وای؛ نو رسول الله ﷺ به ارومرو امت ته د دې بیان کړی وای، سره له دې، چې هیڅ صحیح حدیث داسې نشته، چې پر دې دلالت وکړي، چې ګوندې د سړیو او ښځو په لمانځه کې توپیرشته رسول الله ﷺ ؛ خو د دین ډېرې وړې او غټې مسئلې هم بیان کړي دي؛ نوکه چېرته د ښځې او سړي په لمانځه کې توپیروای؛ نوهغه به یې هم بیان کړی وای، سره له دې، چې له دې کار سره مسلمان د ورځې لږ تر لږه پنځه ځله مخ کېږي.

څلورم دلیل

امام بخاری رحمه الله په خپل صحیح کې (۱۱۴\۱) او تاریخ صغیر ص (۹۰)
او ابن ابی شیبة په خپل مصنف کې (۲۷۰\۱) روایت کوي
عن مکحول قال: وَكَانَتْ أُمُّ الدَّرْدَاءِ: «تَجْلِسُ فِي صَلَاتِهَا جِلْسَةَ الرَّجُلِ وَكَانَتْ فَقِيهَةً».

ژباړه:
له مکحول څخه روایت دی، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړیو په څېر کېناسته او دا فقیهه ښځه وه
د امام ابوحنیفة له استاد ابراهیم نخعي رحمه الله څخه نقل دي، هغه فرمایي
«تَقْعُدُ الْمَرْأَةُ فِي الصَّلَاةِ كَمَا يَقْعُدُ الرَّجُلُ»
مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٢٤٢)

ژباړه:
ښځه به په لمانځه کې دسړیو په شان کېني.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سړيو او ښځو د لمانځه ترمنځ د توپير د نشتوالي په اړه د علماوو ويناوې

۱. د امام بخاری رحمه الله ۲. او دغه شان د امام ابراهيم نخعي رحمه الله قول مخکې ذکر شو، هغه فرمايي، ښځه او سړی به په لمانځه کې يوشان کېني

۳. حافظ ابن حجر عسقلانی رحمه الله په فتح الباری (۲۲۲/۲) کې ليکي

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (۲ / ۲۲۱):

ژباړه:

داسې حديث نشته، چې د ښځې او سړي د لمانځه تر منځ پر توپير دلالت وکړي، حنفيان وايي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو او چتوي، ځکه دا د دې لپاره ډېر پټوونکي دي

دا توپير يواځې له احنافو علماوو نه نقل دی، چې سړی به ترغوږونو او ښځه به يې تراوږو پورې لاسونه اوچتوي (په دې عقلي وجه باندې چې) ځکه دا د ښځې لپاره ډېرستراو پرده ده.

څلورم دليل:

قاضي شوکاني رحمه الله ليکي

وَاعْلَمْ أَنَّ هَذِهِ السُّنَّةَ تَشْتَرِكُ فِيهَا الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ وَلَمْ يَرِد مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَهُمَا فِيهَا، وَكَذَا لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى الْفَرْقِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي مِقْدَارِ الرَّفْعِ.

نيل الأوطار (۲ / ۲۱٤)

ژباړه

پر دې پوه شه، چې په دې سنت کې ښځه اوسړی يوشان دي او پر توپير

دليل نشته او د لاسونو اوچتولو په اندازه کې هم په توپيرباندې دليل نشته وروسته بيا ليکي

وَرُوِيَ عَنْ الْحَنَفِيَّةِ أَنَّ الرَّجُلَ يَرْفَعُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا وَلَا دَلِيلَ عَلَى ذَلِكَ.

نيل الأوطار (۲ / ۲۱٤)

ژباړه

له حنفيانوڅخه نقل دي، چې سړی به لاسونه ترغوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي : خو د دوی پر دې خبره څه دليل نشته

پنځم دليل:

علامه شمس الحق عظيم ابادي په عون المعبود شرح سنن ابی داود کې ليکي:

لَمْ يَرِدْ مَا يَدُلُّ عَلَى التَّفْرِقَةِ فِي الرَّفْعِ بَيْنَ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ وَعَنِ الْحَنَفِيَّةِ يَرْفَعُ الرَّجُلُ إِلَى الْأُذُنَيْنِ وَالْمَرْأَةُ إِلَى الْمَنْكِبَيْنِ لِأَنَّهُ أَسْتَرُ لَهَا

فتح الباري لابن حجر (۲ / ۲۲۱)

ژباړه

په توپير د سړي او د ښځې په لمانځه کې د لاسونو په پورته کولوکې دليل نشته او له حنفيانو نه نقل دي، چې سړی به لاسونه تر غوږونو او ښځه به يې تر اوږو پورته کوي ځکه په دې کې ستر ډېر دی

شپږم دليل:

شيخ ابوالحسن عبدالله مبارکفوري صاحب په مرعاة شرح مشکوة کې ليکي:

واعلم أنه لم يرد ما يدل على الفرق بين الرجل والمرأة في محل الوضع،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومذهب الحنفية أن الرجل يضع اليدين تحت السرة والمرأة تضعهما على الصدر؛ لأنه أستر لها. ولا دليل على هذا الفرق من السنة ولا من قول الصحابي.

مرعاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (٣ / ٦٣)

ژباړه

پوه شه! چې د ښځو او سړيو په لمانځه کې د لاسونو کېښودو د توپير په اړه کوم دليل نشته، د سړيو او د ښځو د لاسونو کېښودو د ځای په اړه د حنفيانو مذهب دادی، چې سړی به لاسونه ترنامه لاندې ږدي او ښځه به يې پرسينه ږدي، ځکه په دې کې ستر ډېر دی او پر دې خبره نه له حديث نه دليل شته او نه له کوم صحابي نه څه دليل نشته

اووم دليل

محدث العصر امام الالبانی ليکي:

كل ما تقدم من صفة صلاته صلى الله عليه وسلم يستوي فيه الرجال والنساء ولم يرد في السنة ما يقتض استثناء النساء من بعض ذلك بل إن عموم قوله صلى الله عليه وسلم: (صلوا كما رأيتموني أصلي) يشملهن وهو قول إبراهيم النخعي قال:

(تفعل المرأة في الصلاة كما يفعل الرجل)

أخرجه ابن أبي شيبة (١ / ٧٥ / ٢) بسند صحيح عنه ژباړه

مخکې، چې کوم د نبي کريمﷺ د لمانځه کيفيت بيان شه په دې کې سړي اوښځې يوشان دي او په سنت کې داسې څه نشته، چې له دغه عام نه د ښځې پر استثنا دلالت وکړي، بلکې د نبي ﷺ د دې وينا عموم، چې (صلوا كما رأيتموني أصلي) زمايه شان لمونځ کوئ دواړو ته شامل دی او دا د ابراهيم نخعی وينا هم ده، چې ويلي يې دي: ښځه به داسې لمونځ کوي،

لکه چې سړی يې کوي

صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم - الألباني (١ / ١٨٩)

صفة صلاة النبی للالبانی (ص: ٢٠٧)

اتم دليل:

امام ابن حزم رحمه الله ليکي

وَأَمَّا الْمَرْأَةُ - فَلَوْ كَانَ لَهَا حُكْمٌ بِخِلَافِ ذَلِكَ لَمَا أَغْفَلَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بَيَانَ ذَلِكَ

المحلى بالآثار (٣ / ٣٩)

ژباړه:

که د ښځې لپاره جلا حکم وای؛ نو نبي کريمﷺ به د هغې له بيانه نه وای غافله شوی

المحلى: ٣|٣٩) صفة الركوع والسجود المطلوبة شرعا.

٩- د امام ابوحنيفة او امام مالک مذهب

علامه عينی حنفي په عمدة القاری شرح صحيح البخاری کې د دې روايت لاندې، چې ام درداء به په لمانځه کې د سړو په شان کېناسته، ليکي

فَدلَّ هَذَا على أَن الْمُسْتَحبّ للْمَرْأَة أَن تجْلِس فِي التَّشَهُّد كَمَا يجلس الرجل، وَهُوَ أَن ينصب الْيُمْنَى ويفترش الْيُسْرَى، وَبِه قَالَ النَّخعِيّ وَأَبُو حنيفَة وَمَالك.

عمدة القاري شرح صحيح البخاري (٦ / ١٠١)

ژباړه:

دا حديث پر دې دليل شو، چې د ښځې لپاره ښه داده، چې په تشهد کې به د سړي په څېر کېني او هغه دا، چې ښی پښه به ودروي او چپه پښه به

(c) ketabton.com: The Digital Library

وغوړوي او پردې نخعي، ابوحنيفة اوامام مالک قول کړی دی.

(عمدة القاری شرح صحيح البخاری للعينی : ۱۰۱|۶، وحاشية علی البخاری : ۱|۱٤٤، للشيخ احمدعلی السهارنفوری)

۱۰_دغه شان په فتاوی الدين الخالص ۸۷|۴، ۸۴، کې

۱۱ شيخ ابوالحسن مبشراحمدربانی په خپل کتاب (آپ کے مسائل اوران کاحل ۱|۱۹۵، ۱۸۸) کې

۱۲ حافظ محمدابراهيم سلفی رحمه الله په خپله رساله کې، چې پر دې موضوع باندې يې ليکې ده، چې د سړي او د ښځې په لمانځه کې هيڅ توپيرنشته، هم دا خبره واضحه کړې ده.

د حنفيانو د مذهب تجزيه

حنفيان علماء، چې په سجده، قعده، تکبير تحريمه کې د په لاس اوچتولوکې او پر سينه باندې لاس تړلو کې د سړيو او ښځو ترمينځ توپير کوي؛ نو دوی په دليل کې قياس پېش کوي، چې دا د ښځې لپاره ډېره د پردې خبره ده.

د دې ځواب دادی، چې که چېرته د رسول الله ﷺ لمونځ د ښځو د ستر او پردې خلاف وي؛ نو بيا نبي ﷺ ولې ښځو ته دا نه ويل، چې تاسې زما په څېر لمونځ مه کوئ؟ ځکه زما په لمانځه کې د ښځولپاره ډېره پرده نشته والعياذبالله؛ خو که دوی ووايي، چې رسول الله ﷺ؛ خو ښځوته ويلي دي، چې تاسې سجده جوخته کوئ او لاسونه تر اوږو پورې پورته کوئ، لکه دا روايت بيهقی ۲|۲۲۲، مجمع الزوائد ۲|۱۰۳، مصنف عبدالرزاق ۳|۱۳۸، ۱۳۷، ابن ابی شيبة ۱|۲۷۰. کې ذکردي همدغه راز ځينې نورو روايتونه، چې حنفيانوپه دې اړه وړاندې کړي دي د دې ټولو ځواب دادی، چې حنفيانو کوم روايتونه وړاندې کړي دي هغه ټول کمزوري دي په

هغې کې يو هم صحيح حديث نشته او که چېرته په دې اړه صحيح حديث او اثرونه راغلي وای؛ نو اهل الحديث والسنة ؛ خو بيا له هرچاڅخه پردې د عمل کولو ډېر حقدارو. چې لومړی دوی پر دې عمل کړی وای

که څوک د حنفيانو د دليلونو د ضعف وجه معلومول غواړي: نوهغه دې فتاوی الدين الخالص (۸۵|۴، ۸۴)ته مراجعه وکړي

فائده:

تاسې وکتل د امام ابوحنيفه مذهب هم دا دی، چې ښځه به د سړي په څېر قعده کوي؛ خو خان ته د ابوحنيفة مقلدين ويونکي دا نه مني (فالی الله المشتکی هذا وبالله التوفيق).

اوومه مسئله: ښځوته د ښځې د امامت کولو حکم

بله مسئله دا ده چې ايا ښځې په ښځو ته امامتي کولای شي او که نه ؟هو! کولای يې شي او دا يو مستحب عمل دی، که څه هم د حنفي د فقهي په ځينې کتابونوکې دي، چې ښځې به يواځې خپل مينځ کې د جمعي لمونځ نه کوي او دا کار د دوی لپاره مکروه دی ؛ خو دغه خبره ناسمه ده او بې دليله ده او د ښځو لپاره په خپل مينځ کې په جمع سره لمونځ کول. چې يوه ښځه امامه شي او نورې ښځې د هغې مقتديانې شي، په دې طريقه ښځولپاره جمع کول مستحب دي اوڅوک، چې خپل مينځ کې د ښځو جمع کول مکروه ګڼي: نو دا خبره يې خطاده په دې اړه له هغوی سره هيڅ صريح دليل نشته، چې پردې دلالت وکړي. ښځې په خپلو منځو کې جمع يانې د جمعي لمونځ نشي کولای، بلکې هغوی د صريح او صحيح روايتونو په مقابله کې پر متشابهاتو باندې استدلال کوي، لکه دا خبره علامه ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين (۲|۳۷۲)کې هم بيان کړې ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې خبره، چې د ښځولپاره په جمعې سره لمونځ کول په غیر له کراهت څخه جائزدی، بلکې مستحب دي، چې په دې اړه دلائل دا دي

اول دلیل: سنن ابی داود (۸۷\۱) رقم ۵۹۱، کې دي:

بَابُ إِمَامَةِ النِّسَاءِ

عَنْ أُمِّ وَرَقَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَوْفَلٍ الْأَنْصَارِيَّةِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا غَزَا بَدْرًا، قَالَتْ: قُلْتُ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ائْذَنْ لِي فِي الْغَزْوِ مَعَكَ أُمَرِّضُ مَرْضَاكُمْ، لَعَلَّ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي شَهَادَةً، قَالَ: «قَرِّي فِي بَيْتِكِ فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَرْزُقُكِ الشَّهَادَةَ»، قَالَ: فَكَانَتْ تُسَمَّى الشَّهِيدَةُ، قَالَ: وَكَانَتْ قَدْ قَرَأَتِ الْقُرْآنَ فَاسْتَأْذَنَتِ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ تَتَّخِذَ فِي دَارِهَا مُؤَذِّنًا، فَأَذِنَ لَهَا . سنن أبي داود (۱ / ۱٦۱)

[حكم الألباني] : حسن

ژباړه:

د ورقه له مورڅخه، چې د نوفل لورده روایت دی، چې نبي کریم ﷺ کله د بدر غزا وکړه. دا وایي: ما ورته وویل: ای د الله رسوله!ﷺ ماته د جهادکولو اجازه راکړه، چې ستاسې د ناروغانوخدمت به کوم، کېدای شي الله ﷻ ما ته شهادت را په برخه کړي، نبي کریمﷺ ورته وفرمایل: په کورکې کېنه الله ﷻ به تا ته شهادت درکړي، راوی وایي؛ نو دا شهیده وه راوی وایي دې قرآن لوستلی وه؛ نو له نبي ﷺ څخه یې په کورکې د یوه مؤذن نیولو اجازه وغوښته: نو اجازه یې ورته وکړه.. حدیث تر پایه ولوله.

او د دې حدیث سند حسن دی (انظرصحیح ابی داود: ۱۱۸\۱، رقم ۵۹۱)

د ابوداود په بل روایت کې داهم دي، چې:

وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَزُورُهَا فِي بَيْتِهَا وَجَعَلَ لَهَا مُؤَذِّنًا يُؤَذِّنُ لَهَا، وَأَمَرَهَا أَنْ تَؤُمَّ أَهْلَ دَارِهَا، قَالَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ: فَأَنَا رَأَيْتُ مُؤَذِّنَهَا شَيْخًا كَبِيرًا.

سنن أبي داود (۱ / ۱٦۲)

[حكم الألباني] : حسن

و سنده حسن كمافى صحیح ابی داود: ۵۹۲\۱، و ارواء الغلیل: ۳۱\۲، للالبانی

ژباړه:

نبي کریم ﷺ به د دې زنانه ملاقات لپاره کورته ورته او دې لره یې مؤذن هم مقررکړ، چې دې ته به یې اذان کاوه او دایې ور ته حکم وکړ، چې خپل کور والاته امامت کوه او عبدالرحمن بن خلاد وایي: ما د هغې مؤذن ولیده، چې ډېر بوډاوه.

دا حدیث په نوروکتابونو د حدیث کې هم شته اوګوره:

المنتقى لابن الجارود ص: ۱۲۲، رقم: ۳۳۳، دارقطنى مع التعليق المغنى: ۴۰۳\۱، السنن الكبرى للبيهقى: ۱۳۰\۳، والحاكم: ۲۰۳\۱، واحمد: ۴۰۵\٦، وابوعلى الصواف فى حديثه : ۸۹، و محمد بن نصرالمروزى فى قيام الليل ص: ۱٦۲، و نصب الرايه: ۳۲\۲، ۳۱، و غيرهم)

علامه شمس الحق عظیم ابادی ؒ د دې حدیث په شرح کې لیکي له دې حدیث څخه دامسئله معلومه شوه، چې ښځو ته د ښځوامامتي کول او د دوی جمع کول صحیح او ثابت دي په امر د رسول الله ﷺ باندې

اوګوره عون المعبو، شرح سنن ابی داود

۲: عَنْ عَطَاءٍ، عَنْ عَائِشَةَ، أَنَّهَا كَانَتْ «تُؤَذِّنُ، وَتُقِيمُ، وَتَؤُمُّ النِّسَاءَ، وَتَقُومُ وَسْطَهُنَّ»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (۱ / ۳۲۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه الحاكم : ١\٢٠٣، وله طريق اخرروا‌ه عبدالرزاق فی مصنفه: ٣\١٤١، وفی المحلی: ٣\١٣٦، والبیهقی: ٣\١٣١)

ژباړه

عطاء له عائشې ﵂ څخه روايت کوي، چې دې به اذان کاوه او ښځو ته به يې امامتې کوله؛ نو په مينځ کې به يې ودرېده.

عن ريطة الحنفية أن عائشة أمتهن وقامت بينهن في صلاة مكتوبة

مصنف عبد الرزاق - (٣ / ١٤١)

(قال النووی فی الخلاصة وسنده صحيح التعليق المغنى: ١\٤٠٤)

ژباړه

له ريطه څخه روايت دی، چې عائشې ﵂ به دوی ته به يې د فرضي لمانځه امامتې کوله او په مينځ کې به يې ودرېدله (يانې د سړيو په څېر به له نورو ښځو نه مخکې نه ودرېدله، بلکې د لومړي صف په منځ کې به ودرېده)

او په همدې روايت کې دا هم راغلي دي، چې امامتې به يې کوله؛ نو د دوی سره به ودرېدله

وله طريق اخر رواه ابن حزم في المحلى : ١٣٦\٣

عَنْ تَمِيمَةَ بِنْتِ سَلَمَةَ عَنْ عَائِشَةَ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ: أَنَّهَا أَمَّتْ النِّسَاءَ فِي صَلَاةِ الْمَغْرِبِ فَقَامَتْ وَسَطَهُنَّ وَجَهَرَتْ بِالْقِرَاءَةِ

قَالَ عَلِيٌّ: هِيَ خِيرَةُ ثِقَةِ الثِّقَاتِ، وَهَذَا إِسْنَادٌ كَالذَّهَبِ.

المحلى بالآثار (٣ / ١٣٦)

ژباړه

له تميمه څخه روايت دی، چې عائشې ﵂ به دوی ته د ماښام د لمانځه

امامتې کوله ؛ نو په مينځ کې به يې ودرېدله اوپه زوره به يې قرائت کاوه

په بل هغه روايت کې دي، چې امام محمد په کتاب الآثارکې نقل کړی دی، چې له ابراهيم نخعي څخه روايت دی. عائشې ﵂ به ښځو ته امامتې کوله، د رمضان مياشتې په مينځ کې

فائده:

د ام المؤمنين عايشې ﵂ په دې حديث کې دا خبره په ډاګه شوه، چې ښځه د نورو ښځولپاره امامتې کولای شي او د فرض لمانځه امامتي هم کولای شي

اتمه مسئله د لمانځه نيت

پرلمانځه تر ودرېدو له مخه په ژبه کوم اذکار يا دعاګانې ويل نشته، دا به نه کوې، چې نيت مې کړی زړه د اخلاصه ... يا نو يت ... او يا ځينې خلک د نيت په موخه دا آيت لولي:

إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ
[الانعام: ٧٩]

او دا بدعتونه دي، چې دې خلکو له ځانه جوړ کړي دي، په دين کې يې له سره هيڅ نښه او ځرک نشي تر سترګو کېدای؛ نو له دې کارونو نه ځان ساتل پکار دي. بس يواځې د الله ﷻ د رضا کولو نيت پکار دی يانې په دې فکر لمانځه ته ودرېدل پکار دي

البته په صف کې د ودرېدو پر مهال دا دعا راغلې:

اللَّهُمَّ آتِنِي أَفْضَلَ مَا تُؤْتِي عِبَادَكَ الصَّالِحِينَ

تخريج الأحاديث المرفوعة المسندة في كتاب التاريخ الكبير للبخاري (١ / ٥٣٠)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

اى الله ﷺ ما ته هغه غوره څه راکړه. چې ته يې خپلو نېکانو بنده ګانو ته ورکوې

که څه هم ددې روايت په سند کې لږ غوندې خبرې شته ؛خو سړى يې د فضائلو په درجه کې ويلاى شي ؛ خو له لمانځه نه مخکې څه اذکار يا څه دعاګانې نه دي راغلې

د لمانځه لپاره نيت کول فرض دي (ياني لمونځ کونکى به اورمرو له خپل ځان سره د لمانځه د کولو اراده کوي)

پر دې خبره دا حديث دليل دى

إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ٢)

ژباړه:

اعمال په نيتونو پورې اړه لري

د لمانځه لپاره په ژبه دا ويل، چې نيت مې کړى او نيت کوم. چې دومره رکعته لمونځ کوم په دې ډول لمونځ کول بدعت دي. دليل پرې دا دى، چې د الله له رسول څخه نه دي ثابت. ځکه رسول الله ډېر زيات لمونځونه کړي دي او د هيڅ لمونځ لپاره يې په ژبه هيڅ ډول الفاظ نه دي ويلي، بلکې په زړه کې به يې د لمانځه لپاره نيت کاوه.

دغه راز له صحابه کرامو څخه هم په ژبه د نيت ويل نه دي نقل او نه د دې امت له سلفو علماوو څخه چېرته نقل دي، چې هغوى په ژبه د لمانځه لپاره نيت ويلى وي

که چيري په ژبه نيت کول مستحب ياغوره عمل واى؛ نورسو ل الله صلى الله عليه وسلم، صحابه کرامو او د دين مشرانو. نورو سلفو علماوو

ولې په دې مستحب باندې عمل نه کاوه؟

لکه فتح القدير شرح الهدايه (٢٣٢/١)، مرقات د ملا علي قاري (٩٥/١) کې دي

قَالَ بَعْضُ الْحُفَّاظِ : لَمْ يَثْبُتْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِطَرِيقٍ صَحِيحٍ وَلَا ضَعِيفٍ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الِافْتِتَاحِ أُصَلِّي كَذَا، وَلَا عَنْ أَحَدٍ مِنْ الصَّحَابَةِ وَالتَّابِعِينَ، بَلْ الْمَنْقُولُ أَنَّهُ كَانَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا قَامَ إلَى الصَّلَاةِ كَبَّرَ وَهَذِهِ بِدْعَةٌ

فتح القدير لكمال بن الهمام - (٢ / ٧)

ژباړه

ځينو حديثپوهانو ويلي دي، چې له نبي ﷺ څخه نه په صحيح او نه په ضعيف سند سره داسې نقل دي، چې هغه دې د لمانځه په پيل کې په ژبه داسې ويلي وي، چې دومره رکعتونه لمونځ کوم او همداشان نه له صحابه وو او تابعينو څخه په دې اړه څه نقل شته، چې ګوندې هغوى دې داسې کار کړى وي، بلکې داسې ترې نقل دي، چې کله به لمانځه ته پاڅېدل؛ نوالله اکبر به يې وايه او دا نور لفظونه ويل بدعت دي

دا چې په ژبه د نيت ويل نشته، ځکه له رسول الله ﷺ څخه نه دي ثابت او نه يې پرې حکم کړى دى دغه شان له صحابه کرامو او تابعينو څخه هم نه دي ثابت ؛ نو بيا څوک څه حق لري، چې دې ته مستحب، ياغوره عمل وايي.

پر دې خبره د ټولوعلماوو اتفاق دى، لکه څنګه چې پرموږ باندې د رسول الله ﷺ په فعل کې تابعداري فرض ده؛ نو دغه راز پر موږ باندې د يوه کار په نه کولو کې هم د رسول الله ﷺ فرض ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې لپاره، چې داخبره ښه روښانه شي په دې اړه د علماوو عبارتونو نه خبر شئ

امام ابن قيم رحمه الله په اعلام الموقعين ۳۹۰ کې ليکلي دي

والثاني عدم نقلهم لما لو فعله لتوفرت هممهم ودواعيهم أو أكثرهم أو واحد منهم على نقله فحيث لم ينقله واحد منهم البتة ولا حدث به في مجمع أبدا علم أنه لم يكن وهذا كتركه التلفظ بالنية عند دخوله في الصلاة

إعلام الموقعين - (٢ / ٣٩٠)

مطلب دا، چې عدم نقل دليل دی خکه که داکار رسول الله عليه السلام کړی وی نوموړته به دهغه نه نقل شوی وی سره له دې نه چې صحابه کرامو هرفعل اوقول ته ښه متوجه وواو دسنتوبه يې زيات اهتمام کوه

ملاعلي قاري په مرقات (۱/۹۵) کې فرمايلي دي

وَقِيلَ: لَا يَجُوزُ التَّلَفُّظُ بِالنِّيَّةِ فَإِنَّهُ بِدْعَةٌ، وَالْمُتَابَعَةُ كَمَا تَكُونُ فِي الْفِعْلِ تَكُونُ فِي التَّرْكِ أَيْضًا.

مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (١ / ٤٢)

ژباړه

پر ژبه د نيت ويل روا نه دي، خکه دا بدعت دی او لکه چې د رسول الله ﷺ تابعداري په کولوکې وي: نو په نه کولوکې يې هم وي

شيخ عبدالحق دهلوي فرمايي

والاتباع كمايكون فى الفعل وجب كذافى الترك

د رسول الله ﷺ خبره منل، لکه چې په کولوکې وي؛ نو په نه کولوکې هم وي

مطلب داچې د يوکار (تعبدا) ياني د عبادت لپاره نه وي کړی پر موږ هم

دا فرض نه ده، چې هغه کار به نه کوو وګوره اللمعات (۱/۳۲) الردالمختار (۱/۲۷۹) کې هم دي

محدثين وايي په ژبه د نيت ويل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند او نه په ضعيف سند سره ثابت دي

سوچ او فکر کول پکاردي، چې کله د يوه شي نقل له رسول الله ﷺ څخه نه په صحيح سند سره او نه په ضعيف سند سره ثابت وي، همدا شان نه له صحابه کرامو او نه له تابعينو څخه ثابت وي؛ نو داسې کار کله مستحب کېدای شي؟

بلکې حقيقت دادی، چې د لمانځه لپاره په ژبه د نيت ويل يقيني بدعت دي د لا ډېر تفصيل لپاره د لاندينو کتابونو مطالعه کول پکاردي

الدرالسنية (۴/۲۷۵) کې دی، چې څوک تلفظ په نيت باندې مستحب ګڼي د دوی قول خطا او د ناپوهی پر بنسټ دی

دغه راز: اغاثة اللهفان للامام ابن القيم (١/١٦٣) زادالمعاد (١/١٩٤) يا (١/٦٩) اعلام الموقعين (٢/٣٩٠)(٢/٣٧٠) فتاوى ثنائيه لمولانا ابوالوفا ثناء الله امرتسري (١/١٧٨) تلبيس ابليس ص (٢٥٣، ١٣٨) السنن والمبتدعات ص (٥٣) للشقيري فتح القدير شرح الهدايه (١/٢٣٢) مرقات (شرح مشكوة (١/٩٦، ٩٤) الامربالاتباع والنهى عن الابتداع ص (٢٩٥) للسيوطي فتاوى الدين الخالص (١/٤٥٩) تفصيلا مجوعة الفتاوى لشيخ الاسلام (١٨/٢٦٢)(٢٢/٧٦٣، ٢٣٧) عمدة الر عايه حاشيه شرح الوقايه (١/١٥٩) معجم البدع ص (٣١٣) للشيخ رائدصبري بن ابي علفه.

په دغو ټولو کتابونوکې دي، چې پر خوله باندې د لمانځه لپاره نيت ويل نشته او دا له رسول الله ﷺ، صحابه کرامو او تابعينو څخه ثابت نه دي

دغه رازمولوي محمدحسن صديقي نانتوي حنفي د كنز په حاشيه كې(۱/۲۱) ليكلي دي. چې ››بل هى بدعة‹‹ ياني دابدعت دى او څوک. چې په ژبه د نيت ويل لازم ګڼي؛ نو دهغوى دا خبره د منلو وړ نه ده

همداشان مجدد الف ثاني صاحب هم ويلي دي، چې په ژبه نيت ويل نه له رسول اللهﷺ نه ثابت دي، نه له صحابه كرامو‌ؓ او نه له تابعينوڅخه نقل دي، بلكې دا كار بدعت دی

مكتوبات ص ۷۳) مكتوب نمبر ۱۸۶)درېيمه برخه

دغه شان علامه ابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله هم دې ته بدعت وايي

په دې اړه وګوره اپكے مسائل اور......(ستاسې مسائل او د هغې حل د قرآن اوسنت په رڼا كې) ص (۱۱۲) (۲۹/رجب ۱۴۲۴هـ

نهمه مسئله: لمانځه ته ودرېدل

لمانځه ته د ودرېدو طريقه داده، چې ټول بدن به قبلې ته مخامخ كړې. لكه چې د مسيئ الصلاة په حديث كي راځي

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

قبلې ته خان مخامخ كړه، يا ټول په ټوله متوجه شه

چې سينه او پښې دې دواړه متوجه وي، ځكه كه پښې لرې كړې وي؛ نو صف هم نه سمېږي او د دې حكم خلاف هم راځي چې:

فَاسْتَقْبِلِ القِبْلَةَ

نبي ﷺ فرمايي، قبلې ته مخ واړوه، يا ټول بدن واړوه

فَوَلُّوا وُجُوْهَكُمْ شَطْرَهٗ

ټول مخونه د كعبې لور ته واړوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمه مسئله په صف كې جوخت ودرېدل

په لمانځه كې به كوږ نه ودرېږې او چې پښې دې سمې كړې: نو ټول صف به سم شي كه په جمع كې وې ؛ نو جوخت جوخت ودرېږې. ځكه چې دا د نبيﷺ امر او د علماوو تر منځ اتفاقي مسئله ده، چې داسې جوخت به ودرېږي

(كَاَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَّرْصُوْصٌ۞ (رُصُّوا صُفُوفَكُمْ)

ژباړه:

صفونه داسې جوخت كړئ، لكه چې قلعه يې پرې لګول شوي وي

په منځ كې فرجه نه وي، لكه چې نبي ﷺ فرمايي

وَلَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه:

ياني د شيطان لپاره پكې تش ځايونه مه پرېږدئ

دا اتفاقي مسئله وه؛ خو زموږ دې متاخرينو دا حسدونه د دين په جامه كې راننويستل او دا يې داهلحديثو مسئله كړه، چې اهلحديث جوخت جوخت ودرېږي؛ نو موږ به وړاندې وړاندې ودرېږو او په دې مناظرې كول دا د ځينو خلكو عادت جوړشوى دى، سره له دې چې دا اتفاقي مسئله ده، فقه حنفي، شافعي، مالكي، په ټولوكې شته، دېبلګې په ډول د حنفي فقهې په نوموتي كتاب شامي كې يې ليكلي دي، چې په صف كې جلاجلا ودرېدل مكروه تحريمي دي، ځكه د الله نبيﷺ فرمايي

وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللّٰهُ

سنن أبي داود (۱ / ۱۷۹)

ژباړه

اوچاچې صف پرې کړه؛ نوالله به ده لره پرې کړي (یانې الله ﷻ به يې له خپل رحمت څخه جلاکړي)

وايې

داسې وعيدونه يواځې د واجبو د پرېښودو په اړه وي. له دې وجې نه جوخت ودرېدل واجب دي او ((رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، لَا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ)) دا ټول احاديث ددې پر وجوب ګواه دي

انس بن مالک په خپل دور کې خپکان کړی دی، په هغه دورکې وايي ګوره د نبي ﷺ په زمانه کې به موږ سره جوخت جوخت ودرېدو (كنانلزق الْكَعْبَ بِالْكَعْبِ وَالقَدَمِ بِالقَدَمِ) د ابوداوود په روايت کې دي (والركبة بالركبة) او د غه مخکنی د بخاری روايت دی قدم له قدم سره يوځای کول. پړکی له پړکي سره يوځای کول او زنګون له زنګانه سره يوځای کول؛ نو هغه وايې اوس د نبي ﷺ تر وفات وروسته خلکو په صفونو کې نقصان پيداکړه (ولومددت الى احدهم رجلك لنفركما ينفرالبغل الشموس (که ته داپښه يوکس ته ورنږدې کړې؛ نو داسې به در څخه وتښتي. لکه چې متکبر پښې (لتې) وهونکی قچر تښتي

چې ته وروړاندې شې، هغه به لته ووهي، چې وړاندې شه هلکه ګرمي ده.

داروايت يې په التعليق المغني کې (چې د دارقطني حاشيه ده) نقل کړی دی او ابن حجر په فتح الباری کې هم راوړی دی او عظيم ابادي ورسره ليکلي دي دا خو د هغه زماني خبره وه، زموږ زمانې ته راشه، چې پښه دې وروړاندې کړه لنفركماينفرالحمرالوحشية (د وحشي خره په څېر به درنه

منډه کړي) هغه پکې دا ويلي دي؛ نو له ځان نه وحشي خره جوړول نه دي پکار. دامسلمانان زموږ ورونه دي. که زموږ په تخرګ کې ودرېږي هم خير دی؛ خو د دې مطلب دا نه دی، چې سړی له ډېر تکلف څخه کار واخلي، ځکه ځينې ملګري په دې مسئله کې غلو فی الدين والا شي، بيا د سړي د پښې د پاسه پښه ږدي، يا په صف کې دومره تنګ ودرېږي، چې په ټول صف کې، بيا پرېشان ولاړ وي او خشوع يې نه را جوړېږي، داسې هم مه کوئ. بلکې په صف کې داسې جوخت ؛ خو خپلې اندازې سره ودرېږه، ان شاءالله نه به په تکليف کېږي او فائده به هم درسېږي او دا څه اختلافي مسئله نه ده. بلکې اختلاف يواځې په دې کې دی، چې نږدې او جوخت ودرېدل په صف کې واجب دي او که سنت؟ نو د ځينو علماوو نظر دادی، چې په صف کې جوخت ودرېدل سنت دي او د محققينو علماوو قول دادی، چې نه په صف کې جوخت ودرېدل (يانې پښه له پښې او اوږه له اوږې سره لګول) واجب دي او دا قول راجح دی او په دې مسئله دلائل دادي

اول دليل: اميرالمؤمنين في الحديث رئيس المحدثين امام بخاري په خپل صحيح کې باب راوړی دی (باب إِلْزَاقِ الْمَنْكِبِ بِالْمَنْكِبِ وَالْقَدَمِ بِالْقَدَمِ فِي الصَّفِّ.) يو له بل سره د اوږو او پړکو پيوسته کولو باب

بيايې وروسته د انس حديث راوړی دی، چې فرمايي

عن النبي صلى الله عليه وسلم قَالَ : « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وَتَرَاصُّوا، فَإِنِّى أَرَاكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِى ». قَالَ فَلَقَدْ رَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ أَخِيهِ إِذَا قَامَ فِى الصَّلَاةِ ».

ژباړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نبي ﷺ څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: خپل صفونه سم جوړ کړئ او جوخت جوخت ودرېږئ، ځکه زه مو له شاڅخه وينم. انس بن مالک ؓ فرمايي، چې موږ به اوږې له اوږو سره او پښې به مو له پښو سره لګولې،

السنن الكبرى للبيهقي وفي ذيله الجوهر النقي - (٢ / ٢١)

امام ابن حزم په المحلى[٣٧٥/٢] کې فرمايي:

پر دې خبره د صحابه کرامو اجماع ده.

دويم دليل

وَقَالَ النُّعْمَانُ بْنُ بَشِيرٍ رَأَيْتُ الرَّجُلَ مِنَّا يُلْزِقُ كَعْبَهُ بِكَعْبِ صَاحِبِهِ.

ژباړه:

نعمان بن بشيروايي مابه خپل ټول ملګري ليدل، چې خپل پړکي به يې د ملګرو له پړکو سره لګول.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (١ / ١٨٥)

داحديث امام ابوداود په صحيح سند سره داسې نقل کړی دی:

قَالَ سَمِعْتُ النُّعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ « أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ». ثَلاَثًا « وَاللَّهِ لَتُقِيمُنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ». قَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يُلْزِقُ مَنْكِبَهُ بِمَنْكِبِ صَاحِبِهِ وَرُكْبَتَهُ بِرُكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ

ژباړه:

له نعمان بن بشيرڅخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ صحابه کرامو طرفته مخ راوګرځولو او ارشاد يې وفرمايه: خپل صفونه برابروئ او يا به الله تعالى ستاسې د زړونو ترمينځه اختلاف (اوپرېشاني) روالي. نعمان بن

بشيرفرمايي ما به صحابه کرام ليدل، چې خپله اوږه به يې دبل ملګري داوګې سره اوخپله ګوډه به يې دملګرې له زنګون سره اوخپل پړکی به يې دملګري دپړکي سره پيوسته کاوه.

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

داحديث د دې عمل پر وجوب دليل دی، ځکه چې د نبي ﷺ په امر سره شوی دی او د هغه په مخکې ټولو صحابه وو په سخته پابندۍ سره تر سره کړی دی، حديث الفاظوته په پوره پاملرنې انصاف اواخلاص سره سوچ وکړه.

بله دا، چې صحابه وو دغه عمل دنبي ﷺ له امر (أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ) څخه معلوم کړی اوعملي کړی دی او نبي ﷺ پرې تقرير کړی (ياني غلی پرې پاتې شوی دی)

٣ ـ دريم دليل:

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- « أَلاَ تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَلَّ وَعَزَّ ». قُلْنَا وَكَيْفَ تَصُفُّ الْمَلاَئِكَةُ عِنْدَ رَبِّهِمْ قَالَ « يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْمُقَدَّمَةَ وَيَتَرَاصُّونَ فِى الصَّفِّ »

.سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ٢٤٩)

ژباړه:

جابر بن سمره وايي، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: تاسې ولې داسې صفونه نه جوړوئ، لکه چې ملائک يې دالله پروړاندې جوړوي موږوويل، چې ملائک څنګه صفونه جوړوي؛نووه يې ويل چې لومړی صف پوره کوي اوپه صف کې سره جوخت ودرېږي

دتراصي مانا ده تلاصق له يوبل سره داسې جوخت ودرېدل، لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېوال باندې قلايي لګېدلي وي

اوګوره النهايه في غريب الاثرلابن الاثير: ٢/٢٢٧]

څلورم دليل

عن عبدالله بن عمر_رضى الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ:

« أَقِيمُوا الصُّفُوفَ، وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ، وَسُدُّوا الْخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِى إِخْوَانِكُمْ، وَلاَ تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ. وَمَنْ وَصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ».

رواه ابوداوود بسندصحيح: ١/٩٧، رقم: ٦٦٦]

ژباړه:

له عبدالله بن عمررض څخه روايت دی چې نبي عليه السلام فرمايلي دي خپل صفونه برابر کړئ اواوداوګوترمينځ برابر والی راولئ اوخالي ځايونه بند کړئ اودخپلو ورونو لاسونوته نرم شئ اوشيطان لره خالي ځايونه مه پرېږدئ، اوچې چاصف پيوسته کړ الله به يې دخپل رحمت سره پيوسته کړي اوچې چاصف پرېکړه نوالله به يې دخپل رحمت نه پرېکړي

دې حديث ته ځيرکېدل پکاردي، چې دوصل صفاوقطع صفاځه حقيقت دی؟اوبيادرسول الله عليه السلام ښېروته هم ځير کېدل پکاردي، چې الله تعالى به ده لره(پرېکړي) نو تاته به پته و لګي، چې په صف کې جوخت ودرېدل واجب دي ځکه دا قسم وعيدونه دېرد واجب په پرېښودل باندې وي،

دا ټول حديثونه پر دې مسئله باندې دليل دی، چې په لمانځه کې صف په داسې طريقه جوړول واجب دي، چې د مقتديانوبه ديوبل سره اوګې

اوږېنې لګېدلي وي. ځوک، چې په لمانځه کې اوګې اوخپې نه لګوي دهغوی نه واجب پاتې دي او د دې خلاف هيڅ يو داسې صحيح حديث يا د يوه صحابي عمل نه دی راغلی، چې مقتديان به پښې او اوږې نه لګوي.
بلکې امام ابن حزم خو په صف کې د جوخت ودرېدو په اړه د صحابه کرامواجماع نقل کړې ده

ددې مسئلې تفصيل په المحلى ١/٣٧٩]مصنف عبدالرزاق ٢/٥٧]عون المعبود ١/٢٥٠]سلسلة الاحاديث الصحيحة ١/٣٨، رقم ٣٢]فتح الباري ٢/١٢٧] فتاوى الدين الخالص ٥/٢٤٩] المجموع شرح المهذب ٤/٢٢٢، ٢٢٥] الدرالمختار ١/٣٨٢]کې اوګوره،

علامه ابن حجرمکي په کتاب الزاجر ١/١٤٢]کې ليکي چې صف نه برابرول اوجوخت نزدي نه اودرېدل ګناه کبيره ده، ځکه دېرزيات وعيدونه په کې راغلي دي نوله دې امله ټولو مسلمانانوله پکاردي، چې په دې باندې د عمل کولوکوښښ وکړي

يولسمه مسئله: د لومړي تکبير پر مهال د لاسونو اوچتول

په صف کې تر ودرېدو وروسته د لاسونو اوچتولو مسئله ده، د لاسونو اوچتول په ډېرو صحيحو احاديثوکې تراوږو پورې هم راغلي دي او تر غوږونو پورې هم راغلي دي؛نو کله يې تر اوږو پورې اوچتوه اوکله يې تر غوږو پورې، چې دې ته تنوع فى العبادت وايي

په تکبيرتحريمه کې د لاسونو په پورته کولو د علماوو اجماع ده، په دې کې ځوک هم اختلاف نلري، لکه ددې تفصيل په المجموع للنووي(٣٠٥\٣)کتاب الاجماع لابن المنذرص(٢٩)فتاوى الدين الخالص(٢٩١\٤)کې ذکردی

کومو علماوو، چې په دې کې مذهبونه جوړکړي دي، چې زموږ په

مذهب کې تر غوږونو پورې د لاسونو اوچتول دي او د بل په مذهب کې تر اوږو پورې موږ به پر هغې عمل نه کوو او هغوی دې پردې عمل نه کوي: نو دا په دين کې تفريقې او ډله ډلبازي جوړول دي، بلکې موږ به دې ته ګورو که څېرته په سنت کې راغلي وي: نو پر دواړو طريقو به عمل ولې نه کوو؟دا تفرقه يکې ولې پيداکړو، چې دا زموږ مذهب او دا ستا مذهب دی، بلکې چې په سنت کې ثابت شو :نو دغه ټولې طريقې بيا زموږ مذهب دی، کله به پر يوه طريقه عمل کوو او کله به پربله، ځکه چې دا دالله د نبي طريقه ده او د اسلام په مذهب کې بيا دغه ټولې طريقې خپلول پکار دي : خو هله چې له محمد رسول الله ﷺ نه په صحيح سند سره ثابت شي او کله چې په صحيح سند سره ثابت شي :نو بيا پکې نورو مذهبونو جوړولو ته اړتيا نشته يواځې همدغه د اسلام مذهب بس دی کنه، چې امام يې پخپله محمد رسول الله ﷺ دی

په بخاري او مسلم کې پر دې اړه ښه قوي حديثونه راغلي دي، چې لاس تر غوږونو پورې اوچتول نبی ﷺ ((إِلَى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ)) ګوتې اوچتې کړې

همداشان اکثراحاديث په دې اړه دي، چې ((بَابٌ: إِلَى أَيْنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ؟)) کوم ځای پورې يې راوړي دي، چې رسول الله ﷺ ګوتې اولاسونه اوچت کړه الى منکبيه تر اوږو پورې يې لاس اوچت کړه

په دې کې دريمه طريقه هم روا ده، هغه دا چې د يخنۍ په وخت کې، چې څادر سرې پر ځان غوړولی وي:نو په داسې وخت کې ترسينې پورې د لاس اوچتول هم شته، د ابوداوود روايت دی، چې وائل بن حجر د يخنۍ په وخت کې لاس تر دغه ځايه اوچت کړ ی دی او د رفع اليدين دا طريقه غلطه ده، چې خينې خلک لاس تر سينې هم لاندې پورې اوچتوي، دا غلطه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بلکې ساز په ادب سره لاس اوچت کړه، ځکه دا: خو [illegible] کوو د لمانځه دې هرحرکت اوسکنت کې بلا ډېرحکمتونه دي، که دا حکمتونه بيانول پيل کړو :نو ټول کال پرې لږېږي، دومره تفصيلي او ضروري احکام يې دي؛ خوهغه اوس نه بيانوو ؛ نو له دې امله د دې لاس اوچتولو ډېرحکمتونه دي لنډ حکمت يې دادی، چې دا دالله ﷺ د نبي طريقه ده، د الله بندګي ده، هغه ته عاجزي ده؛ نو دا عاجزي په عاجزۍ طريقې سره کول پکاردي، په ادب سره لاس اوچت کړه د دنيا شاته غورځول الله ﷺ ته توجه پيداکول دا پکې ستر حکمتونه دي؛ خو دغه خبرې پرېږده :نو لاس به تر دغه ځايه اوچتوې کله تر اوږو اوکله تر غوږونو پورې، لاس به هم قبلې ته مخامخ کوې، لکه په يوه کمزوري روايت کې راغلي دي او دغه صحيح حديث پکې دی

دولسمه مسئله: لاس پر نامه که پر سينه کېښودل پکار دي؟

لاس، چې دې اوچت کړ: نو تر اوچتولو وروسته به يې همداسې سينې ته راکوزوې اوکه سرې يې يو ځل زوړند کړې، بيا يې را اوچت کړې دا دواړه طريقې روا دي؛ خو ځينې خلک تر زوړندولو وروسته لاس بيا راپورته کول سنت ګڼي ؛ خو دا سنت نه ده، همداسې له غوږ نه سينې ته لاس راښکته کړه دا بالکل صحيح دی، لکه چې له سنت نه معلومېږي دغه طريقه به وکړې لاس به کېږدې صحيح حديثو ته چې سرې رجوع وکړې، عناد اوتعصب له ځانه لرې کړې، ځکه له عناد او تعصب سره زموږ څه کار دی ؟

که دالله نبي راته وايې چې پر زنګنونو يې کېږده: نو هلته به يې ږدو اوکه راته وايې، چې پر نامه يې کېږده: نو هلته به يې ږدو زموږ له تعصب سره کار نشته، بلکې زموږ له حق سره کار دی، چې په حقيقت کې څنګه وي هسې به يې کوو او چې کله په هغې کې موږ و پلټل: نو تر نامه لاندې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس ایښودل په احادیثوکې نه دي راغلي دوه حدیثونه پکې راغلي دي، چې هغه هم کمزوري روايتونه دي، يو د علي ؓ اثر دی ابوداود راوړی دی په نسخه د ابن الاعرابي کې دي، سره له دې چې په هره نسخه کې هم نشته هغه وايي:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده، چې لاس پرلاس کېښودل شي تر نامه لاندې

دا حدیث که ثابت وای؛ نو په سر، سترګو به موږ او تاسې منلی، ځکه چې د الله د نبي طريقه به وای ؛خو دا حديث له ډېرو وجهو له امله ثابت نه دی او منکر روايت دی، ځکه په سند کې يې زياد بن زائد مجهول راوي دی او عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي پکې دی، چې دا متروک الحدیث دی؛ نو دا حديث غورځېدلی دی او له علي ؓ نه نقل نه دی که له هغه نه نقل وای ؛نو موږ ته په سر، سترګوقبول و، دويم روايت چې هغه ځيني خلک د دې لپاره وړاندې کوي، چې تر نامه لاندې د لاسونوکېښودل ترې ثابت کړي، هغه په ابن ابی شيبة کې راغلی د وائل بن حجر روايت دی، هغه وايي چې ما نبي ﷺ وليده چې نبی لاس يې پر چپ لاس تر نامه لاندې کېښود، دکومو علماوو، چې تحقيق لږ کم دی، هغوی پر دې نه دي پوه شوي، چې دا روايت صحيح دی ؛ خو دا ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکي پکې ثابت نه دی، ځکه چې دابن ابي شيبة صحيح نسخې، چې په بېروت او مدينه کې چاپ شوي دي، ما خپله وکتلې، په هغې کې دا د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی

نشته، بلکې دا ټکی د کراچۍ په هغه چاپ کې دی، چې دائرة المعارف چاپ کړی دی، یانې دا کراچیوال حدیث دی، نبوی حدیث نه دی، له دې امله د اثارالسنن لیکوال ویلي دي، سره له دې، چې هغه ښه متعصب سړی دی؛ خو بیا هم وایي صحیح خبره داده، چې دا((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ټکی من بعض النسایخ یامن بعض المطابع تېروتنه شوې ده، دا له نبي ﷺ څخه نقل نه دی، ځکه دا حدیث کټ مټ په مسلم کې راغلی دی او دار قطني هم راخیستی دی تاسې ورته لږ ځیر شئ؛

«وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ مِنَ السُّنَّةِ»

سنن الدارقطني (٢ / ٣٢)

ژباړه:

په لمانځه کې سنت داده چې لاس پرلاس کېښودل شي

دا هم کټ مټ هماغه روایت دی خو دغه ټکی ورسره نشته؛ نو دا دلیل دی د دې روایت پرخرابوالي؛ نو دا حدیث صحیح دی خو داجمله پکې ناسمه ده. له دې امله تر نامه لاندې د لاس کېښودو په اړه صحیح حدیث نشته یانې په لمانځه کې تر نامه لاندې لاس کېښودل په احادیثو کې نه دي نقل، بلکې پر دوو ځایونو به په لمانځه کې لاسونه کېښودل کېږي، ځکه په صحیحو احادیثو کې دوه ځایونه راغلي دي، یو دا دی چې تر سینې نه لږ لاندې او له نامه نه لږ بره پر دغه ځای یې کېږده.

ځیني خلک وایي پر دغه ځای د لاس کېښودو په اړه هیڅ صحیح حدیث نشته، د دوی دا خبره غلطه ده، ځکه په دې اړه تاسې صحیحو حدیثونو ته ځیر شئ، بخاري حدیث نقل کړی دی په[١٠٢]مخ کې، امام مالک ؒ په مؤطا کې نقل کړی دی له سهل بن سعد الساعدی حدیث دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وايي:

«كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ اليَدَ اليُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ اليُسْرَى فِي الصَّلَاةِ»

صحيح البخاري (١ / ١٤٩)

ژباړه:

صحابه وو ته به حکم کېده، چې په لمانځه کې دې سړی ښی لاس پر لېچې باندې کېږدي.

دا امر به چا کاوه؟نبي ﷺ؛ خلک څوک ول؟صحابه؛ ياني صحابه وو ته داحکم شوی دی، له دې امله لاس کېښودل له واجباتو څخه دي، که چا لاسونه زوړند کړه دا بدعت دی، دا په سنت کې چېرته نه دي راغلي، څوک چې يې سنت ګڼي هغوی تېروتي دي، ځکه دا چېرته سنت کې نشته، لاس کېښودل ضروري دي، دا د بخاري روايت دی، ښه صحيح دی، د دې حديث مانا په نسايي کې راغلې ده، دوائل بن حجرحديث دی هغه داسې وايي، چې ما نبی ﷺ وليده، ښی لاس يې پر چپ باندې کېښود.

عَلَى الْكَفِّ وَالرُّسْغِ، وَالسَّاعِدِ

ژباړه:

پر ورغوي مړوند او مټ باندې يې لاس کېښوده.

ياني درېواړه په يوه ځل مراد دي دا حديث او د بخاري حديث دواړه يوه مانا لري: خو الفاظ يې بېلا بېل دي اوس، چې ته لاس پر دغه طريقه کېږدې او بې تکلفه ودرېږې؛ نو لاسونه تر نامه نه ښکته کېږي؛ نو صحيح حديث هم په لاس راغی او د لاس اېښودو ځای هم معلوم شه

(دويم نمبر)حسن حديث درې څلورروايته دي، چې په مجموعي طريقو

سره حسن ته رسېږي، چې دغه بحث به د حديثو د اصولو په لړ کې سړی کوي، دلته يې اوس نه شو کولای؛ خو ان شاءالله حسن حديث دی همداشان د قبيصة بن هلب روايت، چې مسند احمد راوړی دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: " رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ " وَصَفَّ يَحْيَى: الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ.

مسند أحمد ط الرسالة (٣٦ / ٢٩٩)

ژباړه:

((له قبيصه بن هلب له خپل پلار نه روايت کوي، هغه وايي، ما نبي ﷺ وليد، چې له ښي او کيڼ لوري به راګرځېده، همداشان وايي، چې ما نبي ﷺ وليد، چې لاسونه به يې پر سينه کېښودل او يحی ښی لاس پر کيڼ لاس د مړوند د پاسه کېښوده.))

په دې کې دادي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پر چپ لاس باندې کېښوده ((الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى فَوْقَ الْمِفْصَلِ)) د جوړ د پاسه ((عَلَى صَدْرِهِ)) دا روايت مسند احمد راوړی دی او رجال يې ټول ثقات او باوري دي، امام احمد پکې دی خپله راغلی دی، يحيى بن سعيد القطان پکې دی، سفيان پکې دی سماک بن حرب پکې دی، چې دا ټول ثقات خلک دي بل دا چې سماک بن حرب استاد قبيصة بن هلب صحابي دی هغه پکې دی قبيصة پکې دی دا تابعي دی د صحابي زوی دی اويا يې شاګرد دی او دوه علماءکرامو د هغه توثيق کړی دی او د دې حديث نور شواهد هم شته؛ نو دا حسن حديث دی او له دې امله که پر مړوند باندې چېرته لاس کېږدې؛ نو ((عَلَى صَدْرِهِ)) هم راغلی دی بالکل په مری، کې يې کېښودل هم غلوفی الدين ده ((لَا تَغْلُوْا

(c) ketabton.com: The Digital Library

فِيْ دِيْنِكُمْ)) ياني اى مومنانو په دين كې غلومه كوئ

او دا دلايل ناسم دي، چې وايي:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ

راغلي دي؛ نو د ((وَانْحَرْ)) مانا دانه ده (ضع يدك على النحر (پرمرۍ لاس كېږده)) دا د قرآن كريم د آيت تفسيرنه دی، عبدالله بن عباس ته د دې تفسير اسناد شوی دی؛خو سند يې ضعيف جداً دی كمزوری روايت دی.

دا هغه نه دي ويلي. بلكې د ((وَانْحَرْ)) مانا ذبح كول دي او د قرآن ناسم تفسير كول نه دي پكار، الله رب العزة پر دې امر نه دی كړی، چې لاسونه پر مرۍ كېږدئ دا د قرآن مطلب نه دی ؛ نو دا په مرۍ د لاسونو كېښودل تكلف دی او ظاهره دا ده، چې دا د خشوع خلاف هم ده، پكارداده چې سرې پرسينه لاس كېږدي، په دې كې لږ ډېر ادب هم راځي او يا لږ بره د سينې پر ابتدا باندې كېږدي بلاتكلفه. ياني مه يې ډېر لاندې ږده او مه يې ډېر بره. پدغه ځاى كې.

پر سينه د لاسونو كېښودو په اړه حديثونه:

لومړی حديث:

عن وائل بن حجر قال: صليت مع رسول الله صلى الله عليه و سلم ووضع يده اليمنى على يده اليسرى على صدره

صحيح ابن خزيمة -موافق للمطبوع - (١ / ٢٤٣)

ژباړه:

له وائل بن حجرڅخه روايت دی، چې له نبي عليه السلام سره مې لمونځ وكړه؛ نوښى لاس يې پر چپ د پاسه پرسېنه كېښود

والزيلعي في نصب الرايه: ٣١٤/١)والبيهقي في سننه: ٣٠/٢)من طريقين عنه

يقوى احدهماالآخركماقال الالباني في كتاب الجنائزص: ١١٨)

دې حديث شريف كې دا مسئله معلومه شوه، چې په لمانځه كې لاسونه پر سينه باندې تړل سنت طريقه ده او دا صحيح حديث دی، امام الباني په صفة صلاة النبي صلى الله عليه وسلم ص ٨٨) كې دا حديث صحيح كړی دی، دغه شان په كتاب الجنائزص ١١٨ (كې د دې حديث لپاره نور شواهد هم ذكر كړي. چې يو شاهد يې بيهقي (٣٠/٢)كې په دوو طريقو سره راغلی الباني صاحب فرمايي يو د بل تقويه كوي. دويم شاهد امام احمد په خپل مسند كې مرفوع حديث روارى دی، چې په هغې كې هم دا ذكر دي، راويان يې ټول ثقه دي، يواځې په قبيصه راوي كې يې اختلاف دی، چې ابن حبان اوعجلي اونسائي ورته مجهول ويلي دي، امام الباني فرمايي:

فمثله حديثه حسن في الشواهد. داسې حديث په شواهدو كې حسن وي كتاب الجنائز ١٨٨)دغه شان له وائل بن حجر نه په بل سندسره هم نقل دي. لكه دا حديث طبراني (٢٢/ ٥٠) ابن عدي (٢١٢٢/٢) بزازرقم (٢٢٨) راوړي دي؛ نو دا حديث د وائل بن حجر د دې شواهدو په بنا باندې صحيح دی.

او د وائل بن حجر روايت ته نورو محدثينو هم صحيح ويلي دي، لكه هغه حوالې په لاندې ډول دي

١: امام الباني، لكه دده عبارت مخكې ذكرشو.

٢: القول المقبول في شرح و تعليق صلاة الرسول ص (٣٣٩) كې شيخ ابو عبدالسلام عبدالرؤوف ليكلي دي، چې دا د وائل بن حجر حديث صحيح دی،

٣: په تسهيل الوصول الى تخريج صلوة الرسول ص (٢٠٠) كې شيخ ابو طاهر حافظ زبير علي زى حفظه الله، چې دا په جرح او تعديل كې

مهارت لري، ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی

دغه راز حافظ زبير علي زی ليکي:

د هلب روايت هم صحيح دی هغه روايت دا دی:

عَنْ قَبِيصَةَ بْنِ هُلْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ : رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ، وَرَأَيْتُهُ، قَالَ، يَضَعُ هَذِهِ عَلَى صَدْرِهِ

مسند أحمد موافقا لثلاث طبعات - (٥ / ٢٢٦)

ژباړه:

قبيصه له خپل پلار هلب نه روايت کوي، چې ما نبي وليده، چې له ښي او کيڼ لوري به راګرځېده او هلب وايي، چې (نبي) مې وليده، چې پر سينه يې لاسونه کېښودل.

دغه شان وائل بن حجر رض حديث، چې طبراني روايت کړی دی، هغه هم صحيح دی، دهلب روايت دآثار السنن مصنف هم حسن کړی دی سره له دې نه، چې هغه متعصب حنفي دی.

۴ نيل المرام حديث کې شيخ ابوعمر نورستاني ليکي

داحديث (حديث د وائل بن حجر) صحيح لغيره دی، د شواهد له امله.

نيل المرام شرح بلوغ المرام (۱/۲۱۷)

۵ په توضيح الاحکام من بلوغ المرام (۲/۳۰) کې عبدالله بن عبدالرحمن البسام ليکلي دي، چې د وائل بن حجر حديث صحيح دی او ليکي، چې دا حديث:

۶ ابن خزيمة هم صحيح کړی دی.

۷ امام ابن حبان هم صحيح کړی دی

۸ امام نووی هم په المجموع کې صحيح کړ ی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ ابن القيم رحمه الله په زادالمعاد کې صحيح کړی دی

۱۰_شيخ مبارکفوري په تحفة الاحوذي(۱/۲۱۵)کې فرمايي دا حديث صحيح دی.

۱۱ ابن حجرهم صحيح کړی دی اوګوره تحفة الاحوذي(۱/۲۱۲)

۱۲ شيخ محمدحيات سندي حنفي هم ورته صحيح ويلي دي وګوره الدرة في اظهارغش نقدالصرقص (۲۷)دغه شان ابن اميرالحاج، چې احنافو ورته ابن الهمام ثاني وايي او صاحب د بحرالرائق له خبرو نه معلومېږي، چې هغوی هم دې ته صحيح ويلي دي. وګوره

تحفة الاحوذي(۱/۲۱۵)ابکارالمنن ص(۱۰۷)

۱۳ مولاناابوالوفاء ثناء الله امرتسري ليکلي دي، چې په سينه باندې د لاس تړلو حديث ابن خزيمة په خپل صحيح کې راوړي دي او هغه ورته صحيح ويلي دي دغه شان مسنداحمدکې دقبيصة بن هلب روايت هم شته، چې هغه حسن حديث دی فتاوی ثنائيه (۱/۴۵۷)

۱۴ په عين الهدايه شرح هدايه کې دي(۱/۴۵۰)، چې په سينه باندې د لاس تړلوحديث قوي دی،

دويم حديث

أَنَّ وَائِلَ بْنَ حُجْرٍ أَخْبَرَهُ قَالَ: " قُلْتُ لَأَنْظُرَنَّ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَيْفَ يُصَلِّي، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَامَ فَكَبَّرَ، وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى حَاذَتَا بِأُذُنَيْهِ، ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغِ وَالسَّاعِدِ.الحديث------

سنن النسائي (٢ / ١٢٦)

[حكم الألباني] صحيح

رواه ابوداوود، والنسائي، و سنده صحيح انظر صحيح ابي داوود: ١/١٤٠،

(c) ketabton.com: The Digital Library

والنسائي: ١/١٩٤)

ژباړه:

له وائل بن حجر څخه روايت دی، هغه وايي، ماوغوښتل چې د نبي ﷺ لمونځ وڅارم، چې څنګه لمونځ کوي؛ نو ما ورته کتل، چې پاڅېده، الله اکبر يې وکړه، لاسونه يې اوچت کړه تردې چې له غوږونوسره يې برابرکړه بيايې ښی لاس پر کيڼ ورغوي، مړوند او مټ باندې کېښوده..... ترپايه.

له دې حديث نه ښکاره معلومېږي، چې لاسونه پرسينه باند ې کېښودل سنت طريقه ده، څکه هرکس دې بغير له تعصب او ضد کولو نه تجربه وکړي، چې يوکس ښی لاس دکيڼ لاس پر مړونديباندې کېږدي نو وبه ګوري، چې لاسونه يې پر کوم ځای راځي!

ددې حديث په شان حديث په صحيح بخاري (١/١٠٢) او موطا (١/١٤٣) کې (هم راغلي دي د ابوداوود، نسائي، بخاري او د مؤطا په احاديثوکې ولوکه د سينې لفظ نشته ليکن دا؛ خو ضرور شته. چې د کيڼ لاس پر ورغوي مړونداو مټ باندې لاس کېږدې؛ نو لاس خپله پر سينه باندې راځي او مخکېنې حديث کې هم دا ذکر شوه، چې رسول الله ﷺ به پر سينه باندې لاسونه کېښودل

٣: دريم حديث: په ابوداوودکې له طاووس نه په صحيح سندسره نقل دي، چې:

عَنْ طَاوُسٍ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ «يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى يَدِهِ الْيُسْرَى، ثُمَّ يَشُدُّ بَيْنَهُمَا عَلَى صَدْرِهِ وَهُوَ فِي الصَّلَاةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : صحيح

ژباړه:

له طاوس نه نقل دي، چې نبي ﷺ به ښی لاس پرکيڼ لاس باندې کېښوده او بيابه يې پرسينه باندې کېښودل او دا به په لمانځه کې و.

دا حديث ابوداود رقم (٧٥٩)، صحيح ابي داود للالباني کې، دغه شان ابوداود نسخه الاعرابي کې دي، چې دغه شان امام بيهقي په کتاب المعرفة والآثارکې هم دی. داحديث ولوکه مرسل دی ليکن دلته دټولوعلماوو په نزد دليل اوحجت دی، څکه داحديث په بل سندسره متصل هم راغلی دی، لکه ارواء الغليل(٢/ ٧٠)کې ذکردي---اود احنافو په مذهب کې؛ خو مرسل حديث دليل ګڼل کېږي

فلامفرلهم عن هذاالحديث، نو له دې حديث نه يې تېښته نشته

وګوره تحفة الاحوذي (٢/ ٢١٢)، فتاوی الدين الخالص (٤/ ١٠١، ٩٤)، تفصيلا.

د مسئلې لنډيز دا دی، چې په لمانځه کې په سينه باندې لاسونه تړل په صحيح حديثونوکې ثابت دي، لکه ددې تفصيل ذکرشو.

پرسينه باندې دلاس کېښودو په اړه د علماوو ويناوې

١: د پيران پيرشيخ عبدالقادر جيلاني قول ((وضعوا اليمين على الشمال فوق السرة))

ای زمامريدانو! ښی لاس په کيڼ لاس باندې دنامه دپاسه په سينه کېږدئ غنية الطالبين ١/٤)

٢: علامه صنعاني په سبل السلام(١/٢٥٩)کې فرمايي:

والحديث (حديث وائل بن حجر) دَلِيلٌ عَلَى مَشْرُوعِيَّةِ الْوَضْعِ الْمَذْكُورِ فِي الصَّلَاةِ، وَمَحَلُّهُ عَلَى الصَّدْرِ كَمَا أَفَادَ هَذَا الْحَدِيثُ

سبل السلام (۱ / ۲۵۲)

ژباړه:

د وائل بن حجرحديث په لمانځه کې د لاس پر کېښودلوباندې دليل دی او ځای يې سينه ده، چې له دې حديث نه څرګندېږي،

۳: مولانا ګوهررحمن په تفهيم المسائل (۲۹۷/۴) کې ليکي

پر سينه باندې لاس تړل، تر سينې لاندې لاس تړل او د نامه لاندې لاس تړل درې واړه په روايتونوکې موجود دي؛ خو بهتردا ده، چې په لمانځه کې تر نامه بره او له سينې نه لږ لاندې وتړل شي؛ خو په سينه باندې لاس تړل يا ترنامه لاندې لاس تړل هم ګناه نه ده.

۴: مولاناابوالحسن مبشراحمدرباني ليکي:

په لمانځه کې لاسونه دسينې له پاسه کېښودل پکاردي، چې له صحيح حديثونونه (داطريقه) ثابته ده او تر سينې نه لاندې لاس تړلو والاحديثونه نهايي کمزوري دي. اوګوره آپ کے مسائل اوران کاحل قران وسنت کی روشني میں: (۱۲۷/۱، ۱۲۶)

۵: علامه ابوالوفاء ثناء الله امرتسري په فتاوی ثنائيه (۴۵۷/۱، ۴۴۳) کې ليکي:

چې په سينه باندې دلاس تړلوحديثونه په صحيح ابن خزيمة کې هم شته، چې هغې کې هم داشته، چې نبي کريم ﷺ په لمانځه کې پرسينه باندې لاسونه تړل او د مسنداحمدروايت هم حسن دی.

يادونه:

که څوک ووايي، چې په بخاري او مسلم کې؛ خو د سينې لفظ نشته دی؛ نوځنګه مولانا ابوالوفاء صاحب وايي، چې دا په بخاري او مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي.

ځواب:

دا دی، چې په بخاري او مسلم کې اګر که د سينې لفظ نشته؛ خو په هغې کې دا دی، چې په څنګل باندې لاس تړل سنت دي؛ خو چې په دې طريقه باندې يانې لاس پر څنګل کېږدې؛ نو خپله لاس پر سينه راځي، کنه نو تاسې خپله پرې تجربه کولای شئ، فلا اشکال.

۶: مشهورصوفي ميرزا مظهرجان جانان شهيدحنفي په معمولاتوکې دي، چې

دوست رابرسينه می بستند وفرمودندکه روايت راجح است ازروايت زيرناف.

يانې هغه به په لمانځه کې لاسونه دسينې په برابرتړل او هغه به فرمايل، چې پر سينه باندې دتړلوباره کې. چې کوم روايتونه راغلي دي دا رجح دي له هغه روايتونو نه، چې تر نامه لاندې تړلو باندې دي

بحواله فتاوی رشيديه ص(۳۰۹)د

۷: دغه شان په دستورالمفتي ص(۹۷)للشيخ يونس دهلوي

۸: شيخ خالدګرجاکهي په صلوة النبي کې ص(۱۵۷)

۹: علامه الباني په ارواء الغليل کې(۲)کې هم ويلي دي، چې پرسينه باندې لاس تړل پکاردي

د احنافو دلائل او د هغې تجزيه

احناف يو استدلال په حديث د وائل بن حجرکوي، چې مصنف ابن ابي شيبة (۳۹۰/۱) کې دي

«رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصنف ابن أبي شيبة (١ / ٣٤٣)

ژباړه:

ما نبي ﷺ وليده چې ښى لاس يې پر كيڼ باندې د نامه دلاندې كېښوده

ددې حديث درجة (١) د مولانا تقي عثماني نه واوره.

هغه په درس ترمذي (٢/ ٢٣) كې وايي:

چې د احنافو ټولو نه وړومبى دليل د وائل بن حجر دا روايت دى، چې ابن ابي شيبة راوړى دى، هغه وايي: ليكن د احقر (تقي عثماني) په نظر له دې روايت نه استدلال كمزورى دى، ځكه اول: خو د تحت السرة لفظ د ابن ابي په مطبوعه نسخوكې نشته دى او كه چېرته څوک د ځينو نسخوحواله وركوي، چې د ابن ابي شيبة په ځينو نسخوكې دا لفظ شته؛ نو بيا هم، چې دغه زيادت په ځينو نشته؛ نو دا لفظ ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) ضرورمشكوک جوړوي، دغه شان له وائل بن حجر نه روايت دى مضطرب المتن دى، ځكه ځينو نسخوكې (على صدره)، په ځينو كې ((عند صدره)) په ځينو كې ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) الفاظ روايت دي؛ نو د دغه سخت اضطراب په وخت كې د هيڅا لپاره هم له دې حديث نه استدلال كول مناسب نه دي

٢: دغه شان ددې حديث درجة شيخ محمدحيات سندي حنفي داسې ليكي:

چې زمونږ احناف په دې حديث د وائل بن حجرباندې استدلال كوي ؛ خو دې حديث كې ډېر كلام دى او بيا يې د دې ډېرلاملونه بيان كړي، چې د هغې حاصل دا دى، چې په دې كې د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) يانې لاسونه تر نامه لاندې كېښودلو لفظ نشته دى، ځكه كه چېرته دا لفظ په دې حديث كې موجود واى؛ نو بيا پخوانيو احنافو ددې حديث نه ولې استدلال نه كاوه؟.

دغه شان حديث د وائل بن حجر ډېرو كتابونوكې ذكرشوى دى او په يوه كې هم د ((تَحْتَ السُّرَّةِ)) لفظ نشته

اوګوره: الدرة في اظهار غش نقد الصرة (ص: ٩٩، ٢٧) د محمد حيات سندي حنفي.

لنډيز:

دا چې د وائل بن حجر په حديث كې د (تحت السرة) لفظ نه دى ثابت او په دې باندې خپله احناف علماء هم اقراركوي، چې د دې روايت نور تفصيل كتلاى شئ په ابكارالمنن للمباركفوري ص (١١٧) كې دغه شان تعليق اثارالسنن ص (٩٠) كې وغيره كې كتلاى شئ

٢ د احنافو دويم دليل:

«مِنَ السُّنَّةِ وَضْعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ»

سنن أبي داود (١ / ٢٠١)

[حكم الألباني] : ضعيف

اخرجه ابوداوود: ١/١١٧، والبيهقي: ٢/٣١، وابن ابي شيبة: ١/٣٩١، والدارقطني: ١/٢٨٦

درجة الحديث:

دا حديث ضعيف جدا (سخت ضعيف دى) او ددې حديث ضعيف كېدو څلور لاملونه دي

١: لومړى لامل:

په دې كې عبدالرحمن بن اسحق الواسطي راوي دى او دا په اتفاق محدثينو سره ضعيف دى

امام احمد او امام ابوحاتم فرمايي: دا منكر الحديث دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام ابن معين فرمايي: ليس بشيئ (هيڅ شی نه دی)

امام بخاري فرمايي: فيه نظر (په ده کې خبرې شته)

امام بيهقي فرمايي: هو متروک (داپرېښودل شوی دی)

۲: دويمه وجهه د ضعف دا ده: چې ددې حديث په سندکې زيادبن زيد السوائی دی او د ده باره کې راځي

هو لايعرف ياني دا معلوم نه دی. وګوره التعليق المغني على سنن الدارقطني (۲۸۲/۱) الدرايه على هامش الهداية (۱۰۱/۱) الارواء (۹۲/۲) رقم (۳۵۳)

۳ دريمه وجهه د ضعف دا ده، چې ددې حديث په سندکې اضطراب دی (پريشاني) ده او کله د نعمان بن سعد نه او هغه د علي رض نه روايت کوي او کله د سيار ابي الحکم نه او هغه د ابووائل نه روايت کوي

وګوره: ابوداود (۱۱۷/۱) ارواء الغليل تفصيلا (۷۰/۲، ۲۹) للشيخ الالباني

۴ څلورمه وجهه د ضعف داده، چې د علي ؓ نه ددې روايت په خلاف بل روايت هم راغلی دی او هغه داسې، چې د علي ؓ نه روايت دی، چې هغه به د نامه نه پورته لاسونه نه تړل

لکه، دا حديث امام بيهقي (۳۲/۱) کې راوړی دی او حسن کړی يې دی امام بخاري (۱۵۹/۱) معلق راوړی دغه شان امام ابوداود (۱۱۷/۱) نسخة الاعرابي، امام نووي دمسلم په شرح (۱۷۳/۱) کې ددې حديث په اړه فرمايي:

وهو حديث متفق على تضعيفه

ژباړه:

د دې حديث په کمزوري کېدو اتفاق دی.

او دا خبره يې په المجموع (۳۱۳/۳) کې هم ليکلې ده

همداشان امام بيهقي وايي

قَالَ الْبَيْهَقِيُّ فِي الْمَعْرِفَةِ: لَا يَثْبُتُ إِسْنَادُهُ، تَفَرَّدَ بِهِ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ إِسْحَاقَ الْوَاسِطِيُّ، وَهُوَ مَتْرُوكٌ.

نصب الراية (۱ / ۳۱٤)

ژباړه:

امام بيهقي په معرفة کې وايي، چې ددې حديث سند ثابت نه دی او دا يواځې عبدالرحمن بن اسحق روايت کړی دی او دا متروک راوي دی، په دې اړه نصب الرايه للزيلعي (۳۱۴/۱) وګوره!

حافظ ابن حجر په فتح الباري (۱۸۲/۲) کې په دې اړه فرمايي:

وهو حديث ضعيف

ژباړه

د علي ؓ دا حديث ضعيف دی.

په دې اړه امام الباني ليکي:

د علي ؓ دغه روايت ضعيف دی

(ارواء العليل (۲/۶۹))

د احنافو دريم دليل

د ابو مجلز او ابراهيم نخعي اثر ذکر کوي، چې هغوی به تر نامه لاندې لاسونه کېښودل. لکه په ابن ابي شيبه (۳۹۱/۱) کې دا روايتونه دي

ددې استدلال درجه او ځواب:

لومړی:

دا د علماوو عمل دی او د علماوو عمل څوک په دليل کې نشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندې كولاى او نه د هغوى عمل دليل كېداى شي

دويم

له ابو مجلز نه خو پر سينه باندې هم د لاسونو كېښودل ثابت دي او دا چې د هغه له عمل نه تر نامه لاندې د لاسونو په كېښود استدلال كوي : نو پر سينه باندې دلاسونو كېښودو استدلال هم ترې وكړه، ځكه دواړه له هغه نه ثابت دي، داچې له هغه نه دواړه ثابت دي له دې امله د احنافو دا استدلال هم ناسم دى، په دې اړه (ابكار المنن ص ۱۲۳) وګوره.

همداشان له ابراهيم نخعي نه. چې په كوم سند سره دا عمل نقل دى په هغې كې ربيع بن صبيح او هغه سئ الحفظ راوي يانې حافظه يې بې كاره ده او ضعيف دى. په دې اړه (التقريب لابن حجر. وابكار المنن ص ۱۲۳)

امام ابن حبان فرمايي:.........

كان ربيع بن صبيح من عباد أهل الْبَصْرَة وزهادهم، وَكَانَ يشبه بَيته بالليل ببيت النحل بكثرة التهجد الا ان الحديث لم يكن من صناعته، فكان يهم فيما يروى كثيراً حتى وقع فى حديثه منا كير من حيث لايشعر، لايعجبني الاحتجاج به إذا انفرد.

ژباړه:

ربيع بن صبيح د بصرې په عابدانو او زاهدانو كې شمارو. د ده كور په د شپې د تهجدو د ډېروالي له امله به شاتو د مچيو په څېر و؛ خو حديث يې مسلک نه و يانې په حديثو كې يې مهارت نه درلود؛ نو له دې امله به ده په خپلو ډېرو روايتونو كې وهم پېښېده يانې ډېر به پكې تېروته، ان تر دې. چې په ناشعوري توګه به منكر روايتو نه ترې رامنځته كېدل او كله، چې دا يواځې روايت وكړي ؛نو زه له هغې نه دليل نيول نه خوښوم. په دې اړه

وګورئ

(الثقات لابن حبان : (۲۹۹/٦)

همداشان امام يحى بن معين رحمه الله او امام نسايي دا ضعيف بللى دى (المغني فى الضفاء(۱/۳٤۷، شمېره ۲۰۹٦)

له دې نه ثابتېږي، چې د ابراهيم نخعي تابعي له اثر نه هم د احنافو استدلال ضعيف دى، احناف پر دې سربېره په دې اړه ځينې نور اثار وړاندې كوي؛خو هغه هم ضعيف دي او ځينې خو يې لا له سره بې بنسټه دي، چې ددې خبرې تفصيل د امام الباني له خولې واورئ هغه فرمايي

تنبيه:

وضعهما على الصدر هوالذي ثبت فى السنة.

ژباړه:

په لمانځه كې دواړه لاسونه پر سينه كېښودل په سنتو كې ثابت دي

بيا ليكي:

و خلافه اما ضعيف او لا اصل له.

ژباړه:

او ددې طريقې خلاف يا كمزوري او يا بې بنسټه دي

(صفة الصلاة النبي ص: ۸۸)

علامه بدر الدين عيني حنفي رحمه الله د صحيح البخاري شارح ليكي:

و يستدل علماءنا الحنفيه بدلائل غير وثيقه.

ژباړه:

زمونږ احناف علماء تر نامه لاندې د لاسونو كېښودو په اړه له بې باورو روايتونو څخه استدلال كوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ابکار المنن: ص: ۱۱۸)

همداشان ابن امیر الحاج د منیة المصلی شارح او ابن نجیم د بحر الرایق لیکوال فرمایي:

أَنَّ الثَّابِتَ مِنْ السُّنَّةِ وَضْعُ الْيَمِينِ عَلَى الشِّمَالِ وَلَمْ يَثْبُتْ حَدِيثٌ يُوجِبُ تَعْيِينَ الْمَحَلِّ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ الْوَضْعُ مِنْ الْبَدَنِ إلَّا حَدِيثَ وَائِلٍ الْمَذْكُورَ

البحر الرائق شرح كنز الدقائق ومنحة الخالق وتكملة الطوري (۱ / ۳۲۰)

ژباړ:

په سنتو کې ښی لاس پر کیڼ لاس کېښودل ثابت دي او د ځای ټاکلو په اړه (چې لاس به پر کوم ځای ږدي) د وائل بن حجر له دغه ذکر شوي روایت پرته بل کوم روایت ثابت نه دی.

البحرالرائق: ۱/۳۰۳، ابکارالمنن ص(۱۱۹) د پېغمبر لمونځ (۱۹۵)

دې باره کې نور تفصیل په فتاوی الدین الخالص (۴/۱۰۱، ۹۴) کې کتل پکاردي

دغه شان ابکارالمنن للمبارکفوري تفصیلا ارواءالغلیل (۲/۲۹)احکام الجنائز للشیخ الالباني ص (۱۱۷) و صفة صلاة النبي ص (۸۸) آپ کی مسائل اور ان کا حل قران اورسنت کی روشني مین (۱۲۵/۱) لمولاناابوالحسن مبشراحمدرباني حفظه الله: ۱۱۰، شعبان ۱۴۲۴هـ

دیارلسمه مسئله: په لمانځه کې کوم ځای ته کتل روا او پکار دي.

بیا چې دي لاس کېښود؛ نو ستا لپاره دوو ځایونو ته کتل روا دي یو خپلې مخې ته کتل، یانې امام کتل، چې هغه ته ګورې او دا په ډېرو حدیثونوکې راغلي دي، چې امام ته کتل یانې خپلې مخې ته کتل روا دي ؛ خو غوره او افضله طریقه داده چې د سجدې ځای ته ګورې، لکه پر دې

اړه لاندیني حدیث ګواه دی، چې نبي ﷺ انس ؓ ته فرمایي:

"يَا أَنَسُ اجْعَلْ بَصَرَكَ حَيْثُ تَسْجُدُ"

السنن الکبری للبیهقي (۲ / ۴۰۳)

ژباړه:

ای انسه! د سجدې ځای ته ګوره.

یانې د سجدې ځای ته ښکته ګوره، په دې کې خشوع هم ډېره ده او د سړي ادب هم پدې سره ډېر برابرېږي ((فِي صَلَاتِهِمْ خٰشِعُوْنَ)) کې علماوو یوه مانا دا کړې ده، چې اخوادېخوا نه ګوري، ښکته ځمکې ته ګوري؛ نو په دې طریقه به ستا لمونځ پیل شي.

دا خبره له یاده مه باسئ، چې په لمانځه کې یو افعال دي او بل اقوال، چې په لمانځه ودرېدې؛ نو بیا به کارونه کوې اواذکار به وایې، ذکر او فعل باندې به ستا لمونځ روان وي.

څوارلسمه مسئله: له فاتحې نه مخکې بېلابېل ذکرونه او دعاګانې.

په دې ځای کې شپږ اوه ذکرونه راغلي دي د دې جمع کول روا نه دي، ځکه د الله نبي په دې ځای کې دغه ذکرونه نه دي راجمع کړي؛ نو کله یو وایه او کله بل، په ډېرو اذکارو یادولوکې دا فائده وي، چې د سړي توجه ښه جوړېږي، چې یواځې یو ذکر دې راټینګ کړی وي او هماغه د تل لپاره وایې؛ نو ورسره به عادت شي او د عادت له امله توجه دړې وړې کېږي.

لومړی ذکر:

«سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ»

هم نبی ﷺ ویلی ده، په صحیح حدیث کې راغلي دي، همداشان عمربن الخطاب ؓ په فرض لمانځه کې په جهر سره دا دعا لوستې ده، لکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې روايت ته خير شئ

حَدَّثَنَا أَبُو بَكْرٍ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْأَعْمَشِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْأَسْوَدِ، قَالَ: كَانَ عُمَرُ، إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ صَوْتَهُ يُسْمِعُنَا «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ, وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ»

مصنف ابن أبي شيبة (۱ / ۲۱۰)

ژباړه

ابوبکر موږ ته حديث بيان کړی دی. هغه وايي، چې معاويه موږ ته له اعمش نه. هغه يې له ابراهيم نه او هغه يې له اسود نه. اسود وايي: چې عمر ﷺ به کله لمونځ پيلاوه، نو په لوړ غږ به يې موږ ته «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ، وَتَبَارَكَ اسْمُكَ, وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» را اوروله

پر دې سربېره په مسلم کې روايت دی، چې عمر بن الخطاب په فرض لمانځه کې په جهر دا ذکر وکړه ياني خلکو ته يې تعليم ورکاوه چې ګورئ په لمانځه کې ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ...)) شته. کوم خلک چې وايي ((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) په ضعيف حديث کې دي او يا وايي، چې دا ذکر ثابت نه دی: نو د هغوی دا خبره غلطه ده او د پوهې د نشتوالي پر بنسټ يې کوي

ياني دا دعا شته او په فرضو کې. چې يې وايي: نو داسې به وايي «سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ» او په تهجدو کې همدغه ذکر په لږ تغير سره په لاندې ډول دی

دويم ذکر

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ، وَتَعَالَى جَدُّكَ، وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ، اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

ځکه چې په تهجدو کې به نبي ﷺ ورسره دا الفا ظ زياتول

دا ذکرامام ابوحنيفة ﷺ امام احمد ﷺ غوره کړی هم دی او وايي، چې دا په لمانځه کې ډېر ويل پکار دي. ولې؟ ځکه په دې کې د الله ﷻ صفات ډېر دي. موږ وايو غوره کول يې هم صحيح دي. ځکه چې په سنت کې نقل دي، ويل يې پکار دي: خو د غوره کولو مانا دانه ده. چې همدا يو ذکر به وايي او نور به شاته غورځوي، دا زموږ د عوامو مسلمانانو نقصان دی، چې نور ذکرونه ورته نه دي زده او همدا يو ذکر يې راکلک کړی وي. سره له دې، چې دلته نور اذکار هم شته. هغه هم ويل پکار دي، چې هغه تر دې ډېر غوره دي

درېيم ډول

د صحيحين په قوي حديث کې دي هغه دادی. ابوهرېرة ﷺ وايي

يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِسْكَاتُكَ بَيْنَ التَّكْبِيرِ وَالقِرَاءَةِ مَا تَقُولُ؟

صحيح البخاري (۱ / ۱٤۹)

ژباړه

اې د الله ﷺ رسوله! ته چې الله اکبر وکړې او الحمد دې نه وي پيل کړې او په دې وخت کې ته غلی کېږې (په دې غلي کېدو کې، ته څه وايې ؟ هغه ﷺ وفرمايل زه يکې داوايم

اللَّهُمَّ بَاعِدْ بَيْنِي وَبَيْنَ خَطَايَايَ، كَمَا بَاعَدْتَ بَيْنَ المَشْرِقِ وَالمَغْرِبِ، اللَّهُمَّ نَقِّنِي مِنَ الخَطَايَا كَمَا يُنَقَّى الثَّوْبُ الأَبْيَضُ مِنَ الدَّنَسِ، اللَّهُمَّ اغْسِلْ خَطَايَايَ بِالْمَاءِ وَالثَّلْجِ وَالبَرَدِ".

دا ډېره بهترينه اوخوږه دعا ده او د الله نبي څه ګنهګار نه وه: خو موږ ته يې تعليم راکړی دی او ډېره ګټوره دعا يې راښوولې ده او که د دې دعا د ګټو بيانول پيل کړو :نو درې ورځې به هغه ونيسي

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم ذکر:

تر دې بله لنډه دعا هم راغلې ده، که له سړي سره وخت لږ وي؛ نو کولای شي، چې دا لنډه ((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) دعا ووايي او دا دعا په درېيو ځايو کې ويل کېدای شي.

لومړی مقام: **تر فاتحې له مخه يانې د** سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ... **پرځای.**

لکه انس ﷺ وايي، چې يو صحابي راغی او نبي ﷺ په جمع ولاړ و، دغه صحابي په چټکۍ سره راغی او سا لنډی پرې لګېدلی و؛ (څوک چې په چټکۍ راشي؛ نو ساه يې بنده بنده کېږي)؛ نو له خولې څخه يې دا ذکر په زوره غېراختياري راووت، هغه الله اکبر وکړ او داسې يې وويل:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.....

تر پايه پر جهرباندې؛ نو نبي ﷺ واورېده، چې کله يې سلام وګرځاوه ؛نو ويې پوښتل، چې:

أَيُّكُمُ الْمُتَكَلِّمُ بِالْكَلِمَاتِ، ؟

دا خبر ې چاکولې؟ خلک ټول چپ شول، ووېريدل بيا يې وفرمايل داخبرې چاکولې؟ درې ځله يې داخبره وکړه؛ نو هغه صحابی وويل، چې يارسول الله ما کولې ((جِئْتُ وَقَدْ حَفَزَنِيَ النَّفَسُ)) ساه لنډی راباندې لګيدلی و، تادې مې وه؛ نو دا زماله خولې څخه ووتل، نبي ﷺ ورته وفرمايل:

« لَقَدْ رَأَيْتُ اثْنَيْ عَشَرَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَرْفَعُهَا»

صحيح مسلم (۱ / ٤١٩)

ژباړه:

مادولس ملائک وليدل چې وه يې ليکي او بره يې وخېژوي يوه ويل،

چې زه داکلمات خېژوم او بل ويل زه يې خېژوم

د دې حکمت د حديثو په کتابونوکې موږ وايو، چې داملائک ولې پسې را منډه وهي او ليکي يې، د دې مطلب دادی، چې دا ملائک هم الله ﷻ خوشحالوي، ملائک هم د الله ﷻ مخلوق دی، د الله ﷻ دخوشحالولوکوښښ کوي او دا کلمات د الله ﷻ ډېرخوښ دي؛ نو دوی دا کلمات وړي، چي يا الله ستا فلاني بنده دغسې کلمات ويلي دي؛ نو الله ﷻ له دغه ملائک څخه خوشحالېږي، چې تا داسې خوږې کلمې ماته راوړې؛ نوځکه په هغې پسې منډه وهي، داملائک په منځ کې واسطه ده، چې له هغه نه الله ﷻ دومره خوشحالېږي؛ نو له تا نه به څومره خوشحالېږي؟،

دويم مقام: **تر** رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وروسته حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ **ويل**.

په دې ځای کې ددې کلماتو د ويلو د مخکې په پرتله ډېر فضيلت دی، لکه يوه صحابي تر سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وروسته رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وويل او تر دې وروسته يې دا وويله:

حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ

نبی ﷺ تر سلام ستنولو وروسته وپوښتل، چې «مَنِ الْمُتَكَلِّمُ» داخبرې چاکولې؟خلک چپ شول؛نو بيا يې وپوښتل، چې دا خبرې چا کولې، بيا يې وويله چاکولې دوه درې ځله يې پوښتنه وکړه، هغه صحابي وويل، چې ای د الله ﷻ رسوله! دغه خبرې ماکولې؛ نو نبي ﷺ وفرمايل

«رَأَيْتُ بِضْعَةً وَثَلَاثِينَ مَلَكًا يَبْتَدِرُونَهَا أَيُّهُمْ يَكْتُبُهَا أَوَّلُ»

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۹)

ژباړه:

ما څه دپاسه دېرشت ملائک وليدل، چې په دې هڅه کې ول، چې څوک

(c) ketabton.com: The Digital Library

به دا كلمات لومړى ليكي

نو پدغه مقام كې دومره راغلي دي يانې څه د پاسه دېرشتو ملائكو كوښښ كاوه، چې كوم يو به لومړى دغه كلمات ليكي. اوس زموږ لمونځونو ته ګوره، بس د ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) له ويلو سره سم له واره ((الله اكبر)) كوو، داڅه لمونځ دى؟ نه پكې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) وي او ((حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) خو له سره پېژني نه؛ نو له څومره كتې نه سرى بې برخې كېږي، نه يې امامان وايي او نه يې مقتديان. اكثر امامان هم په دې ځاى كې دامام ابوحنيفة رحمه الله پر يوه مرجوح قول باندې عمل كوي، چې ((رَبَّنَا وَلَكَ الحَمْدُ)) د امام لپاره نشته بس يواځې ((سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهُ)) ووايي، بيا غلى ولاړ وي؛ نو درز الله اكبر كوي، دا څومره لوى تاوان دى، چې زموږ دغه ورونه پكې ښكېل دي

دريم مقام: په لمانځه كې د پرنجي پرمهال هم دا دعا لوستل كېږي

د رفاعة بن رافع حديث دى

صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَعَطَسْتُ، فَقُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ، مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ، فَقَالَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّانِيَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟»، فَلَمْ يَتَكَلَّمْ أَحَدٌ، ثُمَّ قَالَهَا الثَّالِثَةَ: «مَنِ المُتَكَلِّمُ فِي الصَّلَاةِ؟» فَقَالَ رِفَاعَةُ بْنُ رَافِعٍ ابْنُ عَفْرَاءَ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ: «كَيْفَ قُلْتَ؟»، قَالَ: قُلْتُ: الحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ مُبَارَكًا عَلَيْهِ، كَمَا يُحِبُّ رَبُّنَا وَيَرْضَى، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَقَدْ ابْتَدَرَهَا بِضْعَةٌ وَثَلَاثُونَ مَلَكًا، أَيُّهُمْ يَصْعَدُ بِهَا»

سنن الترمذي ت شاكر (۲ / ۲۵۵)

ژباړه

«په رسول الله ﷺ پسې مې لمونځ كاوه، پرنجى مې وكړ؛ نو دغه پورتني الفاظ مې وويل. نبي ﷺ چې له لمانځه اوزګار شو، مخ يې راواړاوه او ويې فرمايل، په لمانځه كې دا خبرې چاكولې. خلک غلي شول. تر دې چې دا خبره يې درې ځلې تكرار كړه ؛نو رفاعه بن رافع ابن عفرا وويل. چې اى د الله رسوله! دا خبرې ما كولې. نبي ﷺ وپوښتنه، چې څنګه دې ويل. ماورته دغه كلمات وويل ؛نو رسول الله ﷺ وفرمايل، چې په هغه ذات مې دې قسم وي، چې ساه د هغه په لاس كې ده. په دغو كلماتو پسې څه دپاسه دېرشت ملائک په منډه راغلل، چې كوم يو به يې بره وړي»

په دې كې دا الفاظ زيات دي، ځينې علماء هغه حديث او دا يو كوي؛ خوظاهر دا ده، لكه چې له احاديثو نه معلومېږي، چې دا جلاجلا پېښې دي، رسول الله ﷺ چې سلام واړوه وه يې ويل داخبرې چاكولې؟ ټول چپ شول چاشيطانه هم نه كوله دوه درې ځله يې بيا هغه صحابي خپله وويل. چې ماكولې، نبي ﷺ وويل چې څه د پاسه دېرشت ملائک ماوليدل چې دا ذكر يې بره اوچتاوه. له دې حديث نه دامعلومېږي، چې د پرنجي پرمهال هم د دې دعا لوستل راغلي دي اوپه فرض لمانځه كې هم ((اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ)) ويل كېږي؛ خو بل څوک به ځواب نه وركوي. په لمانځه كې به چاته ځواب نه وركوې، چې ((يرحمک الله)) او له لمانځه نه بهر دا ځواب له واجباتوڅخه دى؛ نو په دې درېيو مقاماتوكې دا ذكر راغلى دى، چې يو د((سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ)) پرځاى لنډ ذكر((الْحَمْدُ لِلَّهِ حَمْدًا كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا فِيهِ)) چې دا په تراويحوكې ډېر په كار راځي بل د تادي پر مهال، د سهر په سنتو كې هم پكارراځي، كله چې وخت لږ وي؛ نو لنډ ذكر وكړي اوفائده پكې ډېره ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم ذکر: د سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ پر ځای

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كَثِيرًا، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

ژباړه:

الله ﷻ ډېرلوی دی او ډېر د کمال صفتونه لري او الله ﷻ لره پاکي ده سبا او بېګا.

دااکثر په تهجدو او نوافلوکې راغلی دی؛ خو فرائضوکې، چې کوم ذکر دی هغه په لاندې ډول دي:

پنځم ذکر:

جابر بن عبدالله وايي نبيﷺ به چې کله لمونځ پیلاوه؛نو تر الله اکبر وروسته به يې لاندیني کلمات ويل:

«إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ. اللَّهُمَّ اهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَعْمَالِ وَأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَقِنِي سَيِّئَ الْأَعْمَالِ وَسَيِّئَ الْأَخْلَاقِ لَا يَقِي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ»

سنن النسائي (۲ / ۱۲۹)

شپږم ذکر:

«وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ، إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ، وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَلِكُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ، ظَلَمْتُ نَفْسِي وَاعْتَرَفْتُ بِذَنْبِي، فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي جَمِيعًا، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، وَاهْدِنِي لِأَحْسَنِ الْأَخْلَاقِ، لَا يَهْدِي لِأَحْسَنِهَا إِلَّا أَنْتَ، وَاصْرِفْ عَنِّي سَيِّئَهَا، لَا

يَصْرِفُ عَنِّي سَيِّئَهَا إِلَّا أَنْتَ، آمَنْتُ بِكَ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ، أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ»

سنن الترمذي ت شاكر (۵ / ۴۸۵)

دا ډېره اوږده دعا ده دا په مشکوة کې راغلې ده په صحيح حديث کې او د فرض لمانځه په اړه ده که څېرته درته زده وي ؛نو دا پکې وايه ؛ نو دې مقام کې تقريباً شپږ اوه ذکر ه راغلي دي او په نوافلوکې؛ خو ډېر زيات دي، په ځانګړي ډول په تهجدوکې.

ابن عباس رضی الله عنهما وايي، نبي ﷺ، چې به کله د شپې پر تهجدو ودرېده؛نو لاندیني کلمات به يې پکې ويل:

" اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ لَكَ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقُّ وَوَعْدُكَ الْحَقُّ، وَلِقَاؤُكَ حَقٌّ، وَقَوْلُكَ حَقٌّ، وَالْجَنَّةُ حَقٌّ، وَالنَّارُ حَقٌّ، وَالنَّبِيُّونَ حَقٌّ، وَمُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَقٌّ، وَالسَّاعَةُ حَقٌّ، اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ، فَاغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، أَنْتَ الْمُقَدِّمُ، وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ، لاَ إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ - أَوْ: لاَ إِلَهَ غَيْرُكَ - "

صحيح البخاري (۲ / ۴۸)

دا دومره خوږه دعا ده، چې سړی په لمانخه ودرېږي، دا شروع کړي او په توجه سره يې وايي؛ نو لمونځ به ډېره خوند درکوي، دا بيا په تهجدوکې ويل شوې ده، ځينې اذکار په تهجدو کې راغلي دي او ځينې په فرض لمونځونو کې لنډه دا، چې په دې ځايونو کې ډېر ذکرونه راغلي دي، هغه وايه، له هغې نه، چې اوزګار شوې، بيا به اعوذ بالله ووايې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسمه مسئله د تعوذ یاني ((أَعُوذُ بِاللّٰهِ)) بېلابېلې کلمې

د ((أَعُوذُ بِاللّٰهِ)) درې څلور کلمې دي:خو غوره يې دا ده «أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ» دا يکې کامله کلمه ده او پر دې سربېره نورې کلمې جائز دي. لکه يواځې «أَعُوذُ بِاللّٰهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ » يا «أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، وَنَفْخِهِ وَنَفْثِهِ وَهَمْزِهِ» چې ((السَّمِيعِ الْعَلِيمِ)) ترې لرې کړې. يا دواړه جمع کړه ورسره. يا دواړه ترې لرې کړه او يا دا يو ترې لرې کړه يا دا بل اولنۍ داهم راغلي دي. چې « أَعُوذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» ځکه دا هم په يوه مرسل روايت کې راغلي دي او په مصنف د عبدالرزاق کې په دې اړه مرفوع حديث هم راغلی دی؛ نوله دې امله دا هم ويلای شي : خو هغه د لومړني ذکر په اړه راغلی حديث ډېر قوي دی او الفاظ يې هم جامع دي

شپاړلسمه مسئله په هر رکعت کې تعوذ لوستل څنګه دي ؟

د اعوذبالله په اړه دوه نظرونه دي، ځينې وايي. چې دا په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه يې لوستل اړين دي او نور وايي. چې دا په هر رکعت کې لوستل اړين نه دي. بلکې يواځې په لومړي رکعت کې يې لوستل اړين دي

د لومړي نظر پلويان امام شافعي ؒ او بيهقي له ابن سيرين ؒ څخه هم نقل کړي. چې ده به په هر رکعت کې تر فاتحې له مخه اعوذبالله لوسته

(سنن کبری: ۲|۳۶)

همدا شان شيخ الباني، امام ابن حزم او امام نووي هم همدغه نظر غوره بللی

(المجموع: ۳|۳۲۶)

خو امام عطا ؒ، ثوري ؒ، او امام ابوحنيفه ؒ بيا داسې نظر لري. چې

نه يواځې په لومړي رکعت کې به تعوذ وايي او په هر رکعت کې يې لوستل نشته. او دوی دا دليل وړاندې کوي. چې په حديث کې راځي

وَإِذَا نَهَضَ فِي الرَّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ، وَقَالَ: {الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ}

ياني نبي ﷺ به په دويم رکعت کې نه غلی کېده، بلکې له واره به يې فاتحه شروع کوله

خو شيخ الباني په تمام المنه (۱۷۲) کې له دې حديث نه داسې ځواب کړی دی، چې په دې کې تاويل دی او هغه داچې له سکتې نه موخه د لومړي رکعت معلومه سکته ده، ياني د لومړي رکعت په څېر اوږده سکته به يې نه کوله او ددې دا مانا نه ده، چې ګوندې تعوذ به يې نه لوسته

خو دغه تاويل د حديث د ظاهر خلاف دی، ځکه که له سکتې نه موخه هغه معهوده ياني معلومه سکته واخيستل شي؛ نو بيا په دې حديث کې څه ستره فائده نه راوځي، ځکه بيا : خو ښکاره وه، چې داسې يې ويلی وای (لم يدع بدعاء الاستفتاح) بلکې دلته راوي عموم بيانوي، چې له سره به نه غلی کېده پرته له بسم الله نه.

او شيخ الباني دا دليل ويلی دی، چې د الله ﷻ دا عامه وينا

فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ ۝

پر دې دليل دی، چې په هر رکعت کې د اعوذبالله لوستل ښکار دي :

خو دا استدلال بعيد دی، ځکه دا په عموم سره د ځانګړي عبادت ثابتول دي او له عموم نه ځانګړی عبادت نه ثابتېږي او دا ډول استدلال ناسم وي، ځکه له دې نه ډېر بدعتونه رامنځته کېږي. بل دا چې نبي ﷺ پر قرآن ښه پوهېده او له هغه نه په هر رکعت کې تعوذ نه دی ثابت : نو د دې خبرې اړتيا نشته، چې موږ له عموميا تو نه په زوره په دغه ځای کې تعوذ ثابت کړو، بل دا چې مثلاً د څلور رکعتيز لمانځه څلور واړه رکعتونه د يو قرءت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په منزله دي، چې په يو ركعت كې تعوذ وويل شو: نو دا كافي دی او پر قرآن عمل وشو.

همداشان كه موږ دغه عموم وا خلو ؛ نو بيا كه څوک قراني دعاګاني لولي ؛ نو بيا خو هغه هم دا حكم متوجه دی، چې تعوذ ووايه؛ نو هلته به هم تعوذ وايي؟ كه دغه خبره ومنو ؛ نو بيا خو له هرې قرآني دعا نه مخكې بايد اعوذبالله ولوستل شي، سره له دې چې د قرآني دعاګانو نه مخكې له رسول الله ﷺ نه تعوذ نه دی ثابت.

د سنت تابعداري دا ده، چې تعوذ يواځې په لومړي ركعت پورې خاص شي، له همدې امله علامه شوكاني ؒ د دې مانا داسې كوي:

لم يسكت اى للثناء و دعاء الاستفتاح والتعوذ(نقله في المرعاة (٣\١٠١) او همدغه شان تحقيق حافظ ابن القيم ؒ په زادالمعاد (١\٢٣٤) كې ذكر كړی دی، هغه فرمايي:

په دويم ركعت كې د تعوذ ويلو په اړه دوه قوله دي او دا دوه روايته له امام احمد ؒ نه هم او حنابله وو دا دواړه پر دې بناء كړي دي، چې د لمانځه قراءت يو قراءت كې، چې يوه استعاذه پكې بسيا شي او كه نه د هر ركعت بېل قراءت دی ؟؛ نو پر دې خبره خو اتفاق دی، چې استفتاح ؛ خو د ټول لمانځه لپاره ده ؛ نو همدغه شان دې تعوذ هم د ټول لمانځه لپاره شي او دا ظاهره ده او بيا يې دغه حديث د ابو هريرة ؓ ((لم يسكت)) د دليل په توګه وړاندې كړی او ويلي يې دي، چې يوه استعاذه ځكه بس ده، ځكه چې د دواړو قراء تونو تر منځ سكوت يانې چوپتيا نه ده راغلې، بلكې ذكر پكې راغلی دی ؛ نو دا په منزله د يوه قراءت شو، چې د هغې په منځ كې تسبيح، تحميد، تهليل او پر نبي ﷺ درود راغلی دی، بيا فرمايي:

والاكتفاء باستعاذة واحدة اظهر او همدغه ډول خبره په فقه السنة (١\١٣٣) كې سيد سابق هم ذكر كړې ده، والله اعلم. په دې اړه وګورئ فتوى الدين الخالص (٤\١١٢)

اوولسمه مسئله: په امام پسې د فاتحې لوستل

تر تعوذ ((أَعُوذُ بِاللَّهِ ...)) وروسته ((بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ)) او تر بِسْمِ اللَّهِ بيا فاتحه ويل كېږي.

دا ((أَعُوذُ بِاللَّهِ او بِسْمِ اللَّهِ)) به امام او مقتدي دواړه فاتحه وايي او په ځانله لمانځه كې به يې هم وايي، ځكه چې د فاتحې ويل پر ټولو ضروري دي؛ نو ټول به يې وايي او ((أَعُوذُ بِاللَّهِ)) له فاتحې سره تړاو لري.

فاتحه د عامو علماوو په اند فرض او د احنافو په اند واجب ده او واجب هم فرضو ته نږدې شی دی؛ نو له دې امله فاتحه به هرومرو وايي [يانې]باتفاق العلماء فاتحه شته. اختلاف يواځې په دې كې د ی، چې په امام پسې يې به وايي كه نه؟په لنډون سره به يې ووايم. چې په دې اړه د علماوو درې نظرونه دي.

لومړی نظر په امام پسې د فاتحې د نه لوستو په اړه

ددې نظر پلويان وايي، چې په امام پسې ولاړ يې ؛نو له سره فاتحه مه وايه، ځكه الله ﷻ په قرآن كريم كې فرمايلي دي چې:

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا

ژباړه:

كله چې قرآن لوستل كېږي، غوږ ورته كېږدئ.

همداشان د جابر ؓ حسن روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمايي:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

(c) ketabton.com: The Digital Library

سنن ابن ماجه (١ / ٢٧٧)

ژباړه:

د چا چې امام وي (يانې په امام پسې ولاړ وي)؛ نو د ده لپاره د امام قرءت بس دى.

او عبدالله بن عمر، زيدبن ثابت (رضي الله عنهما) او ځينو نورو صحابه وو ويلي دي، چې:

«لَا قِرَاءَةَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ»

سنن النسائي (٢ / ١٦٠)

ژباړه:

له امام سره يوځاى قراءت نشته.

نو د دې علماءكرامو ذهن دغې لور ته تللى دى، چې فاتحه هم نشته نه به يې وايي؛ نو دغه علماء په دغه درجه كې معذور دي. لكه وروسته داخبره لږ تفصيلي وړاندې كوو، چې فائده وشي.

دويم نظر

بل نظر دا دى، چې په جهري لمونځونوكې به يې نه وايي او په سري لمونځونو كې به يې وايي او په جهر كې به امام ته غوږ ږدي او په پټ لمانځه كې يې خپله وايه. لكه دا امام مالک ته منسوب نظر دى او هم امام احمد ته يې نسبت دى، شيخ الاسلام ابن تيمية﷫ په خپله فتاوى كې دا نظر غوره كړى دى او همداشان البانى په خپل كتاب (صفة الصلاة) كې همدا غوره ګڼلى دى او دا لاندينى حديث يې د دليل په توګه وړاندې كړى دى، چې ګوره صحابه ووپه جهري لمونځونوكې قراءت پرېښى دى.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ انْصَرَفَ مِنْ صَلَاةٍ جَهَرَ

فِيهَا بِالْقِرَاءَةِ فَقَالَ: «هَلْ قَرَأَ مَعِي أَحَدٌ مِنْكُمْ آنِفًا؟» قَالَ رَجُلٌ: نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «إِنِّي أَقُولُ مَا لِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ» قَالَ: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ فِيمَا جَهَرَ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْقِرَاءَةِ مِنَ الصَّلَاةِ حِينَ سَمِعُوا ذَلِكَ.

سنن النسائي (٢ / ١٤٠)

ژباړه:

((له ابو هريرة ﷺ نه روايت دى، چې نبي ﷺ له يوه جهري لمانځه نه راوګرځېده او فرمايل، چې ايا په تاسې كې چا له ماسره اوس قرائت وكړه، يوه كس وويل، چې هو! اى د الله ﷺ رسوله! نو نبي ﷺ وويل، چې زه وايم كنه، چې له ماسره ولې په قرآن كې جګړه كېږي، راوي وايي، چې تر دې خبرې اورېدو وروسته خلک په جهري لمانځه كې خلک له قرائت نه منع شول.))

درېيم نظر

درېيم او حق نظر دا دى، چې جهري او سري دواړو لمونځونو كې به په امام پسې فاتحه لولې او پر دې باندې عمل پكاردى، ځكه چې په دې كې احتياط هم دى او هيڅ صحيح حديث يې په خلاف كې نه دى راغلى او د دنيا پر مخ هيڅ صحيح مرفوع حديث ددې خلاف نشته.

پر دې اړه دليل او بيا د هغې ملاتړ واوره، دليل دا دى، چې رسول الله ﷺ يو جهري لمونځ وكړه، چې د سهر، ماښام او يا د ماسختن لمونځ و، كله چې له لمانځه څخه راوګرځېده ؛ نو ويې فرمايل: «لَعَلَّكُمْ تَقْرَءُونَ خَلْفَ إِمَامِكُمْ؟» شايد تاسې په امام پسې وروسته قراءت كوئ (قُلْنَا: نَعَمْ) په بل روايت كې داسې الفاظ دي (قُلْنَا: أَجَلْ يَا رَسُولَ اللَّهِ) مونږ قراءت كوو، رسول الله وفرما يل زه وايم چې: « مَالِي أُنَازَعُ الْقُرْآنَ؟» له ماسره د قرآن

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لوستلو کې ولې جګړه کېږي، چې زه قران وايم او پکې خطا کېږم دا ولې؟ نو دا ستاسې د شور له امله.

د أُنَازَعُ الْقُرْآنَ مقصد دا دی، چې تاسې شور کوئ؛ نو قرآن زما ذهن ته نه راځي (فلا تقرؤو بشيئ) تاسو قرائت مه کوئ هيڅ شی مه وايئ (الا بام القران) يواځې فاتحه لولئ؛ نو دا به مستحبه وي؟ نه

« فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې فاتحه ونه لولي.

دا بالکل صريح نص دی، بل لفظ داسې دی.

فَلَا تَقْرَءُوا بِشَيْءٍ مِنَ الْقُرْآنِ إِذَا جَهَرْتُ إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ.

سنن أبي داود (١ / ٢١٨)

ژباړه:

په ما پسې له فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ، چې کله زه جهر کوم.

د((فَلَا تَقْرَءُوا، إِذَا جَهَرْتُ)) مقصد دا دی، چې په جهري لمونځ کې به يواځې فاتحه وايې او سورت به ورسره نه لولې او په سري لمونځ کې سورت هم ورسره لوستلی شی، ځکه په دې اړه درې حديث راغلي دي، چې په سري لمانځه کې به سورت هم ورسره لولې او په جهري لمانځه کې به په امام پسې يواځې فاتحه لولې، دا حديث بالکل صحيح دی، درې څلورسنده لري اوروغ دي دا چې چاضعيف کړی دی؛ نو هغوی هسې د تعصب له امله دې ته ضعيف ويې دی او تعصبونه نه دي پکار او په دې مانا نږدې (١٢) حديث راغلي دي او دا قول غوره دی ولې؟ ځکه چې:

١: يو خو په دې کې احتياط دی، بل صحيح صريح حديث پکې دی او د دې په مقابل کې صريح مرفوع حديث نشته.

٢: علامه عبدالحی په التعليق الممجد کې ليکلي دي، چې فاتحه ځکه ويل پکار دي که چا فاتحه په امام پسې ولوسته ؛نو ټول علماء وايي، چې لمونځ يې صحيح دی ياني باجماع المسلمين د ده لمونځ وشه او هيڅ يو عالم هم داسې نه وايي چې دداسې کس لمونځ فاسد شه او که په امام پسې دې فاتحه ونه لوسته؛ نو ډېر علماء داسې وايي، چې لمونځ دې ونه شه، لکه امام شافعیؒ وايي، چې په امام پسې بې فاتحې لمونځ فاسد شه، امام بخاریؒ يې هم فاسد بولي او امام احمدؒ وايي دا لمونځ نه کېږي، ډېر حديثپوهان وايي، چې دا لمونځ نه کېږي؛ نو له دې امله پر هغه قول عمل وکړه، چې ټول امت پرې فتوی درکوي، چې لمونځ دې وشه او په هغه قول عمل مه کوه، چې ډېر امت درته وايي، چې لمونځ دې ونه شه دا ډېره سود منه خبره ده.

٣: د دې په مقابل کې هيڅ داسې قوي روايت نشته او دا روايت، چې:

«مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ، فَقِرَاءَةُ الْإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ»

دی نو لومړی ؛ خو دا حديث کمزوری دی او که ثابت شي؛ نو د قرائت په اړه دی، چې په اما م پسې به قرائت نه کوې؛ نو په دې روايت کې د فاتحې له لوستو نه ؛خو څه منع نه ده راغلې او فاتحه رسول الله ﷺ له قرائت نه ويستلې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسمه مسئله: په اما م پسې د سورت فاتحې لوستو حکم

په امام پسې د مقتدې لپاره په سرې اوجهرې لمونځونوکې فاتحه لوستل فرض دي په دې خبره دلائل دادي:

۱: عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صلى الله عليه وسلم قَالَ : لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ..وفي رواية « لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِأُمِّ الْقُرْآنِ »

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

صحيح مسلم ـ مشكول وموافق للمطبوع - (۲ / ۹)

اخرجه البخاري: ۱/۱۰٤)ومع

الفتح: ۲/۲۳٦، و مسلم: ۱/۳۹٤، ۱٦۹، و ابوداوود رقم: ۸۲۲، والنسائي: ۲/۱۳۸، ۱۳ ۷، و ابن خزيمة: ٤۸۸، والترمذي: ۲٤۷، وابن ماجة: ۸۳۷، واحمد: ۵/۳۱٤، والحميدي: ۳۸٦، والبيهقي: ۲/۱٦٤، ۳۸، و ابن ابي شيبة: ۱/۳٦۰، والشافعي في المسند: ۱/۵۷، والبغوي في شرح السنة: ۲/۲۰۰.

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتحه پکې ونه وايي، په: بل روايت کې راغلي دي د هغه چالمونځ نه کېږي، چې ام القران په کې ونه وايي، دا حديث عام دی په دې کې دهيچادلمانځه تخصيص نشته دی، امام وي که مقتدي وي اوکه يواځي لمونځ کونکی وي دا ټول په دې حديث کې داخل دي، البته که چېرته صحيح او صريح حديث راشي، چې مقتدي به فاتحه خلف الامام نه وايي؛ نوبيا به مقتدي له دې څخه مستثنی وي: خو داسې هيڅ صحيح او صريح حديث نشته دی، چې هغې کې دا وي، چې مقتدي به سورت فاتحه نه لولي امام پسې.

له دې امله داحديث عام دی په دې کې امام او مقتدي دواړه داخل دي ګڼوعلماوودا حديث ددې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به هم قرائت خلف الامام کوي، لکه ددې تفصيل دادی چې:

۱: امام الفقهاء والمحدثين اميرالمؤمنين في الحديث امام بخاري په خپل الجامع الصحيح کې(۱/۱۰۴)په دې حديث باندې داسې باب لګولی دی:

باب وجوب القراءة للإمام والمأموم في الصلوات كلها في الحضر والسفر وما يجهر فيها وما يخافت.

ياني په دې باب کې دا بيان دی، چې فاتحه لوستل په امام او مقتدي دواړو باندې په ټولو لمونځونو کې سفر وي، که حضر، جهري وي که خفيه په ټولوکې فرض ده ـ تر دې باب وروسته امام بخاري دا حديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

د هغه چالمونځ نه کېږي، چې په لمانځه کې سورت فاتحه ونه لولي.

صحيح البخاري ـ حسب ترقيم فتح الباري - (۱ / ۱۹۲)

۲: امام ترمذي پردې حديث داسې باب لګولی دی:

باب [ما جاء] في القراءة خلف الإمام

په دې باب کې هغه حديثونه بيانېږي، چې په امام پسې دمقتدي دقرائت باره کې راغلي دي.

۳: ابن ماجه (۱/۱۴۰)کې هم داباب ترلی دی: باب القرائة خلف الامام ددې باب ترلونه وروسته يې داحديث ذکرکړی دی، چې

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه شان نورو محدثينو هم دا حديث د دې لپاره ذکرکړی، چې مقتدي به په امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي:

دغه شان علامه قسطلاني د مذکوره حديث په شرح کې ليکي:

اى في كل ركعة منفردا او إماما أو مأموما سواءا اسر الامام او جهر.

ژباړه:

يانې په هرركعت کې به يې لولي ځانله وي که امام وي که مقتدي وي اوامام په جهرقرائت کو ي اوکه په پټه

قسطلاني شرح البخاري (۴۳۹/۲)

دغه شان علامه کرماني دبخاري په شرح(۴۳۹/۵)کې ليکي:

وفي الحديث دليل على ان قرائة الفاتحة واجب على الامام والماموم فى الصلوات كلها

ژباړه:

حديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې فاتحه لوستل پرامام اومقتدي باندې په ټولولمونځونو کې فرض ده،

دمحدثينواودهغوی دشارحينودويناوونه جوته شوه، چې داحديث

لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ

امام اومقتدي دواړوته شامل دی،

نو يوکس دې دانه وايي، چې دې حديث کې خو د مقتدي ذکرنشته نو تاسې دا حديث څنګه ددې لپاره دليل کې پيش کوي، چې امام پسې به مقتدي هم قرات لولي، ځکه بل روايت کې تصريح راغلې ده په دې باندې.

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله ﷺ لاَ صَلاَةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ خلف الامام(اخرجه البيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص: ۵۶،

رقم: ۱۳۴)و اسناده صحيح كما قاله انور شاه كشميري في فص الختام ص: ۱۴۷)

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي ﷺ فرمايلي دي:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې په امام پسې فاتحه ونه لولي .

نودې حديث نه دامسئله ښکاره معلومه شوه، چې مقتدي به امام پسې سورت فاتحه ضرور لولي، که يې ونه لولي؛ نو لمونځ يې نه کېږي .

۲: دويم دليل:

عَنْ أَبِي قِلَابَةَ، عَنْ أَنَسٍ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى بِأَصْحَابِهِ، فَلَمَّا قَضَى صَلَاتَهُ أَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بِوَجْهِهِ فَقَالَ: «أَتَقْرَءُونَ فِي صَلَاتِكُمْ خَلْفَ الْإِمَامِ وَالْإِمَامُ يَقْرَأُ؟» فَسَكَتُوا، فَقَالَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ، فَقَالَ قَائِلٌ - أَوْ قَالَ قَائِلُونَ - إِنَّا لَنَفْعَلُ، قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا لِيَقْرَأْ أَحَدُكُمْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ فِي نَفْسِهِ»

[حكم حسين سليم أسد] : إسناده جيد

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص (۵۵) والبيهقي فى كتاب القرائة ص (۵۸) وفي السنن (۱۶۶/۲) قال الهيثمي في المجمع (۱۱۰/۳) رواه الطبراني وابويعلى ورواه ابن حبان في صحيحه (۱۶۲/۵، ۱۵۲) رقم: ۱۱۴۴و۱۸۵۲) والطبراني في الاوسط (۲۶۸۰) واخرجه الدارقطني (۳۳۳/۱) رقم: ۱۲۷۳ والخطيب في تاريخه (۱۷۶/۱۳، ۱۵۷) وقال الهيثمي رجاله ثقات وصححه الشيخ شيب الارناووط في صحيح ابن حبان بترتيب ابن بلبان (۱۵۳/۵)

ژباړه:

له انس ﷺ څخه روايت دی، چې نبي ﷺ يو ځل خپلو ملګرو ته لمونځ کاوه؛ نو چې کله يې لمونځ پوره کړه؛ نو مخ يې راواړوه او و يې فرمايل: اياتاسې په لمانځه کې په امام پسې قرائت کوئ؟درې ځل يې داخبره وکړه؛

نو يوه کس و ويل، چې هو! مونږ دا کارکوو. و يې فرمايل داکارمه کوئ او هر يو کس دې فاتحه له ځان سره لولي.

يادونه:

د((في نفسه)) مانا ملا علي قاري رحمه الله کوي، چې سراً غير جهر (ياني په پټه به يې وايي نه په ښکاره).

دغه شان امام بيهقي په کتاب القرائة ص(١٧) کې ليکي:

ان يتلفظ بهاسرادون الجهربها.

ياني تلفظ به پرې کوي په پټه جهربه پکې نه کوي وګوره المرعات(١١٢/٣).

٣: عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَقْرَؤُونَ خَلْفِي؟» قَالُوا: نَعَمْ إِنَّا لَنَهُذُّ هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْقُرْآنِ»

القراءة خلف الإمام للبخاري (١ / ١٨)

ژباړه:

عمروبن شعيب دخپل نيکه په واسطه له نبي عليه السلام څخه نقل کوي، چې نبي عليه السلام وفرمايل: تاسې له ما نه وروسته قرائت کوئ؟ نو مونږ وويل هو! يا رسول الله په تلوار تلوار قرائت کوو؛ نو هغه وفرمايل: دا کار مه کوئ صرف سورت فاتحه لولئ.

اخرجه البخاري في جزء القرائة ص(١٨)رقم: ٣٤، والبيهقي في كتاب القرائة خلف الامام ص (١٦٧) والدار قطني (٣١٨/١) والبغوي في شرح السنة (٨٢)

د انس ﷺ درِوايت په شان دا رنګ د عمرو بن شعيب د روايت په شان روايت له ابوقتادة او نور صحابه کرامو نه هم نقل دی، وګوره کتاب القرائة للبيهقي ص (٦٢) مسنداحمد (٨١/٥) کنزالعمال رقم: ٢٢٩٦٨، مجمع الزوائد(١١١/٢)

(c) ketabton.com: The Digital Library

يادونه:

د انس، عمرو بن شعيب او ابوقتادة ﷺ له روايت څخه دا معلومه شوه په کومو حديثونوکې، چې له قرائت نه منع راغلې ده، له هغې نه مراد د سورت فاتحې نه علاوه بل سورت ويل دي، او هر چې سورت فاتحه ده نوددې لوستل په امام پسې په ټولولمونځونوکې ضروري دي، هغه جهري وي که سري، يواځې په جهري لمونځ کې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي ليکن سورت فاتحه به په جهري کې هم لولي.

څلورم دليل:

عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَاةَ الصُّبْحِ، فَثَقُلَتْ عَلَيْهِ الْقِرَاءَةُ، فَلَمَّا انْصَرَفَ قَالَ: «إِنِّي لَأَرَاكُمْ تَقْرَؤُونَ وَرَاءَ إِمَامِكُمْ؟» قَالَ: قُلْنَا: أَجَلْ وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَذًّا قَالَ: «فَلَا تَفْعَلُوا إِلَّا بِأُمِّ الْكِتَابِ؛ فَإِنَّهُ لَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِهَا»

صحيح ابن خزيمة (٣ / ٣٦)

اخرجه احمد: (٣٢٢/٥، ٣١٢)والبيهقي في كتاب القرائة ص(٤٤)وابن حبان في صحيحه (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) رقم: ١٨٤٨، ١٧٩٢، ١٧٨٥) والحاكم في المستدرک (٢٣٨/١) والبخاري في جزء القرائة ص (٢٥٨، ٦٤) و ابوداوود (٨٢٣/١، ١٢٧) والترمذي (٦٩/١) رقم: ٣١١، وابن حزم في المحلي (٢٣٦/٣) وقال الشيخ شعيب الارناووط في تعليقه وتحقيقه علي ابن حبان (١٥٦/٥، ٩٥، ٨٦) اسناده قويٌ وقال الدارقطني والترمذي اسناده حسن وصححه ابن خزيمة وابن حبان

ژباړه:

له عبادة بن صامت ﷺ څخه روايت دی چې يوځل مونږ ته نبي ﷺ د سهار لمونځ کاوه؛ نو قرائت ورباندې دروند شه، کله چې له لمانځه نه

راوستون شه وه يې فرمايل

زما په ګومان تاسې په امام پسې قرائت کوئ؟ موږ وويل هو! اې دالله رسوله! په تادی قرائت کوو. هغهﷺ فرمايل دا مه کوئ، بلکې يواځې سورة فاتحه لولئ، ځکه د هغه چا لمونځ نه کيږي، چې دا ونه لولي

داحديث صحيح دې او شيخ شعيب الار ناووط هم ورته قوي ويلي دي، چې ددې تفصيل په صحيح ابن حبان (۵/ ۸۲) کې وګوره.

دغه شان داحديث امام نسائي په السنن الکبرى: رقم: ۹۰۲، سنن النسائي (۲/ ۱۴۱) امام بخاري په خلق افعال العباد کې ص (۲۷) جزءالقرائة (۲۵) دارقطني (۱/ ۳۱۸) رقم: ۱۲۰۷ المسند الجامع (۸/ ۲۱) رقم (۵۵۴۴) طحاوي په معانی الا ثارکې راوړی دی وګوره امام الکلام لعبدالحی لکهنوي تفصيلا له دې حديث نه دا مسئله معلومه شوه، چې مقتدي به هم په جهري لمونځونو کې په امام پسې سورت فاتحه لولي، د عبادة بن صامت حديث په دې باره کې امام خطابي فرمايي

هذالحديث صريح بان قراءة الفاتحة واجبة على من خلف الامام سواء جهربالقراءة اوخافت بهاواسناده جيد لاطعن فيه

(عون المعبود: ۳/ ۳۲)

ژباړه:

داحديث په دې مسئله باندې دليل دی، چې دفاتحې لوستل فرض دي په مقتديانوباندې که اما جهرکوي اوکه په پټه قرائت کوي، اوسندېې بې عيبه دی،

دعبادة بن صامت دروايت په اړه عبدالحی لکهنوي ليکي

ان حديث عبادة صحيح او حسن عند جماعة من المحدثين الخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عبادة حديث د محدثينو په اند صحيح دی او ياحسن، په دې اړه وګوره غيث الغمام حاشية امام الکلام للعلامة عبدالحی لکهنوي، ورسائل اللکهنوي (۳/ ۲۲۲) وعمدة الرعاية (۱/ ۱۷۴) او څوک، چې وايي د عبادة حديث منسوخ دی د هغوی وينا خطا ده، لکه ملا عبدالحی صاحب له ملاعلي قاري نه نقل کوي

قال القاري ولعل هذاهوالناسخ لماتقدم الخ

کېدای شي دا د مخکې لپاره ناسخ وي

ددې نه وروسته علامه عبدالحی صاحب ليکي:

و فيه نظر ظاهر اما او لا فلان النسخ لا يثبت بالا حتمال.

په دې کې ښکاره کمزوري ده، ځکه نسخ په کېدای شي نه ثابتېږي

بل ځای ليکي

ان دعوى كون حديث عبادة منسوخا بحديث (و اذا قرء فانصتوا) مردود لعدم علم بالتاريخ وللخصم ان يدعي العكس فصار دعوى منعكسة.

ژباړه:

د عبادة د حديث د منسوخ والي دعوه کول په (و اذا قرا فانصتو) والا روايت سره دا نه منل کېږي، ځکه د تاريخ تعين نشته او کېدای شي مقابل لوری داسې ووايي، چې دغه حديث منسوخ دی؛ نو بيا به دعوی بدله شي،

وګوره: امام الکلام، مجموعه رسائل اللکهنوي(۳/ ۲۲۲)

۵: پنځم دليل:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنْ صَلَّى صَلَاةً لَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِأُمِّ الْقُرْآنِ فَهِيَ خِدَاجٌ» ثَلَاثًا غَيْرُ تَمَامٍ. فَقِيلَ لِأَبِي هُرَيْرَةَ: إِنَّا نَكُونُ وَرَاءَ الْإِمَامِ؟ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ» ؛ فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

يَقُولُ: " قَالَ اللهُ تَعَالَى: قَسَمْتُ الصَّلَاةَ بَيْنِي وَبَيْنَ عَبْدِي نِصْفَيْنِ، وَلِعَبْدِي مَا سَأَلَ......

صحيح مسلم (١ / ٢٩٦)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبی علیه السلام فرمایلي دي: څوک چې داسې لمونځ وکړي، چې فاتحه په کې ونه لولي نودانیمګړی وي ـ پوره نه وي ـ دري کرته یې داخبره وکړه؛ نوابوهریرة ته وویل شول: موږ؛ خوکله په امام پسې ولاړیوهغه ورته وویل دځان سره یې پټه وایه ځکه ماله رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اورېدلي دي، چې الله تعالی فرمایلي دي: ما لمونځ زما او د بنده ترمینځ وېشلی دی، حدیث تر اخره ولوله

حافظ عبدالبر په خپل کتاب الاستذکارکې لیکي:

وفی حدیث ابی هریرة هذامن الفقه ایجاب القرائة بالفاتحة فی کل صلاةوان الصلاة اذالم یقرأفیهابفاتحة الکتاب فهی خداج والخداج النقصان والفسادومن ذالک قولهم أخدجت الناقة ا ذاولدت قبل تمام وقتهاوقبل تمام الخلقة وذالک نتاج فاسد اه

ژباړه:

دابوهریره په حدیث کې له فقهي مسائلوڅخه یوه مسئله داده، چې په هرلمانځه کې دسورت فاتحې لوستل واجب دي اوکله چې سورت فاتحه ونه لوستل شي نوداخداج وي اوخداج نیمګړتیااوخرابتیاته ویلی شي له همدې مانې نه داویناد عربوهم ده چې(اخدجت الناقة)اوښه نقصاني شوه، چې کله له خپل وخت اواندامونودپوره کېدوله مخه بچی راوړي اودانیمګړی پېدایښت وي

امام زرقاني په شرح دمؤطا (١/١٥٩) کې لیکي:

فهوحجة قوية على وجوب قرائتهافى كل صلاة

دابوهريرة حديث په هرلمانځه کې دسورة فاتحې دلوستلوپه فرضيت قوي او مضبوط دليل دی همدغه راز له ابوهريرة څخه روايت دی، چې رسول الله ﷺ فرمايلي دي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُجْزِئُ صَلَاةٌ لَا يَقْرَأُ فِيهَا بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» قُلْتُ: فَإِنْ كُنْتُ خَلْفَ الْإِمَامِ، فَأَخَذَ بِيَدِي، وَقَالَ: اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ يَا فَارِسِيُّ "

قال الأعظمي: إسناده صحيح

اخرجه ابن خزيمة (١/٢٤٨)رقم: ٤٩٠، وابن حبان كمافي الموارد: ١٢٦، رقم: ٤٥٧، قال الاعظمي واسناده صحيح وصححه النووي في شرح مسلم: ١/١٧٠، وهوفي ابن حبان(٣/١٣٩)

ژباړه:

له ابو هريرة ﷺ نه روايت دی، چې رسول الله فرمايلي دي هغه لمونځ نه کېږي، چې سورة فاتاتحه پکې ونه لوستل شي ماوويل: که ته امام پسې ولاړيې؟ راوي وايي: زما لاس يې ونيوه، راته يې وويل له ځان سره يې وايه اى دفارس ـ ايران ـ اوسېدونکيه!

امام نووی په شرح دمسلم کې لیکي:

اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ فَمَعْنَاهُ اقْرَأْهَا سِرًّا بِحَيْثُ تُسْمِعُ نَفْسَكَ وَأَمَّا مَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ بَعْضُ الْمَالِكِيَّةِ وَغَيْرُهُمْ أَنَّ الْمُرَادَ تَدَبُّرُ ذَلِكَ وَتَذَكُّرُهُ فَلَا يُقْبَلُ لِأَنَّ الْقِرَاءَةَ لَا تُطْلَقُ إلا على حركةاللسان بحيث يسمع نفسه ولهذا اتَّفَقُوا عَلَى أَنَّ الْجُنُبَ لَوْ تَدَبَّرَ الْقُرْآنَ بِقَلْبِهِ مِنْ غَيْرِ حَرَكَةِ لِسَانِهِ لَا يَكُونُ قَارِئًا مُرْتَكِبًا لِقِرَاءَةِ الْجُنُبِ

الْمُحَرَّمَةِ

شرح النووي على مسلم (٤ / ١٠٣)

ژباړه:

په حديث کې د (اقْرَأْ بِهَا فِي نَفْسِكَ) مانا دا ده، چې ځان سره يې په قلاره کراره وايه، چې پخپله يې اوري، اوبعض مالکيان، چې له دې څخه تدبراخستی دی، نو دا خبره نه شي قبلېدای، ځکه د قرائت اطلاق د ژبې په خوځولو کېږي، چې خپله يې اوري. له همدې امله دوی اتفاق کړی، چې جنب که په قران کې سوچ وکړه اوپه خوله يې ونه ويلونودا ګناهګارنه دی، ځکه ده هغه قرائت نه دی کړی، کوم چې پرده باندې حرام وه

ملاعلي قاري په المرقات (٢/٥٤٩) کې ليکي:

اقرأبهافي نفسک ای إقرأهافي نفسک سراغيرجهر.

له ځان سره يې په پټه وايه په زوره يې مه وايه

د قرائت خلف الامام په اړه د صحابه کرامو اثار

١: عَنْ يَزِيدَ بْنِ شَرِيكٍ , أَنَّهُ سَأَلَ عُمَرَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ فَقَالَ: «اقْرَأْ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ» , قُلْتُ: وَإِنْ كُنْتَ أَنْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ كُنْتُ أَنَا» , قُلْتُ: وَإِنْ جَهَرْتَ؟ , قَالَ: «وَإِنْ جَهَرْتُ» . رُوَاتُهُ كُلُّهُمْ ثِقَاتٌ

سنن الدارقطني (٢ / ٩٦)

اخرجه البيهقي في كتاب القرائة ص (١٧) و في السنن الكبرى ((١٦٧/٢)) و في مختصر الخلافيات (٤٠٥/١) والدارقطني (٣١٧/١) قال الدارقطني رواته كلهم ثقات وصححه معلقه ايضارقم (١١٩٨) والصنعاني في مصنفه (١٣١/٢) واخرجه البخارى فى جزئه ص (١٨) ثم رواه الدارقطنى باسناد اخر وقال صحيح واخرجه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابن ابي شيبة (٣٧٣/١) وابن حزم فى المحلى (٢٦٦/٢) والحاكم فى المستدرك (٩٠٨/١، ٢٣٩) وصححه الذهبي

ژباړه:

له يزيدبن شريک څخه روايت دی، چې ده له عمربن خطاب نه د فاتحې خلف الامام باره کې وپوښتل هغه وويل: وايه يې: ماورته وويل که تاپسې ولاړ يم؟هغه وويل بيايې هم وايه ماورته وويل که ته جهرکوې هغه وويل نوهم يې وايه

٢: عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترک الفاتحة خلف الامام جهراولم يجهر

اخرجه البيهقى فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة ص (١٠١) رقم: ٢٢٩.

ژباړه:

له حسان بن عطيه څخه روايت دی، چې ابوالدرداء فرمايلي دي: فاتحه خلف الامام مه پرېږده که هغه په جهرقرائت کوي اوبه پټه

٣: عَنْ ثَابِتٍ , عَنْ أَنَسٍ , قَالَ: " كَانَ يَأْمُرُنَا بِالْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ قَالَ: وَكُنْتُ أَقُومُ إِلَى جَنْبِ أَنَسٍ فَيَقْرَأُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ مِنَ الْمُفَصَّلِ وَيُسْمِعُنَا قِرَاءَتَهُ لِنَأْخُذَ عَنْهُ "

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ١٠١)

كتاب القرائة خلف الامام ص(١٠١)رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې انس به موږ ته په قرائت خلف الامام امرکاوه، راوي وايي: زه به دانس څنګه ته ودرېدم نوهغه به فاتحه لوستله اويوسورته به يې ورسره دمفصلاتونه هم ملګری کاوه موږته به يې خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

قرائت را اوراوه چې موږيې ترې يادکړو.

٤: عَنْ عَطَاءٍ , عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: «اقْرَأْ خَلْفَ الْإِمَامِ جَهَرَ أَوْ لَمْ يَجْهَرْ»

القراءة خلف الإمام للبيهقي (١ / ٩٦)

كتاب القرائة للبيهقى(٩٦)رقم: ٢١٠، ومثله في ابن ابي شيبة: ٣٧٤/١) والطحاوي(٢٠٦/١)

بل روايت كې دي كوم، چې حافظ ابن عبدالبرراوړی دی (١٣١/٢) تحقيق الكلام (١٠٢/١)

ژباړه:

عطاء له ابن عباس څخه روايت كوي، چې په امام پسې قرائت كوه كه هغه په زوره قرائت كوي اوكه په پټه.

دي باره كې نورحديثونه هم شته اودصحابه كرامواثرونه هم په كې دېردي لكه دبعض نومونه دادي،

١١: له ابن عمرڅخه روايت دی، چې هغه به امام پسې روسته قرائت كاوه.

جزء القرائة للبخاري ص (٣٥) رقم: ٢٠، كتاب القرائة للبيهقى ص(٩٧)

١٢: عن اميرالمؤمنين على ابن ابي طالب رضى الله عنه انه كان يامران يقرا خلف الامام في الركعتين الاولين بفاتحة الكتاب وسورة، وفي الاخريين بفاتحة الكتاب عَنْ عَلِيٍّ , رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّهُ «كَانَ يَأْمُرُ أَنْ يُقْرَأَ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَفِي الْأُخْرَيَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ»

اخرجه البهقي في السنن الكبرى(١٦٨/٢)وفى القرائة خلف الامام

ص(٩٣)مختصر الخلافيات(٤٠٥/١)والدارقطنى (٣٢٢/١)رقم: ١٢١٦، وقال اسناده صحيح والحاكم فى المستدرك(٣٦٦/١، ٣٦٥)وصححه ووافقه الذهبي

ژباړه:

له على ابن ابوطالب څخه روايت دی، چې ده به په لومړنيورکعتونوكې دفاتحې اوديوسورت په لوسلتوپه امام پسې امركاوه، اوپه وروستنيوكې به يې دفاتحې په لوستلوامركاوه.

١٣: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي الْهُذَيْلِ , قَالَ: سَأَلْتُ أُبَيَّ بْنَ كَعْبٍ [ص: ٩٤] رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: " أَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ؟ قَالَ: نَعَمْ "

اخرجه البيهقي في مختصرالخلافيات(٤٠٦/١)وفي كتاب القرائة خلف الامام ص(٩٤، ٩٣)والدارقطني(١١٩٩)

ژباړه له ابوالهذيل څخه روايت دی، چې ده له ابي بن كعب څخه وپوښتل: ايازه په امام پسې قرائت كوم؟هغه وويل: هو!كوه يې.

بل روايت كې دي

عن حسان بن عطية ان اباالدرداء قال: لاتترك فاتحة الكتاب خلف الامام جهراولم يجهر

رواه البيهقي فى السنن الكبرى(١٧٠/٢)وكتاب القرائة خلف الامام(١٠١)

١۴: ابوهريرة هم دقرائت خلف الامام قائل او فاعل وه، لكه دهغه روايت مخكې ذكرشو.

١۵: معاذبن جبل رضى الله عنه

١٦: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

١٧: جابربن عبدالله رضى الله عنه

١٨: عبادة بن صامت رضى الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹: ابوسعيدالخدري رضی الله عنه

۲۰ـ عائشة ام المؤمنين رضی الله عنها

۲۱: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه

۲۲: عمران بن حصين رضی الله عنه

۲۳: عبدالله بن عمروبن العاص رضی الله عنهما

۲۴: هشام بن عامر رضی الله عنه

۲۵: عبدالله بن عمر رضی الله عنه

ددې ټولوصحابه وو رضی الله عنهم څخه روايت دی، چې دوی په امام پسې قرائت کاوه

د قرائت خلف الامام په اړه د تابعينو اثار

دغه شان دبې شمېره تابعينونه نقل دي، چې دوی به امام پسې قرائت کاوه، لکه اما بخاری فرمايي:

وقال الحسن، وسعيدبن جبير، وميمون بن مهران، ومالايحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهر، وكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

جزء القرائة ص: ۲۸، رقم: ۳۰، وكتاب القرائة خلف الامام للبيهقی ص: ۹۹، رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووی: ۳/۳۶۵، نو دا د بې شمېره تابعينو او نورو علماوو مذهب دی.

اوڅوک، چې دصحابه كراموادتابعينوداثرونوتفصيل په دې مسئله کې غواړي؛نوهغه لپاره داكتابونه کتل پکاردي،

۱/جزء القرائة خلف الامام للبخاری: ۲/کتاب القرائة للبيهقی، ۳/ خيرالكلام فی وجوب الفاتحة خلف الامام للعلامة مولاناحافظ

محمدصاحب گوندلوی، ٤/الكواكب الدرية فی وجوب الفاتحة خلف الامام فی الجهرية للشيخ ابوطاهرزبيرعلی زئی، ٥/امام الكلام مع غيث الغمام للعلامة عبدالحی لكهنوی، ٦/تحقيق الكلام للعلامة المحدث المباركفوری، ٧/السنن الكبری للبيهقی، ٨/مختصرالخلافيات

دامذكوره کتابونه مستقل په همدې موضوع باندې ليکل شوي دي اوپه دې ټولوکتابونوکې داذکردي، چې مقتدي به په جهري اوسري دواړولمونځونوکې سورت فاتحه لولي که فرض وي که نفل اما پسې وي که ځانله.

د قرائت خلف الامام په اړه د علماوو ويناوې

۱: دتابعينوقولونه؛خومخکې ذکرشول، چې بې شمېره تابعين دقرائت خلف الامام قائل وواوحواله هم وکړل شوه.

۲: امام بخاری لکه دوی په خپل صحيح کې باب لګولی دی: باب وجوب القرائة فی الصلوات كلهافی الحضروالسفرومايجهرفيهاومايخافت، دغه شان په دې موضوع باندې يې مستقل کتاب ليکلی دی، چې دهغې نوم: جزء القرائة خلف الامام دی

۳: امام بيهقی، ده هم په دې باره کې مستقل کتاب ليکلی دی کتاب القرائة

۴: امام نووی په المجموع کې(۲/۳۶۲)اوپه شرح دمسلم کې (۱/۱۷۹)

۵: مولانانذيرحسين محدث دهلوی فتاوی نذيريه (۱/۳۹۲)

۶: علامه ابوطيب صديق حسن خان په الروضة الندية (۱/۱۸۸)کې

۷: فتاوی اللجنة، چې دا د سعودي د (۷) اوو غټو علماوو فتاوی ده (۲/۳۸۴) کې داسې ليکلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

والصحيح من اقوال العلماء وجوب قرائة الفاتحة فى الصلاة على المنفرد والماموم والامام فى الصلاة الجهرية والسرية لصحة الادلة الدالة على ذالك وخصوصها.

ژباړه:

سمه خبره دعلماوودويناوونه داده، چې د فاتحې لوستل پرامام، مقتدي اوځانله لمونځ كونكې باندې په جهري اوسري لمونځونوكې فرض ده، ځكه كوم دلائل، چې پردې راغلي هغه صحيح اوخاص دي،

٨: امام ابن حزم المحلى (٢٦٥/٢)

٩: مولاناحافظ محمدصاحب گوندلوى، په خيرالكلام فى وجوب الفاتحة خلف الامام كې

١٠_حافظ زبيرعلى زئي په الكواكب الدرية فى وجوب القرائة خلف الامام فى الجهرية كې

١١: فتاوى الدين الخالص ١٤٢/٤، ١٢٤، كې يوه قيمتي رساله ليكلى شوي ده: مسک الختام فى القرائة خلف الامام

١٣: الشيخ ابوالحسن مبشراحمدرباني په (آپ كے مسائل اور ان كا حل: ١٢٧/١)

١٤: علامه ابن باز په فتاوى هيئة كبار العلماء كې: ٢٠٠/١، او فتاوى اسلاميه ٢٢٠/١.

١٥: مولانا ابو الوفاء ثناء الله امرتسرى په فتاوى ثنائيه: ٥٥٥/١، كې

١٦: شيخ صالح الفوزان په الملخص الفقهى كې: ٩٠/١، كې

١٧: ابوعبدالسلام عبدالرؤوف په القول المقبول فى شرح وتعليق صلاة الرسول صلى الله عليه وسلم (٣٧٠) كې

١٨: الشيخ عبيدالله المباركفوري په المرعاة: ١١٣/٣، ١٠٣، كې

٢٠_علامه صنعاني په سبل السلام كې: ٢٦١/١) كې

٢١: علامه عبدالحى لكنوى په امام الكلام مع غيث الغمام: ٢٦٧، كې مجموعه رسائل اللكهنوى: ٢٦٧/٣) التعليق الممجدص: ١٠١، كې

٢٢: علامه ابوطيب محمدشمس الحق عظيم ابادى په عون المعبودشرح سنن ابى داوودكې: ٣٢/٣، كې ليكي:

قلت القرائة خلف الامام فيماسروفيماجهرهذاهوالحق، واليه ذهب الشافعى واسحق والاوزاعى والليث بن سعدوابوثور، وبه قال عروة بن الزبيروسعيدبن جبيروالحسن البصرى ومكحول

ژباړه:

زه وايم، چې په امام پسې په جهري اوسري لمونځونوكې قرائت حق دى، او دا د امام شافعى، اسحق، اوزاعى، ليث، ابوثور، عروة بن زبير، سعيد بن جبير، حسن بصري او مكحول رايه هم ده. (عون المعبود: ٣٢/٣، للعظيم ابادى)

٢٣: الاما الجليل المحقق محمود محمد خطاب السبكى په المنهل العذب المورود شرح سنن ابى داوود: ٢٤٥/٥، كې

٢٤: حافظ ابن حجر په فتح البارى كې: ١٩٢/١

٢٥: علامه ابن قدامة په المغنى كې ٥٦٧/١.

٢٢: امام احمد بن عبدالرحمن البناء په بلوغ الامانى شرح الفتح الربانى: ٢٠٠/٣، كې

٢٧: شاه ولى الله محدث دهلوي په حجة الله البالغة كې: ٩/٢.

٢٨: شيخ ابو عمر عبدالعزيز النورستاني د پيغمبر لمونځ كې: ٢٠٧.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۹: شیخ حبیب الله سلفي په هداية الصلاة کې: ۵۳.

۳۰_ امام زيدالدين ابوالفضل عبدالرحيم بن الحسين العراقي او د هغه زوی ابوزرعة په کتاب طرح التثريب فی شرح التقريب ۲/ ۲۷۹، کې

۳۱: شیخ ابو عبد الاحد عبدالرحيم مسلم دوست په کشف الابهام عن حقيقة قرائة الفاتحة خلف الامام کې

۳۲: علامه شیخ ابوزکریا(عبدالسلام) الرستمی حفظه الله ورعاه په خپل کتاب(لمونځ په رڼاداحاديثوکې)

دې ټولوعلماووپه دغه مذکوره کتابونوکې ليکلي دي، چې مقتدي به په امام پسې جهري اوسري دواړولمونځونوکي سورت فاتحه لولي.

محققين احناف او فاتحه خلف الامام

محققين احناف هم په سري لمونځونوکې دفاتحې خلف الامام قائل دي لکه.

۱: علامه عبدالحی لکهنوی په دې باندې مستقل کتاب ليکلی دی امام الکلام اونوموړی په جهري لمونځونوکې هم دفاتحې خلف الامام قائل دی، لکه مخکې يې يناوې تېرې شوې

۲: امام محمدرحمه الله

۳: اما ابوحنيفة رحمه الله نه هم روايت دی، چې مقتدي په سري لمونځونو کې امام پسې قرات کولی شي وګوره عمدة الرعاية: ۱/ ۱۷۳، غيث الغمام ص: ۲۱۲، ۱۵۲)

۴: ابوحفص کبير

۵: شيخ التسليم هروی

۶: ملاعلی قاری حنفی

۷: شاه عبدالعزيزصاحب امام الکلام لمولاناعبدالحی تفصيلا

۸: شیخ ګوهررحمن تفهيم المسائل: ۲۹۳/۴.

۹: شاه اسمعيل شهيدصاحب تنويرالعينين ص ۵۴

۱۰_شاه ولی الله صاحب حجة الله البالغة: ۹/۲)

۱۱: علامه ابن ابی العزالحنفی، التنبيه علی مشکلات الهداية ۵۹۲/۲

۱۲: علامه عينی حنفی کماقال العلامة عبدالحی لکهنوی فی غيث الغمام ص: ۱۵۲)

۱۳: شاه عبدالرحيم د شاه ولي الله والد صاحب: غيث الغمام

۱۴: ملا جيون حنفي تفسيرات احمدية ۲۲۷.

د مقابل لوري دلائل او د هغې تجزيه

کوم خلق، چې امام پسې دسورت فاتحې دلوستلوقائل نه دي، نوصحيح او حقه خبره داده، چې د دوی لپاره هيڅ داسې دليل نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودلالت وکړي او کوم ته، چې دوی دلائل وايي؛ نوهغه ټول عمومات دي، چې څه:خو يکې صحيح نه دي اوکوم، چې صحيح دي؛ نوهغه صريح نه دي او هيڅ داسې صحيح، صريح دليل له دوی سره نشته، چې هغه د سورت فاتحې په نه لوستلودليل شي،

اول دليل: يې دادی،

قران کريم کې دي، و اذا قرئ القران فاستمعوا له وانصتوا لعلکم ترحمون کله، چې قران لوستل کېږي نو غوږ ورته کېږدئ او چپ شئ، دې لپاره، چې رحم درباندې وکړی شي

۲: په حديث کې دي مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقِرَاءَةُ الإِمَامِ لَهُ قِرَاءَةٌ.

سنن الدارقطني ـ تدقيق مكتب التحقيق - (۲ / ۱۰۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چا چې امام وي نو د امام قرائت ده لره قرائت دی

۳ په بل حديث کې دي

«وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا»

سنن أبي داود ـ محقق وبتعليق الألباني - (١ / ١٣٥)

کله چې امام قرائت کوي نو تاسې چپ شئ

٤: فَانْتَهَى النَّاسُ عَنِ الْقِرَاءَةِ

القراءة خلف الإمام للبخاري ـ مشكول - (١ / ٥٧)

خلک له قرائت څخه بند شول

او دغه شان نور حديثونه ذکرکوي؛ نو دا ټول ګوماني دلائل يو هم په منع د قرائت خلف الامام باندې دليل نشي جوړېدای، بلکې څوک، چې دا په دليل کې ذکر کوي د هغوی استدلال ناسم دی، لکه دې باره کې ډېرو علماوو دا خبره کړې ده.

موږ يوازې د علامه عبدالحی لکهنوی حنفی وينا (ګواه ازخانه) په بناء باندې ذکرکوم، علامه عبدالحی صاحب په التعليق الممجد على مؤطا محمد ص: ١٠١، کې داسې ليکي:

لم يردفی حديث مرفوع صحيح: النهی عن قرائة الفاتحة خلف الامام.وکل ماذکروا فيه: امالا اصل له واما لايصح

ژباړه:

په هيڅ يوصحيح مرفوع حديث کې په امام پسې دفاتحې له لوستلومنع نه ده راغلي اوکوم، چې دوی پيش کوي نو يا؛ خو بالکل شته نه او يا صحيح نه دي

لنډيز:

په صحيح اوصريح حديثونو سره سورت فاتحه له قرات نه مستثنی ده

او په جهري لمونځونوکې امام پسې دسورت فاتحې نه علاوه بل سورت لوستل منع دي اوپه امام پسې دسورت په لوستلوباندې امر راغلی دی

لکه دعبادة بن صامت په حديث کې دي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

١: فلا تقرؤوا بشيءٍ من القران اذاجهرتُ الابام القران.

ژباړه

کله، چې زه په جهرقرائت کوم نو تاسې له سورت فاتحې پرته نور قرائت مه کوئ

٢: فلا تفعلوا الابام القران، فانه لاصلاة لمن لم يقرابها.

ژباړه:

صرف فاتحه لولئ، ځکه دهغه چا لمونځ نه کېږي، چې دا ونه لولي

بل روايت کې دي

٣: لاصلاة لمن لم يقرابفاتحة الكتاب خلف الامام.

ژباړه:

د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې امام پسې سورت فاتحه ونه لولي.

۴ دابوهريرة رضی الله عنه وينا ده: اقرا بها فی نفسک

ژباړه:

له ځان سره يې وايه.

۵: دعمرفاروق رضی الله عنه ارشاد دی:

و ان جهرت (اګر که زه په جهر سره قرائت کوم خو ته ما پسې سورت فاتحه وايه) چې ددې ټولوحديثونوحوالی سره دتفصيل نه مخکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذکرشوي،

؛نوڅوک، چې په دې حديثونوعمل نه کوي اوددې پرخلاف دقرائت خلف الامام دمنع لپاره دليلونه وايي اواستدلال ترې کوي؛نودهغوی خبره خطاده لکه مخکې ذکرشو، چې په کوموحديثونوکې، چې دقرائت نه منع راغلي ده هغه عام دي اوپه هغې کې دنفس قرائت څخه منع راغلي ده اودقرائة الفاتحة خلف الامام حديثونه خاص دي اوپه سورت فاتحه ويلوباندې روستودامام نه امرراغلی دی، اوداداصولوعامه قاعده ده، چې: العام يقضى على العام خاص دليل عام دليل ختموي.

ياني: کله، چې په مسئله کې خاص دليل راشي؛نوبياپه عام دليل باندې استدلال کول غلط وي؛ نو له قرائت نه دمنع والاحديثونوکې لفظ دقرائت راغلی دی، اوداعام لفظ دی، فاتحې اوسورت دواړوته شامل دی، ليکن رسول الله صلى الله عليه وسلم داتخصيص وفرمايلو، چې سورت فاتحه امام پسې لولئ اود دې نه پرته بل سورت، چې کله امام په جهرقرائت کوي مه لولئ

او دې مسئله کې صحيح او صريح حديثونه او د صحابه کرامو ويناوې راغلي دي، چې د مقتدي لپاره قرائت الفاتحه خلف الامام ضروري ده. لکه ځينې له هغې نه مخکې ذکرشول؛ نو اوس هم، چې څوک ددې په مقابله کې په عموماتواومتشابهاتوباندې دليل نيسي اودسورت فاتحه قرائت په امام پسې منع کوي؛نويقينا، چې ددې خلکودليل نيول ناسم اوکمزوري دي

ځيني حنفيان صاحبان په دې مسئله کې د درواغو څخه کاراخلي اوددې په ذريعه سبب سره امام پسې دسورت فاتحې لوستلوڅخه د خلکو د منع کولوکوښښ کوي، لکه

۱: حنفی مقلدليکي:

دډېرو صحابه کرامو به په امام پسې سورت فاتحه نه لوستله

۲: بياپه رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې دروغ ترې اوليکي:

رسول الله امرکړی، چې مقتدي دې په امام پسې فاتحه پرېږدي

۳: بياليکي: دا د ډېرو صحابه کرامو نه نقل دي او د ډېرو تابعينو وينا ده، چې امام پسې به فاتحه نه لولي

۴: بيا ليکي: د غيٚر مقلدينو په اند د دغه صحابه کرامو لمونځ ونشو تر اخره.

دمذکورحنفي ددرواغوځواب

۱: د ټولو نه اول؛ خو د(الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) په مصنف باندې دروغ افتراء اوغلط بياني وکړه، ځکه په دې کې د (فاتحې) لفظ نشته دا خالص دروغ دي. لکه (الفقه على المذاهب الاربعة: ۲۳۰/۱) کې دي

وقدنقل منع الماموم من القرائة عن ثمانين نفرامن كبارالصحابة الخ

دقرائت نه د مقتدي منع کول له اتيا (۸۰) غټو غټو صحابه وونه نقل شوي دي؛ نو دلته منع دقرائت راغلي ده اودفاتحې نه ده راغلي. اوموږمخکې ووېل، چې دقرائت نه دمنع په حديثونوکې د(قرائت)لفظ نه مراددسورت فاتحې نه پرته په جهري لمونځونوکې بل سورت لوستل مراد دي، له فاتحې څخه منع نه ده راغلي، بلکې له صحابه کراموڅخه؛په صحيح اوصريح حديثونوکې نقل دي، چې هغوی به فاتحه لوستله اوپه دې باندې يې حکم کاوه، چې ددې تفصيل مخکې تيرشو، اوس د دغه صحابه کرامونومونه صرف يادوم اوتفصيل يې مخکې تيرشوی دی.

۱: عمرفاروق رضی الله عنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢: على بن ابى طالب رضى الله عنه

٣: عبدالله بن مغفل رضى الله عنه

٤ جابربن عبدالله رضى الله عنه

٥: عبادة بن صامت رضى الله عنه

٦: معاذبن جبل رضى الله عنه

٧: ابى بن كعب رضى الله عنه

٨: ابوسعيدالخدرى رضى الله عنه

٩: عائشة ام المؤمنين رضى الله عنها

١٠_عبدالله بن مسعود رضى الله عنه

١١ عمران بن حصين رضى الله عنه

١٢: عبدالله بن عمروبن العاص رضى الله عنه

١٣: هشام بن عامر رضى الله عنه

١٤: عبدالله بن عمر رضى الله عنه

١٥: ابودرداء رضى الله عنه

١٦: عبدالله بن عباس رضى الله عنه

١٧: انس رضى الله عنه

له دې ټولوصحابه ووڅخه په صحيح اوصريح الفاظوکې دانقل دي، چې دوی به سورت فاتحه لوستله يابه يې په سورت فاتحه لوستلو باندې امرکاوه ددې نه علاوه نوروصحابه کرام هم شته، چې هغه په (جزء القراءة للامام البخارى كتاب القرائة للبيهقى) کې تفصيلا ذکردی؛نواوس، چې څوک ددې صحابه وويه دغو صريحواوخاصواومحکمو ويناووباندې عمل نه کوي اوددې په مقابله کې په عموماتو او متشابهاتو باندې عمل کوي اودقرائت خلف الامام نه خپله منع کېږي يانورخلق منع کوي نو ايا دا د علم

او د عقل تقاضا ده؟ ايا دا په زيغ (کوږ والي) کې داخل نه ده.

اوکه بالفرض ديوصحابي اثردې باره کې راشي، چې فاتحه دمقتدي لپاره ويل نشته نوبيابېرته خپل اصل اوعامه اتفاقى قاعده باندې به عمل کولای شي، چې (قول الصحابى حجة اذالم ينفه شيئ اخرمن السنة) دصحابي وينادليل وي، چې کله يې بل مرفوع حديث نفی نه کړي،

امام الكلام(٢٣٥)احياء السنن لاشر ف على تهانوى (٣٩) مرقاة شرح مشكوة(٢/٢٣٤)اعلاء السنن(٥٠٩/١، ١٣٤، ١١٦)حكم الذكربالجهر سرفرازخان صفدر (١٠٥)ردالمختار(٥٥٠/١)

دې ټولوکتابونوکې دي، چې کله مثلاديوصحابي قول درسو ل الله صلى الله عليه وسلم دويناسره خلاف راشي؛نودصحابي قول حجت نه وي، درسول الله صلى الله عليه وسلم دحديث په مقابله کې به دده قول نه اخستل کېږي تاسي ته ښه معلومه شوه، چې دلته خلاف راغي اوکه نه؟ځکه رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: دمقتدي لپاره دفاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي، بل حديث کې دي، چې امام پسې فاتحه وايه دفاتحې نه پرته قرائت مه کوه، اوس مثلايوصحابي نه په صحيح صريح سندسره نقل شو، چې فاتحه مه وايه؛نودايمان اودمخکنۍ قاعدې تقاضاڅه ده؟

بل دا، چې څه صحيح شو، چې ددې صحابي نه نقل شو، چې فاتحه مه وايئ، اودنوروبې شمېره صحابه کرامونه نقل دي، چې فاتحه وايئ؛نو، چې کله د ددوو صحابه يادوه علماوويادوه عواموااختلاف راشي؛نوالله تعالى موږته قران کې په څه خبره امرکوي؟

((فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ [النساء: ٥٩]

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه:

چې کله مو په یوشي کې جنګ راشي نو الله اورسول ته يې واپس کړئ که پرالله اواخرت ایمان لرئ؛نورسول الله صلی الله علیه وسلم خوفرمایي، چې پرته دفاتحې نه لمونځ نه کېږي؛نوپه همدې خبره به عمل وي

۲: د دغه حنفي مقلددویمه خبره داوه، چې:

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې مقتدي به په امام پسې فاتحه نه وایي،

ځواب:

مقلدصاحب! دا حدیث چېرته دی اوسند يې څنګه دی؟دا په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې درواغ تړل دي.

هو! دا شته، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي، چې دهغه کس لمونځ نه کېږي، چې امام پسې وروستو فاتحه ونه وایي (لکه مخکې ذکر شول)

دغه شان رسول الله دا هم فرمایلي دي، چې ما پسې وروسته قرائت مه کوئ، البتة سورت فاتحه لولئ، ځکه د سورت فاتحې نه پرته لمونځ نه کېږي؛ نو د دغه حنفي مقلد څخه سوال دا دی، چې څنګه رسول الله د فاتحې نه منع کوي او بل مقام کې په همدغه فاتحې لوستلوباندې حکم کوي؟

حقیقت دادی، چې داسې صحیح اوصریح حدیث نشته دی، چې په هغې کې امام پسې دفاتحې ویلونه منع راغلي وي، لکه مخکې دعلامه عبدالحی صاحب نه همداخبره نقل کړی شوه. نومحکم پرېښودل اومتشابهاتوپسې ورپسې کېدل داهل زیغ کاروي.

۳: ددغه مقلددریمه خبره داوه: چې ډېرصحابه کراماوتابعینوامام

پسې فاتحه پرېښې وه.

ځواب:

دصحابه کرامومتعلق خومخکې ذکرشو، چې دهيڅ يوصحابي نه داروایت نشته دی، چې هغه بعينه سورت فاتحه پرېښې وي.اودتابعينوپه باره کې داويل، چې ډېروتابعينوبه فاتحه خلف الامام نه ويله داهم ښکاره درواغ دي، ځکه امام بخاری په خپل کتاب جزء القرائة کې داسې ليکي

وقال الحسن وسعيدبن جبيروميمون بن مهران ومالا يحصى من التابعين واهل العلم انه يقراخلف الامام وان جهروكانت عائشة تامربالقرائة خلف الامام.

ژباړه:

حسن بصری اوسعیدبن جبیرمیمون بن مهران اوداسې ګڼ شمیرتابعین اوعلماء و ویلي دي، چې امام پسې به فاتحه لولي ولوکه امام په زوره قرائت کوي اوعائشې به په قرائت خلف الامام امرفرمايلو

جزء القرائة ص (۲۸) رقم: ۳۰، کتاب القرائة خلف الامام للبيهقی (۹۹) رقم: ۲۲۲، والمجموع للنووی: ۳/۳۶۵.

هو! د ګڼو تابعینو نه به دا قول نقل وی، چې قرات مه کوئ، لیکن موږ بار بار وویل، چې فاتحه دقرائت نه مستثنی، اوخاصه شوې ده، په نص درسول الله صلی الله علیه وسلم سره

۴: د حنفي مقلد د څلورمې خبرې ځواب دا دی، چې دا خالص درواغ او افتراء ده، چې ځينې نا اهله احناف يې په غيرمقلدينو پسې کوي، بلکې دې باره کې زموږ فتوی واوره:

د فاتحې پرېښودونکي يا د ټولو سنتو پرېښودونکي څلورډوله دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی

هغه علماء چې اجتهاد یې کړی دی یاني مجتهدین دي، ائمه دي خپل کوښښ یې وکړه او ذهن یې دې ته ورسېده چې د فاتحې لوستل نشته یاني په دې امت کې د ځینو علماوو ذهن دې ته رسېدلی دی؛ نو د هغوی لمونځ کېږي او الله ﷻ به ورته اجر هم ورکوي او د هغوی په اړه به موږ داسې وایو، چې مجتهد مخطئ فی هذه المسئلة عالم دی، اجتهاد یې کړی دی او په خپل اجتهاد تېروتي دي. الله به ورته یو اجر ورکوي او لمونځ یې هم شوی دی او د دوی په اړه به موږ نه وایو. چې لمونځ یې فاسد دی، ځکه د اسلام اصول داسې دي، نبی ﷺ فرمایي، که مجتهد په خپل اجتهاد کې خطا شي؛ نو الله ﷻ ورته یو اجر ورکوي.

دویم

هغه ناپوه کس، چې له هیڅ نه خبر نه دی او ملایانو ورته ویلي، چې د ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه به اخوا ته نور لمونځ نه وایي او هغه یې د نا خبر تیا له امله نه وایي، له دې مسئلې څخه بالکل خبر نه دی او چا نه دی خبر کړی، تنبیه یې نه ده ورکړې؛ نو دا د هغه جاهل کس لپاره عذر دی او د دې عذر له امله هغه هم معاف دی څه به ورته نه وایي، چې ستا لمونځ نه دی شوی؛ خو دا هله، چې دا مسئله ورته نه وي رسېدلې؛ نو جاهل دی معاف دی، لکه موږ ټول تر اوسه نه پوهېدو د ناپوهۍ له امله مو خلک هم منع کړي دي، چې په امام پسې د ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) نه اخوا لمونځ مه وایئ؛ نو د جهالت له امله، چې چا تر اوسه پورې په امام پسې تر ((لَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ لوستلی وي؛ نو هغه معاف دی او اوس که څوک ناپوهه وي هغه هم معاف دی.

درېیم

هغه کس، چې تر ((وَلَا إِلَهَ غَيْرَكَ)) پورې لمونځ وایي او دا مسئله ورورسېده، چې په امام پسې فاتحه لوستل پکاردي، پر دې اړه حدیث راغلی دي او هغه بیا هم بې باکي وکړه او هماغه خپله طریقه یې راټینګه کړې وه، چې پلاراو نیکه څه ور ښوولې وه او پر دې مسئله پروانه کوي، داسې هم نه وایي، چې دا حدیث نه منم؛ خو بې پروا دی؛ نو داسې انسان په لویه خطره کې ښکېل دی او داسې نه وایو، چې دا لمونځ یې فاسد شه ؛خو په غټ خطر کې پروت دی، ځکه چې په نبوي سنت یې له سره غوږ ونه ګراوه دا خو د بل چا کاردی، چې سړي ته دې دیني خبرې بیان شي او داړي له سره غوږ نه ګروي. داډېره دسخت زړتوب او د زړه د مړ کېدو خبره ده، دا د بل چاکاردی؛ نو دا سړی فاسق دی او ددې وېره شته، چې الله ﷻ یې دغه لمونځ قبول نه کړي

څلورم

هغه کس، چې ښه صحیح حدیث وروورسېدل او ښه پرې پوه شه، ترمذی، بخاری ابوداود ټول یې وکتل؛ نو دا لا په ضدکې راغی، چې زموږ د امام صاحب مذهب دا دی او فاتحه دې نه وایم او مناظره پرې کوم او ددې مقابله کوم؛ نو ددې سړي د لمانځه غم مه کوه د ده د ایمان غم وکړئ، چې دا کافر شوی دی که نه قرآن داسې وایي

فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ

ژباړه:

ستا په رب مې دې قسم وي که داخلک تر هغې مؤمنان وي چې ستا پرېکړه (فیصله) ونه مني

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وايي ښه حديث شته؛ خو زه دا نشم منلاى. ځکه چې

ماراقول ابوحنيفة كافى است ماراقال قال بكارنيست.

زما لپاره دامام ابوحنيفة قول بس دى او ((قال قال)) مې پکارنه دي. دا کافر دى مسلمان نه دى او داسې مقلد کافر وي ټول مقلدين کافرنه دي. په دوى کې معذورهم شته. ښه او ديندار خلک هم پکې شته: خوهغه څوک چې له نبوي سنتو سره ضد کوي د هغه دايمان غم وکړه او ورته ووايه، چې په الله ايمان راوړه. ځکه داسې کس له دين څخه وتلى دى او قاعده ددين په هره مسئله کې کارېږي. ياني يو څوک به يا د اجتهاد له امله تېروتى وي؛ نو دا ګنهګارنه دى. يابه دناپوهي له امله وي؛نو داهم نه ګنهګارېږي اوکه دبې باکۍ له امله يې پرېږدي؛نو دا کس فاسق دى اوکه دضدله امله يې پرېږدي؛ نو دا کافردى.

نولسمه مسئله: په فاتحه لوستلو کې سنت طريقه

په لمانځه کې دفاتحې سورة د لوستو سنت طريقه داده، چې پر هر آيت باندې وقف وشي. لکه الحمدلله رب العلمين (وقف وکړه) الرحمن الرحيم (وقف وکړه) ملک يوم الدين (وقف وکړه) که څه هم په پرلپسې ډول ياني پر يوه ساه باندې د فاتحې لوستل روا دي : خو د سنت مطابق نه دي، د نبي ﷺ طريقه دا وه، چې پر هر آيت باندې به يې وقف کاوه او د قراءت په باب دهغه طريقه دا وه، چې مد به يې راښکه (کان يمد) په قرائت کې به هغه مدونه کول او په احاديثو کې د مد اصطلاح دې ته وايي، چې د (واو، الف، يا) حروف علت، چې کله راشي دې لره زوروکړې ياني لړ اوږدوالى ورکړې، لکه الحمدلله رب العلميـــــــــن او ژر ژر به يې نه لولې، ځکه ژر ژر لوستل يې ناسم دي

هر ايت باندي وقف کول، اوقرائت کې مدکول، او د خپل وس مطابق بې تکلفه اواز خوږول

«زَيِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ، فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا»

المستدرك على الصحيحين للحاكم (۱ / ۷٦۸)

ژباړه:

قرآن پر خپلو غږونو ښکلى کړئ، ځکه خوږ غږ لاپسې دقران ښکلا زياتوي

ياني سست قران به نه وايې دادسست طريقه ده چې لنډاوزرقرائت وايي قرائت هله خوندکوي چې زړه ژوندى وي دزړه دژوندښه داده چې قران په شوق سره وايي به مزه باندې وايې خوندترې اخلي اوزړه چې کله مړوي نوبياخانه پوري کوي صرف ى ډېراماماان به تاسېګورى چې لمونځ کوي رکعت پوره کوي فقط چې يوڅه قرائت ووايي اورکعت پوره شي داغم ورسره نه وي چې له لمانځه څخه خونداخستل پکاردي الله رضاکول پدې پکاردي دهغه پرې ادب پکاردىموږبه بل چارددخپل خان لپاره کووچېموږلره توجه پکارده زړه کې ژوندپيداکول ضروري دي زړه ژوندى کړه داسې قران وايه چې دلالت کوي ستادزړه په ژوندباندې بې تکلفه شوق سره وايه ولوکه کله دې زړه هم نه کيده الله درلره شوق پيداکوي قران په شوق اوجذبې سره لوستل پکاردي

براء بن عازب وايي

سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ " يَقْرَأُ: وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ فِي العِشَاءِ، وَمَا سَمِعْتُ أَحَدًا أَحْسَنَ صَوْتًا مِنْهُ أَوْ قِرَاءَةً "

صحيح البخاري (۱ / ۱۵۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه

((ما له نبي ښخه واورېدل د ماخوستن په لمانځه کې يې (والتين. والزيتون) سورة لوسته، ما له نبي پرته د بل چا دومره خوږ غږ نه و اورېدلی))

شلمه مسئله: په خفيه لمونځونو کې د مقتدي لپاره د فاتحې نه علاوه د نورقرات کولو حکم

د مقتدي لپاره امام پسې په جهري لمونخونوکې له فاتحې نه پرته بل سورت ويل نه دي جائز. بلکې مقتدي به په جهري لمونځ کې امام پسې صرف سورت فاتحه وايي اوکله، چې امام په قلاره قرات کوي ياپه جهرسره قرات کوي، ليکن مقتدي دامام نه لري وي اودامام اوازنه اوري؛نوپه دې دواړوصورتونوکې دمقتدي لپاره دسورت فاتحې نه پرته بل يوسورت ويل غوره دي.

پردې خبره دليل دادی

۱: عن علی ابن ابی طالب انه کان يامرويحب ان يقراخلف الامام فی الظهر والعصر بفاتحة الکتاب و سورة و فی الاخريين بفاتحة الکتاب.

اخرجه الدارقطنی: ۱|۳۲۳، وقال اسناده صحيح واخرجه البخاری ونحوه فی کتاب القرائة للبيهقی ص: ۹۳، رقم: ۱۹۶، ۱۹۵،

ژباړه:

له علی بن ابی طالب ښخه روايت دی، چې ده به د ماسپښين اومازديګرکې په لومړنورکعتونوکې امام پسې فاتحه او يوسورت لوستل خوښول او امر به يې هم پرې کاوه اوپه وروستنوکې صرف سورت فاتحه همدارازله په يوبل روايت کې ترې نقل دي، چې فرمايلي يې دي

اذالم يجهرالامام فی الصلاة فاقرابام الکتاب وسورة فی الاولیين من الظهروالعصر، وفی الاخريين من الظهروالعصروفي الاخرة من المغرب وفي الاخريين من العشاء

(اخرجه الدارقطني: ۱|۳۲۲، وهذا اسنادصحيح)

ژباړه

کله، چې امام په جهرقرائة نه کوي: نو ته د ماسپښين او مازديګر په لومړنيو دوه رکعتونوکې فاتحه او يوسورت وايه، همدغه شان په روستنی رکعت د ماښام او په روستنيو دوه رکعتونو د ماسخوتن کې (سورت فاتحه او يو بل سورت وايه)

۲: عن جابربن عبدالله (رضي الله عنه-قال: کنانقرافي الظهروالعصرخلف الامام في الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

رواه ابن ماجة: ۱|۱۴۰، رقم: ۸۴۳، کمافی الارواء: ۲|۲۸۸، رقم: ۵۰۶، وصفة الصلاة للالباني ص(۱۰۰) وصححه الشيخ في صحيح ابن ماجة والارواء

ژباړه:

له جابرښخه روايت دی، چې موږبه په ماسپښين اومازديګرپه لومړنيورکعتونوکې فاتحه اويوسورت لوسته اوپه وروستنيوکې به مو فاتحه لوستله

۳: عن عمربن ابي سحيم قال: کان عبدالله بن مغفل المزني صاحب رسول الله صلی الله عليه وسلم يعلمنااان نقراخلف الامام في الظهروالعصرفی الرکعتين الاولیين بفاتحة الکتاب وسورة وفی الاخريين بفاتحة الکتاب

اخرجه البيهقي في کتاب القرائة خلف الامام ص: ۱۰۲، رقم: ۲۳۵، والبخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

في جزء القرائة ص: ٣٥، رقم: ٦١.

ژباړه:

له عمر بن ابي سحيم څخه روايت دی، چې عبدالله بن مغفل د نبي عليه السلام ملګري، به موږ ته را ښودل، چې په ماسپښين او ماز ديګر کې په امام پسې په لومړنيو رکعتونو کې سورت فاتحه او يو سورت ووايو او په وروستنيو کې صرف سورت فاتحه ولولو.

٤: عن ثابت عن انس قال: كان يامرنابالقرائة خلف الامام قال: وكنت اقوم الي جنب انس فيقرا بفاتحة الكتاب وسورة من المفصل ويسمعناقرائته لنا خذ عنه (كتاب القرائة) ص (١٠١) رقم: ٢٣١،

ژباړه:

ثابت له انس څخه روايت کوي، چې موږ ته به يې په فاتحه خلف الامام باندې امر کاوه، ثابت وايي: زه به د انس خوا ته ودرېدم نو هغه به فاتحه او يو سورت د مفصلاتو نه لوسته او موږ ته به يې را اورولو، چې موږ يې ترې يادکړو،

٥: عن عبادة بن صامت ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: لاصلاة لمن لم يقرابام القران وفي رواية فصاعدا-رواه مسلم: ١|١٦٩،

و في رواية فما زاد كما رواه البيهقي: ٢|٥٩، صفة صلاة النبي للالباني ص: ٧٣،

ژباړه:

له عبادة بن صامت څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي: د هغه چا لمونځ نه کېږي، چې سورت فاتحه اوله دې نه زيات ونه وايي

فصاعدالفظ ته ځيني علماء شاذ وايي، چې دامتکلم فيه دی خوراجح داده، چې داصحيح روايت دی:خوفصاعدادلته صرف دجوازلپاره دی، لکه ددې تفصيل په المرعات دمبارکفوري، درس ترمذي اوداسې نوروکې کتلای شئ

ددې ذکرشويورواياتونونه؛خويوه دامسئله معلومه شوه، چې مقتدي لپاره په امام پسې دسورت فاتحې لوستلوسره يوبل سورت ويل مستحب دي بله مسئله ترې نه داهم ثابته شوه، چې سورت فاتحه لوستل منسوخ نه دي لکه څنګه، چې ځيني خلکويولندشان ځواب زده کړی دی، چې کله د ده له مذهب يارايې خلاف يوحديث راشي نوسمدست وايي دامنسوخ دی نودلته څه ناسخ نشته، بل دا چې عمر بن ابی سحيم دغه شان ثابت وغيره تابعين دي او دوی ته عبدالله بن مغفل دا د رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته ښودله ثابت له انس نه فاتحه خلف الامام سره دسورت نه اورېدلې ده،

د لا ډېر تفصيل لپاره فتاوی الدين الخالص ١٨٦\٤، وګوره هذا و بالله تعالى التوفيق

يوويشتمه مسئله تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل او د هغې اړوند مسئلې

تر ((وَ لَا الضَّآلِّيْنَ)) وروسته امين ويل پکار دي او په امين ويلو کې قاعده داده که پټ لمونځ وه په پټه به يې وايي، که جهري لمونځ و؛نو جهر به کوي، ځکه امين د فاتحې تابع دی، که فاتحه په جهر وه دابه هم په جهر وي او که فاتحه په پټه وه دابه هم په پټه وي او دا هسې کمزورې مسئلې دي، چې ځيني خلک وايي امين دعا ده او دعاپه پټه ويل پکاردي دا؛

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوقياس دى دالله نبى ته رجوع وكړه، چې هغه ځنګه كړي دي. هغه امين په جهر كړى دى، بل دا، چې دا فاتحه ګني دعانه ده؟دې ته سورة الدعا يانې (د دعا سورة) وايي : نو بيا هغه ځنګه په جهر وايې. دا چې هغه په جهر وايي :نودې يوتكي څه ګناه كړې ده، چې دا پټ وايي او د جهر خلاف يې كوې دا ډېره كمزورې خبره ده چې ځيني خلک يې كوي او كېداى شي، چې هغوى ته دا حديث نه وي رسېدلى، چې له دې امله هغوى د الله ﷻ په وړاندې معذوردي (ان شاءالله) خو كه څوک سره له علمه د دې سنت خلاف كوي؛ نو هغه به معذور نه وي، ځكه موږ ته دامسئله رارسېدلې ده .

كه څه هم ځيني كسان د ښكاره (په جهر) د امين ويلو ډېرمخالفت كوي او په پټه باندې دامين ويلو په باره كې څه فتوى هم راوړي، چې ځيني دليلونه يې دادي،

١: ادعوا ربكم تضرعا وخفية

٢: واذكرربک في نفسک تضرعاوخفية ودون الجهرمن القول

٣: قال قداجيبت دعوتكماوقال عطاامين دعاء(بخاري: ١٠٧|١)

٤: عن علقمة بن وائل عن ابيه ان النبى صلي الله عليه وسلم قراغيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فقال امين وخفض بهاصوته رواه الترمذي: ٥٨|١، والبيهقي: ٥٧|٢.

٥: عن ابي وائل قال: كان عمروعلي لا يجهران ببسم الله الرحمن الرحيم و لا بالتعوذ و لا بالتامين رواه الطحاوي: ١٥٠|١، وابن جرير

٦: روىناعن عبدالرحمن بن ابي ليلي ان عمربن الخطاب قال: يخفي الامام اربعاً: التعوذ، و بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، و ربنا لک الحمد. المحلي لابن حزم

٧: عن علقمة والاسودعن ابن مسعودقال: يخفي الامام ثلاثاً: بسم الله الرحمن الرحيم، و آمين، المحلي لابن حزم: ٢٠٦|٢.

٨: عن الحسن ان سمرة بن جندب وعمران بن حصين تذاكرافحدث سمرة بن جندب انه حفظ عن رسول الله صلي الله عليه وسلم سكتتين سكتةًاذاكبروسكتةًاذافرغ من قرائة غيرالمغضوب عليهم ولاالضالين فحفظ سمرةُوانكرعليه عمران بن حصين، فكتبافي ذالک الىأبى بن كعب وكان فى كتابه اليهمااوفى رده عليهماان سمرة قدحفظ راوه ابوداوود: ١٢٠|١، والترمذي: ٥٩|١.

ځواب

د امين په اړه؛ خو علماوو مستقل كتابونه ليكلي دي. چې دهغې كتل پكاردي؛ خو زه دلته د پورتنيو هغو دليلونولنډه تجزيه ذكركوم، چې د پټ امين ويلو په لړ كې ذكرشوي دي

اجمالا په دې خبره ځان پوهه كړئ، چې په هيڅ صحيح حديث كې دانشته، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم امين په پټه ويلى وي اونه يې داويلي دي، چې امين په پټه باندې وايئ اونه له يوصحابي نه په صحيح سندسره داثابت دي، چې هغه امين په پټه باندې ويلى وي

لكه علامه عبدالرحمن مباركفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩|١) كې ليكي:

ولم يثبت عن احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح، ولم يثبت عن احد الانكار على من جهر بالتامين

ژباړه:

له هيڅ يوصحابي څخه په صحيح سندسره په پټه امين نه دى نقل اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترې په ښکاره ویلو بدو یل نقل دي،

مونږ اول هغه دلیلونه ذکرکوو، چې امین بالجهرلپاره دلیل وي، او وروسته به دهغه دلیلونوحال اودرجه بیان کړو، چې دامین بالاخفاء لپاره دلیل وي

په جهر د امین ویلو دلیلونه

اول دلیل

عن سلمة بن كهيل عن حجربن عنبس عن وائل-رضى الله عنه-قال: كان رسول الله اذاقلا ولاالضالين قال: امين ورفع بهاصوته وفي لفظٍ: ومدبهاصوته وفي رواية فجهربآمين وفي رواية فسمعناها.

رواه الترمذي: ١\٥٨، وابوداود: ١\١٣٤، رقم: ٩٣٢، وابن ماجة: ١\١٤٢، رقم: ٦٩٦، واحمد: ٢\٢٠٥، والدارقطني: ١\٣٣٤، والبيهقي: ٢\٥٧، والبخاري في جزء القرائة ص: ٢٣٥، ٢٣٤، و ابن عبدالبر في التمهيد: ٧\١٤، و ابن ابي شيبة ٢\٤٢٥، والبغوي: ٥٨٦،

ژباړه:

سلمة بن كهيل دحجربن عنبس په واسطه له وائل نه روايت کوي، چې نبي عليه السلام به کله ولا الضالين وويلو نو آمين به يې ويلواوازبه يې پرې اوچتوه، بل روايت کې دي، چې اوازبه يې پرې راښکه، بل روايت کې دي، چې پرامين باندې يې جهروکړه، بل روايت کې دي، چې مونږواورېده،

داصحيح حديث دی اويه دې خبره دليل دی، چې امين په زوره ويل پکاردي،

اودوائل بن حجرنه، چې په پټه باندې امين ويلوکوم روايت راغلی دی نوهغه ضعيف دی، لکه ددې تحقيق به ان شاء الله روستوراشي،

دوائل بن حجردامين بالجهردې روايت ته ګڼو محدثينو صحيح ويلی دی، لکه دهغوی نومونه دادي:

[١] امام بخاری، [٢] امام ابوزرعة رازي دې دواړو ويلي دي، چې دآمين په زوره ويلواحديث دشعبه له حديث نه کوم، چې دامين پټوويلوباره کې راغلی دی ډېرصحيح دی (ترمذی: ١\٥٨)، [٣] امام ترمذی وايي: دا حديث حسن دی (ترمذی: ١\٥٧)، [۴] حافظ ابن حجر فرمايي: ددې حديث سند صحيح دی (التلخيص الحبير: ١\٢٣٦)، [۵] محدث العصر علامه البانی دې حديث ته صحيح ويلی دی، صحيح الترمذی، صحيح ابی داوود، مشکوة المصابيح، صحيح ابن ماجة، سلسلة الاحاديث الصحيحة رقم: ۴٢۵، صفة صلاة النبی صلی الله عليه وسلم، للالبانی، ص: ١٠١

[٦] علامه عبيدالله رحمانی فرمايي: داحديث صحيح دی، مرعاة المفاتيح: ٣\١١٩١، [٧] شيخ عبدالحق محدث دهلوی کما فی تحفة الاحوذی: ١\٢٠٩، [٨] علامه عبدالحی لکهنوی التعليق الممجد ص: ١٠١ [٩] علامه مبارکفوری تحفة الاحوذی: ١\٢٠٩ ابکار المنن ص: ١٧٩ [١٠] فتاوی الدين الخالص: ۴\١۵٦ [١١] شيخ شعيب الارناووط: د صحيح ابن حبان په تحقيق: ۵\١٠٩، کې ليکي: اسناده قوی دغه شان ددې نه علاوه نورو بې شمېره محدثينو دې حديث د وائل بن حجر ته صحيح ويلي دي،

٢: دويم دليل

عن ابي هريرة قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم اذا امن الامام فامنوا، فانه من وافق تامينه تامين الملائكة غفرله ماتقدم من ذنبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اخرجه البخاري: ١\١٠٨، ومسلم: ١\١٧٦، والترمذي: ١\٣٠، رقم: ٢٥٠، والنسائي: ١\١٤٧، رقم: ٩٢٧، ٩٢٥، وابن ماجة رقم: ٨٥١، ومالک: ١\٦٩، واحمد: ٢\٤٥٩)

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام فرمايلي دي کله، چې امام امين ووايې نوتاسې هم امين ووايئ، ځکه دچاامين، چې دملائکو دامين سره يوځای شو؛نومخکني ګناهونه به يې وبښل شي،

داحديث پردې دليل دی، چې امين په جهرسره دی، ځکه که چيرته دامام جهرپه امين سره نه وي؛نومقتدي به دامام امين څنګه واوري اوهغه سره به امين څنګه موافقت وکړي، اوکه امام په پټه امين ووايي؛نومقتدي به څنګه دهغه سره امين ووايي؟

اودې حديث باندې امام بخاري، نسائي، ابن ماجة او نورو ګنو محدثينو په امين بالجهرسره دليل نيولی دی، صحيح ابن ماجة ١\٢٨٢

لکه علامه سندي حنفي دنسائي اوابن ماجة په حاشيه ليکي:

اخذمنه المصنف الجهرعندتامينه اذلواسرالامام بآمين لماعلم القوم بتامين الامام فلايحسن الامرإياهم بالتامين عندتامينه وهذااستنباط دقيق، مرجعه ماجاء من التصريح بالجهروهذاهوالظاهرالمتبادر، اه

حاشية السندى: ١\١٤٧، على النسائي والمرعاة للعلامه المباركفوري: ١ \١١٩)

ژباړه:

له دې حديث نه مصنف په جهرامين ويلوباندې دليل نيولی دی، ځکه که امام په پټه امين ووايي نوقوم دهغه پرامين نه پوهېږي؛نوبيامقتديانوته دا امر(چې دايمان امين پسې امين وايئ) مناسب نه دی، اوداډېرباريک

استنباط دی، چې مرجع يې هغه تصريح ده، چې په امين بالجهرباندې راغلي ده، اوهمداله دې لفظ نه په ډاګه معلومېږي،

علامه خطابي په معالم السنن: ١\٢٢٣. کې ليکي

وفيه دليل علي ان رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يجهربامين ولولاجهره به لم يكن لمن يتحري متابعه في التامين على سبيل المداركة طريق الى معرفته، فدل انه كان يجهربه جهرايسمعه من ورائهُ

ژباړه:

داحديث پردې مسئله دليل دی، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواوکه دانه وی نوکوموخلکو، چې پسې اقتداکوله دهغه امين ويل به يې نه پېژندلای؛داحديث دا لاربښوونه کوي، چې نبي عليه السلام به امين په زوره ويلواو وروسته خلکوبه اورېدلو،

حافظ ابن القيم په اعلام الموقعين (٢\٣٥٧) کې فرمايي:

ولولاجهربالتامين لماامكن المأموم ان يؤمن معه ويوافقه في التامين.

که امين په زوره ويل نه وي نومقتدي نه شي کولای، چې دامام سره يوځای امين وکړي.

علامه عبدالرؤوف مناوي فرمايي:

وفيه ندب التامين للامام خلافالمالک ورفع صوته به اذلولم يجهرلماعلم تامينه المأموم.

په دې کې دامين ويلومستحب والی دامام لپاره ذکردی صرف امام مالک خلاف کړی دی، اوپه زوره ويل يې هم ذکردي، ځکه که جهرنه وي نومقتدي دامام په امين نه پوهېږي

داټول قولونه دعلماوو موځکه ذکرکړل، چې څوک ونه وايي، چې دلته

(c) ketabton.com: The Digital Library

جهرنشته،

۲ دريم دليل

عن ابي هريرة قال: كان رسول الله صلى الله عليه وسلم: اذافرغ من قرائة ام القران رفع صوته وقال امين.

اخرجه الدارقطني: ١\٣٢٩، رقم: ١٢٥٩، وقال: هذا اسنادحسن، والحاكم: ١\٢٢٣، وقال: صحيح على شرط الشيخين، ولم يخرجاه بهذا اللفظ، وصححه الذهبي في تلخيصه ايضا ومثله في ابي داوود: ١\١٣٥، رقم: ٩٣٤، وابن ماجة رقم: ٨٥٣، وابن حبان: ٣\١٤٧، وابن خزيمة: ١\٤٩٩، ٢٨٧، والبخاري: ١\١٠٨.

ژباړه:

له ابوهريرة څخه روايت دی، چې نبي عليه السلام به كله دسورت فاتحې له لوستلوڅخه وزګارشه؛نواوازبه يې اوچت كړه اوامين به يې وويلو.

۴ څلورم دليل:

وعن عائشة-رضى الله عنها-انهم (اليهود) لايحسدوناعلى شيئ كمايحسدوناعلى يوم الجمعة التي هداناالله وضلوا عنها وعلى القبلة التي هدانا الله لها وضلوعنها وعلى قولناخلف الامام آمين.

اخرجه احمد: ٦\١٣٥، ١٣٤، مصباح الزجاجة: ١\٢٩٧، وابن ماجة: ٨٥٦ وابن خزيمة: ١\٢٨٨، رقم: ٥٧٤، والبيهقي: ٢\٥٦، وفي مجمع الزوائدللهيثمي: ٢\١٥، والبخاري في التاريخ الكبير: ١\٢٢، والادب المفرد: ٩٩١، كنزالعمال: ٤\٩٧، رقم: ٢٠٣٥، والطبراني في الاوسط والمنذري في الترغيب: ١\١٩٢، وصفة صلاة النبي للالباني: ١٠٢، وصححه في صحيح ابن ماجة وصفة صلاة النبي والصحيحة: ٦٩١،

ومثله عن ابن عباس و معاذ و انس وابي هريرة رضى الله تعالى عنهم اجمعين،

ژباړه

له عائشې څخه روايت دی، چې يهودموږسره په په هيڅ شي دومره كينه نه كوي، لكه چې دجمعې په ورځ اوپه قبله كوم، چې موږته الله راكړې اوهغوی يې ترې بې برخې كړي دي اوپه امام پسې امين ويلوباندې چې يې راسره كوي

داحديث ښكاره دليل دی، پردې خبره، چې په لمانځه كې آمين په زوره ويل سنت طريقه ده، ځكه كه امين په زوره سره ونه ويلای شي اويهوديان يې وانه اوري؛نوهغوی به بياموږمسلمانانوسره په امين ويلوباندې څنګه كينه كوي، بلكې له دې نه هم صريح روايت حافظ ابن حجرپه خپل كتاب المطالب العالية: ١\١٢٣ ، كې ذكركړي دي، چې

ان يهوديامرباهل مسجدوهم يقولون آمين قال اليهودى والذي علمكم امين انكم لعلى حق.

ژباړه:

يويهودي په يوجومات والاباندې ورغلی، چې آمين يې ويلويهودي وويله زمادې په هغه ذات قسم وي، چې تاسوته يې امين درښودلی تاسويه حق ياستئ

فائده: حافظ ابن عبدالبرليكلي دي، چې امام احمدبن حنبل به له هغه چاڅخه ډېرخفه كېده، چې امين بالجهربه يې بدګڼړلو، اودابه يې ويل. چې درسول الله صلى الله عليه وسلم فرمان دی، چې يهوديان تاسوسره په بله هيڅ شي دومره ډېره كينه نه كوي، چې څومره درسره په امين ويلوكوي،

تمهيددابن عبدالبر: ٧\١٥، والقول المقبول في شرح وتعليق صلاة الرسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص: ٣٦٦، لابي عبدالسلام عبدالرؤوف.

غرض دا، چې ديهوديانوصفت دادی، چې په امين بالجهرباندې غصه کېږي او خفه کېږي؛ نو څوک چې پردې خفه کېږي په هغه کې د يهوديانو صفت دی. او دا حديث بالکل صحيح دی. امام الباني په صحيح ابن ماجة: ١٤٢\١ ، رقم: ٢٩٧ ، تعليق الترغيب والترهيب: ٩٧٨\١ ، او په صحيحة: ٦٩١ ، کې يې صحيح کړی دی. امام بويصري فرمايي چې دا صحيح حديث دی.

٥ پنځم دليل

عن عطاء قال امن ابن الزبيرومن ورائه حتى ان للمسجدللجة

ژباړه:

له عطاء څخه نقل ده، چې ابن الزبير او د هغه مقتديانو امين وويلونو جومات داسې انګازې وکړې،

دا حديث امام بخاري په خپل صحيح کې تعليق راوړی دی، دغه شان مسند شافعي ٢١٢ ، ١٥ ، البيهقي: ٥٩\٢ ، عبدالرزاق: ٩٧\٢ ، ٩٦ ، ابن منذر: ١٣٢\٣ ، محلى ابن حزم: ٢٤٦\٣ ، ابن ابي شيبة: ١٨٨\٢ ، درالتاج ومثله عن عکرمة التابعي مصنف ابن ابي شيبة: ١٨٧\٢.

٦ شپږم دليل

و عن عطاء بن ابي رباح قال: ادرکت مائتين من اصحاب النبي صلى الله عليه وسلم في هذالمسجد-المسجدالحرام-اذاقال الامام ولا الضالين رفعوا اصواتهم بآمين.

رواه البيهقي: ٥٩\٢، وابن حبان في الثقات: ٢٦٥\٦ المرعاة: ١٢٠\٣،

ژباړه:

عطاء بن ابي رباح وايي: ما دوه سوه (٢٠٠) صحابه په مسجدحرام کې ليدلي دي، چې کله به امام ولا الضالين وويلو نو هغوی به امين ويلو او اوازونه به يې پرې اوچتول

امام عطاء د امام ابوحنيفة استاذ دی امام ابوحنيفة د ده په اړه داسې وينا کړې ده: ما رايت مثله. ما دده په شان بل څوک نه دی ليدلی. (ميزان الاعتدال: ٧٠\٣، رقم: ٥٢٤٠

فائده: د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه له دغه دورڅخه تر اوسه پورې مسجد حرام او مسجد نبوي په امين بالجهر باندې کړنګېږي د حاجيانو نه پوښتنه وکړئ؛ نو چې مسجد حرام او مسجد نبوي د (١٤٠٠) کالو نه را په دېخوا په امين بالجهر ويلو باندې کړنګېږي نو بيا د احنافو مسجدونه ولې د امين ددې خوږ اواز څخه چپ او خاموش دي؟

زما محترمو مسلمانانو وروڼو!

دا سنت ژوندي کړئ او د خپلو جوماتونو نه د حرمينو شريفينو په شان مسجدونه جوړ کړئ صلاة الرسول (٢١٠، للسيالکوتي)

دويمه فائده: له دې څخه دا هم معلومه شوه، چې امين په زوره ويل منسوخ نه دي اوابن زبير، چې په مسجدحرام کې امين په زوره ويلو؛نودادرسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات څخه وروسته يې ويلی دی، ځکه عطاء بن ابي رباح تابعي دی، اوهغه امين په جهرسره اورېدلو؛نوايادرسول الله له وفات څخه وروسته هم څوک حکم شرعي منسوخ کولای شي؟

په امين بالجهر ويلو باندې د صحابه کرامو اجماع ده

علامه مبارکفوري په تحفة الاحوذي (٢٠٩\١) کې ليکي:

ولم يثبت من احد من الصحابة الاسرار بالتامين بالسند الصحيح ولم

يثبت عن احد منهم الانكار على من جهر بالتا مين. فقد ثبت اجماع الصحابة-رضى الله عنهم- على الجهر بالتا مين على طريق الحنفية فانهم قالوا: ان ابن الزبيرا فتى في زنجي وقع في بئرزمزم ينزح مائهاوذالک بمحضرمن الصحابة ولم ينكر عليه احد فكان اجماعا فكذا لک يقال: ان ابن الزبيرا من بالجهر في المسجد بمحضر من الصحابة ولم ينكر عليه احد بل وافتوه وجهروا معه بآمين حتى كان للمسجد للجة فكان اجماع الصحابة على الجهر بالتامين

ژباړه

له هيڅ يوصحابي څخه په پټه امين په صحيح سندسره نه دی نقل اونه له دوی څخه په امين ويلوڅه بدو يل نقل دي. بلکې پر جهرآمين داحنافوپر طريقه باندې اجماع نقل ده. څکه هغوی وايي ابن زبيرد يوسړي باره کې چې په کوهي کې ولېدلی وه ويلي وو. چې ټولې اوبه به ترې ويستلی شي اونوروصحابه وويرې بدنه دي ويلي ؛نودا اجماع شوه؛نودلته هم ابن زبيرپه امين باندې جهرکړی اوهيچاپرې بدنه دي ويلي. بلکې فتوی يې ورکړې اودهغه سره يې پرې جهرهم کړی دی، دومره قدرې، چې جومات کړنګاوکړه نوداپه زوره امين ويلودصحابه وواجماع شوه.

د امين بالجهر په اړه د علماوو قولونه:

۱: علامه عبدالحی لکهنوي فرمايي

والانصاف ان الجهرقوى من حيث الدليل.

انصاف خبره داده، چې جهرد دليل په اعتبارسره ډېرقوي دی

سعايه شرح شرح الوقايه (۱۳۲/۱) کې فرمايي:

لقدطفناسيننابهذالبيت طرا اجمعين فوجدنابعدالتامل والامعان ان القول بالجهربامين هوالاصح لكونه مطابقالماروى عن سيدبني عدنان ورواية الخفض

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنه ضعيف لاتوازي روايات الجهرواى ضرورة داعية الىحمل روايات الجهرعلى بعض الاحيان اوالجهرللتعليم مع عدم ورودشيئ من ذالک في رواية والقول بانه كان في ابتداء الامراضعف لان الحاكم قدصححه من رواية وائل بن حجررضى الله عنه وهوانمااسلم في اواخرالامركماذكره ابن حجرفي فتح الباري

ژباړه

موږتول وګرځېدونوله ډېرژورسوچ نه وروسته موداوموندله، چې امين په زوره ويل ډېرسم دي، څکه داله نبي عليه السلام څخه صحيح ثابت دي، او د په قلاره ويلو حديث ضعيف دی. د جهر امين ويلو سره نه شي برابرېدای، او څه لامل دی، چې د جهر حديثونه يا په ځينې وختونو باندې او يا په تعليم باندې حمل کړو سره له دې، چې په دې کې هيڅ شی نه دی راغلی، او دا خبره کول، چې دا په اول د اسلام کې وو ډېر کمزوری دی، څکه حاكم دغه حديث د وائل په روايت صحيح کړی دی، او وائل خو په اخر وخت کې اسلام راوړی دی. لکه دا خبره ابن حجر په فتح الباري کې کړې ده

او کوم اثر، چې د ابراهيم نخعي وغيره نه ذکرکولی شي د پټ امين ويلو په اړه نو دا هم د جهر امين ويلو روايتونوسره مقابله نه شي کولای

، آمين بالجهرلمولانامحمديحيى گوندلوي ۱۷۴.

۲: شاه اسمعيل شهيدپه خپل کتاب تنويرالعينين ص ۷۱، کې ليکي

ان الجهربالتامين اولى من خفضه

ژباړه:

په زوره امين ويل دپټ ويلونه غوره دي

۳: شيخ عبدالحق محدث دهلوي په اشعة اللمعات شرح مشكوة کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکي:

دربارہ آمین بالجہر احادیث اکثر واصح امدہ است:

دښکاره امين ويلو په اړه حديثونه ډېر او صحيح دي

همدغه راز نوموړی په مدارج النبوة (۱۱۱، ۴۰) کې ليکي:

و در آخر فاتحه امین میگفت در نماز جهری به جهر و در سری بخفیه و مقتدیان بموافقت آمین گفتند و در جهر بآمین در نماز جهر احادیث واقع شده.

دفاتحې په پای کې به امين په جهري لمونځونو کې په جهر او په سري کې په پټه ويل کېږي او مقتديان به د امام سره امين لولي او په دې کې حديثونه هم راغلي دي (مدارج النبوة مترجم اردو: ۱۱/۵۹۲)

۴: مولانا محمد احمد حنفي د ترمذي په فارسي شرح کې څلور واړه مذهبونه بيانوي ليکي:

د امين بالجهر روايتونه ډېر او صحيح دي

(ابكار المنن: ١١٩، آمين بالجهر للشيخ محمد يحي گوندلوي: ١٧٤).

۵: علامه ابن الهمام حنفي د هدايه په شرح فتح القدير کې ليکي:

وَلَوْ كَانَ إلَيَّ فِي هَذَا شَيْءٌ لَوَفَّقْت بِأَنَّ رِوَايَةَ الْخَفْضِ يُرَادُ بِهَا عَدَمُ الْقَرْعِ الْعَنِيفِ، وَرِوَايَةَ الْجَهْرِ بِمَعْنَى قَوْلِهَا فِي زَبْرِ الصَّوْتِ وَذَيْلِهِ يَدُلُّ عَلَى هَذَا مَا فِي ابْنِ مَاجَهْ «كَانَ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - إذَا تَلَا {غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ} [الفاتحة: ٧] قَالَ آمِينَ حَتَّى يُسْمِعَ مَنْ فِي الصَّفِّ الْأَوَّلِ فَيَرْتَجُّ بِهَا الْمَسْجِدُ»

فتح القدير للكمال ابن الهمام (١ / ٢٩٥).

ژباړه:

که په دې مسئله کې زما څه اختيار وی نو ما به داسې ويلي وی چې د په قلاره ويلو له روايت نه ډېر په تېزه نه ويل مراد دي. او د جهر له روايت څخه اواز اوچتول خو نرم ويل مراد دي. او پر دې خبره باندې د ابن ماجة روايت دليل دی، چې نبي عليه السلام به کله ولاالضالين وويلو نو داسې امين به يې ويلو، چې لومړي صف والا به اورېده نو جومات به د امين ويلو له امله وکړنګېده پيغمبر لمونځ (۲۰۴)

۶: پيران پيرشاه عبدالقادر جيلاني په خپل کتاب غنية الطالبين کې ليکي:

والجهر بالقرائة وآمين.

په سهار ماسپښين ماسخوتن په لمونځونو کې به قرائت او آمين په جهر سره ويلی شي

۷: اشرف علي تهانوي په امداد الفتاوی کې د يوې پوښتنې په ځواب کې ليکي:

پوښتنه:

امين بالجهر كهنا جائز هے يا نهيں؟

په جهر امين ويل جائز دي که نه دي؟

ځواب

جائز هے جيسا كه عدم رفع بهى جائز هے اور مرجع احد الشقين كا تحقيق هے يا تقليد.

جائز دي، لکه څنګه چې په قلاره ويل جائز دي او د يو لوري غوره کول يا د تحقيق له امله وي يا د تقليد. امداد الفتاوی: ۱/۱۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ياني، چې څوک يې په جهر وايي او که په پټه؛ خو د يوې وجهې نه به يې کوي، يا د تقليد له امله لکه حنفيان، او يا د تحقيق له امله لکه اهلحديث. (پېغمبر لمونځ: ٢٠٢).

٨: علامه صنعاني په سبل السلام: ١\٢٢٥، کې

٩: شيخ الاسلام ابن القيم ﷺ په اعلام الموقعين: ٢٤٣٢، ٤٣٠، کې په امين بالجهر باندې ډېر زيات دليلونه ذکر کړي دي، جامع الفقه لابن القيم: ٢\٨٢، ٨٢.

١٠_فتاوى اللجنة الدائمة: ٦\٤٢٤، ٤٢٠،

١١: فتاوى نذيريه لسيد نذير حسين دهلوي: ١\٤٣٤.

١٢: مغنى المحتاج للخطيب الشربيني الشافعي: ١\٢٧٤،

١٤: د پېغمبر لمونځ: ٢٠٧، ٢٠١، او نيل المرام شرح بلوغ المرام ١\٢٢٢

١٥: آمين بالجهر مسلک احناف کا مدلل جواب قرآن حديث کی روشنی مين. محمديحيى گوندلوي

١٦: فتاوى الدين الخالص: ٤\١٥٦.

١٧: صحيح البخاري ١\١٠٧، امام المحدثين اميرالمؤمنين في الحديث محمدبن اسمعيل

١٨: آپ کی مسائل اوران کاحل قران اورحديث کی روشنی مين. ١\١١٥

١٩: السنن الكبرى: ٢\٥٦،

٢٠_المغني لابن قدامة: ١\٥٢٥

٢١: فتح الباري: ٢\٢٠٨.

٢٢: فتاوى ثنائيه ١\٤٥٤

٢٣: فقه السنة: ١\١٢٣.

٢٤: صفة صلاة النبي: ١٠٢، سلسلة الاحاديث الصحيحة: ٦\٨١١، رقم ٢٥٣٤، كلاهما للالباني.

٢٥: تنقيح تحقيق احاديث التعليق: ١\٣٦٧، للحافظ ابن عبدالهادي

٢٦: احياء علوم الدين للغزالي: ١\٢٧٥،

٢٧: نيل الاوطار للشوكاني: ٢\٢٤٤.

٢٨: الانصاف في معرفة الراجح من الخلاف لعلاء الدين المرداوي ٢\٥١.

٢٩: الروضة الندية لصديق حسن خان ١\١٠١.

٣٠_القول المتين في الجهربالتامين للشيخ زبيرعلي زئي

٣١: تيسير الرحمن لبيان القران للدكتور محمدلقمان السلفي: ١\١٤،

٣٢: مرعاة المفاتيح للشيخ عبدالله رحماني: ٣\١١٩

٣٣: تحفة الاحوذي شرح سنن الترمذي ١\٢٠٩.

٣٤: فتاوى بركاتيه للشيخ ابوالبركات احمد: ٤٢.

٣٥: صلاة الرسول لمولانا محمدصادق سيالكوتي: ٢١٣، ٢٠٧.

٣٦: تفسيراحسن الكلام للشيخ ابي زكريا عبدالسلام حفظه الله: ١\٣٤-٣٦.

٣٧: بلوغ الاماني من اسرار الفتح الرباني لترتيب مسند الامام احمد بن حنبل الشيباني: ٣\٢٠٥.

٣٨: هداية الصلاة للشيخ حبيب الله السلفي: ٨١-٨٢.

٣٩: كتاب طرح التثريب في شرح التقريب للعراقي: ٢\٢٧٨، ٢٢٧.

٤٠_المجموع شرح المهذب: ٣\٣٧٢-٣٧٣، او شرح د مسلم کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام نووي ليکي:

ويسن للامام والمنفرد الجهر بالتامين وكذا للماموم على المذهب الصحيح

ژباړه: په صحيح مذهب کې امام او ځانله لمونځ کونکي لره امين په زوره ويل سنت دي

په پټه د امين ويلو دليلونه او د هغې تجزيه

١: د حنفيانو اول دليل

١: قال الله تعالى:

ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ [الأعراف: ٥٥]

، خپل رب په عاجزۍ اوپه پټه رابلئ، ځکه الله تعالی تېرى کونکي نه خوښوي

٢: وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ [الأعراف: ٢٠٥]

خپل رب سبا او بېګا دخان سره په عاجزۍ، په پټه پرته له اوچتې وينانه يادوه او دغافلانو نه مه کېږه.

قَالَ قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَقِيمَا

[يونس: ٨٩]

الله ورته وويل ستاسو دعا قبوله شوه نو اوس برابر چلېږئ:

اوسني حنفيان په پټ امين ويلو باندې دصحيح دليلونو دنشت والي له امله دامفکوره ډېره خپره کړې ده، چې امين دعا ده او دعا په پټه ويل پکار دي او له دغه ايتونو نه دليل نيسي، ليکن دغه ايتونه حق دي؛ خو له دې نه دا استدلال ناسم دی، چې امين په پټه ويل پکار دي له ډېرو وجوهونه.

١: اوله وجه کله، چې امين بالجهر باره کې صحيح، محکم او غير منسوخ حديثونه موجود دي؛ نو ددې په مقابل کې په دغه ايتونو دليل نيول ناپوهي او کم عقلي ده او په دين کې تناقض راوښکل دي. ځکه که دا ومنل شي، چې امين دعا ده: نو په کوم پېغمبر چې ايت نازل شوی دی: نو همدغه پېغمبر موږ ته دا ويلي دي، چې امين په زورسره وايئ او هغه خپله هم امين په جهر ويلی دی، اوله رسول الله صلى الله عليه وسلم له وفات وروسته صحابه کرامو هم امين په جهر ويلی دی، لکه مخکې د بخاري (١٠٧١١) په روايت کې او د عطاء په وينا کې تېر شو.

همدغه شان د ابوهريرة عمل په دې ګواه دی، چې هغه به په مروان خليفه باندې دا شرط لګولی وو، چې له ما نه به امين مخکې نه وايې او ابوهريرة به آمين په زوره ويلو مصنف عبدالرزاق (٩٦١٢) مصنف ابن ابي شيبة (٤٢٥١٢) تعليق التعليق (٢١٨١٢) سنن الكبرى للبيهقي (٥٩١٢) او د امام عطاء روايت، چې صحابه کرامو به په لمانځه کې په زوره سره امين ويلو په صحيح بخاري ١٠٧١١، السنن الكبرى ٨٦١١، ٨٥، رقم ٢٤٥٤، کې ذکر دی.

٢: دويمه وجه: د صحيح حديثونو په مقابله کې د قرآن کريم په عموماتو باندې استدلال کول او صحيح حديثونه په دې ايتونو سره رد کول د اهل زيغو او مبتدعينو او د منکرين حديث طريقه ده، په مزدلفه اوعرفات کې جمع بين الصلاتين نشته او په دليل کې دا آيت پيش کړي، چې:

إِنَّ الصَّلَوٰةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا

بېشکه لمونځ په مؤمنانو په خپل وخت فرض دی،

نو په دې ايت کريمه باندې د جمع بين الصلاتين نه کولو لپاره دليل

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیول غلط دي، ځکه، چې په مزدلفه او عرفات کې د جمع بین الصلاتین لپاره صحیح حدیث راغلي دي؛ نو لکه څنګه، چې دا استدلال باطل دی. دغه شان د آمین بالجهر په اړه د راغلو صحیح حدیثونو په مقابله کې په عام ایتونو سره دلیل نیول هم بې بنیاده دي،

یا لکه یو کس وایي، چې د پړانګ، لېوه، خرسپي، پیشو او داسې نورو ټولو خوړل روا دي، ځکه چې په قرآن کریم کې راځي

«بِالْعُقُوْدِ اُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيْمَةُ الْاَنْعَامِ اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ»

[المائدة: ١]

ژباړه: ستاسو لپاره د هغه څاروو پرته، چې درته بیان شوي دي نور څاروي حلال دي؛ نو ددې کس استدلال هم په جواز د دغه حیواناتو باندې په دغه ایت کریمه باندې ناسم دی، ځکه چې په صحیح حدیثونو سره ددې حیواناتو خوړل حرام دي

بعینه د آمین بالجهر مثال هم داسې دی، چې په صحیح حدیثونو کې راغلي دي، چې رسول الله ﷺ به امین په جهر ویلو او صحابه کرامو به هم په جهر سره لوستلو او د رسول الله له وفات څخه وروسته به یې هم آمین په جهر ویلو

اوس څوک، چې بیا هم دا وایي، چې دعا ده او قرآن کریم کې الله تعالی فرمایي: چې دعا په پټه ویل پکار دي: نو امین هم په پټه ویل پکار دي؛ نو ددې کس دا استدلال به داسې خطا وي لکه د دغه مخکنیو استدلال، چې ناسم وو. چا چې جمع بین الصلاتین د رد کولو لپاره په آیت

«اِنَّ الصَّلٰوةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِيْنَ كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا»

سره استدلال کړی وه دغه شان چاچې دپړانګ، ګېدړ، لېوه، خراوسپي

خوړلو د جواز لپاره په «اِلَّا مَا يُتْلٰى عَلَيْكُمْ» باندې دلیل نیولی غلط دی؛ نوداټول په دلیل کې دقرآن کریم ایتونه پیش کوي؛ خو استدلال یې ټول غلط اوګمراه کن دی، چې د «کلمة حق ارید بها الباطل» مصداق ګرځېدلي؛ نو احناف به دې کسانوته څه ځواب ورکوي، چې وایي حج کې جمع بین الصلاتین نشته یا وایي، چې دغه مخکني حیوانات حلال دي، او له قران کریم څخه دلیل نیسي؟ ښکاره خبره ده، چې احناف به هغوی ته وایي، چې ولې تاسې درسول الله ﷺ حدیث نه مني ولې دا نه دي راغلي، چې په حج کې جمع بین الصلاتین شته دی، اوپه ایت کریمه کې «كِتٰبًا مَّوْقُوْتًا» راغلی دی. لیکن موږ دلته په حدیث باندې عمل کوو، او د حج په وخت کې جمع بین الصلاتین له دې نه خاص کوو،

معارف القران لمفتي محمد شفیع (٥٧٩/٣)

فماهوجوابكم عن تلك الاعتراضات فهوجوابناعن اعتراضكم.

نو موږ حنفیانو ته هماغه ځواب کوو کوم، چې دوی منکرین حدیث ته کوي موږوایوسمه ده ایت کې خوداراغلي دي، چې دعاپه پټه ویل پکاردي، لیکن موږدصحیح حدیث په بناباندې په جهرسره امین وایو او دا د دغه ایت په خاص او مستثنی دی،

٣: دریيمه وجه: کله چې ددې ایتونو مانا- د حنفیانو د خیال مطابق-دا شوه، چې هر قسم دعا په پټه پکار ده؛ نو اوس زموږ سوال دا دی، چې بیا ولې رسول الله صلی الله علیه وسلم په جهر سره دعاګانې ویلي دي؟ همدغه راز ولې صحابه کرامو او تابعینو په جهر سره دعا کوله، مثلا رسول الله صلی الله علیه وسلم ددعاطریقه داوه، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم زندګۍ په هره شعبه کې دعاګړي ده دکورنه ترمیدان جنګ پورې

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library